

ПАКАО

Даније Алиџери
ПАКАО

ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА, БЕОГРАД

Библиотека
• ИЗБОР •

Уредник
ЈОВАН ПАВИЋ

Данте Алигијери

ПАКАО

Превод и илустрацијски текстови
ДРАГАН МРАОВИЋ

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА
БЕОГРАД
1998

Главни и одговорни уредник
др ПЕТАР ПИЈАНОВИЋ

За издавача
др ДОБРОСАВ БЈЕЛЕТИЋ
директор

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

850–13

ДАНТЕ Алигијери

Пакао / Данте Алигијери : превод и пропратни текстови
Драган Мраовић. – [1. изд.] – Београд : Завод за уџбенике и
наставна средства, 1997 (штампано 1998) (Суботица : Биро-
графика). – 229 стр. ; 20 см. – (Библиотека Избор)

Превод дела: La Divina Commedia / Dante

Alighieri; одломак. – Тираж 5000. –

Предговор: стр. 7–33. – Речник мање познатих речи и појмова:
стр. 227–228. – Избор из литературе о Дантеу: стр. 229.

ISBN 86-17-05039-X

929 : 82 Данте А.

а) Данте Алигијери (1265–1321)

ИД=59782924

ISBN 86-17-05039-x

ПРЕДГОВОР

ДАНТЕ АЛИГИЈЕРИ (Био-библиографски подаци)

Дело Дантеа Алигијерија, једног од највећих светских писаца, не може се разумети ако се не узме у обзир и историјско-културни контекст доба у коме је живео. Наиме, његово дело настаје у оном периоду средњег века када се већ помаља нова и отворенија цивилизација, али још опстају круте догматске и схоластичке шеме. Крајем XIII и почетком XIV века све су уочљивији знаци обнове политичког, интелектуалног и филозофског живота. Филозофија је још увек верна схоластичким и теолошким поставкама тога доба, али почиње да укључује и световне и рационалистичке елементе. Историографија, иако и даље објашњава историјска кретања утицајем провиђења и иностраног, све више се ослања и на догађаје, страсти и контрасте свакодневног живота, као подстицај или објашњење за историјска догађања. Политичка доктрина је још у оквирима шеме двоструке универзалне власти и расправља о проблемима односа црквене и световне власти, односно папе и цара – док у политичком животу, поред дотадашњих институција државе, додуше на стази декаденције, али признатих због моћи и традиције – настају нове државне структуре – општине, односно градови државе.

На место писаца доктринарне књижевности долазе нови песници. Уместо ученог језика схоластичара, они уводе нови „народни“ језик и стварају уметничку дисциплину способну да обухвати огромно богатство идеја и осећања у оригиналну форму, лепршаву, лепу, а истовремено исковану на основама класике. Данте је један од најзначајнијих твораца тог новог таласа којим се завршава средњи век и отвара простор ренесансе.

*

Једно од највећих дела светске књижевности *Божансџивену комедију* могао је да напише само ум надахнут нама непознатим просветљењем. Има их који мисле, чак, да је Данте Алигијери доживео све што је написао у свом величанственом делу. Пошто песници доживљавају свет на себи својствен начин, верујемо да је и Данте проживео *Божансџивену комедију* бар у своме надумном свету снова. Било како било, овај сјајни Фирентинац имао је и свој овоземаљски живот, о коме су подаци често доста уопштени и не баш увек поуздани, али су довољни, нарочито када је реч о периоду његовог фирентинског живота.

*

Највећи италијански и један од највећих светских писаца родио се у Фиренци негде између 15. маја и 15. јуна 1265. године у породици племенитог градског и гвелфског¹ порекла. У време Дантеовог рођења породица, истинна, нема баш сјајан статус. Његово право име је Дуранте, а Данте је деминутив тог имена. Његов чукундеда Каћагвида погинуо је у крсташким ратовима у походу императора Корада III, али је оставио иза себе сина Алигијера I, који је имао два сина: Бела и Белинчонеа. Белинчонеов син Алигијери II био је Дантеов отац. Његова усмена је затамњена вероватном чињеницом да се бавио зеленаштвом. Дантеова мајка, која се звала Бела и била, по свему судећи, из породице Дуранте дељи Абати, умрла је непосредно по његовом рођењу, тако да га је одгајала маћеха Лапа ди Кјарисимо Ђалуфи. Живео је у лепој слози са два полубрата и две полусестре.

---

1 Гвелфи (од немачке речи *Welfen*), партија основана у Немачкој, после смрти Хенрика V, као подршка наследницима Гвелфа од Баварске са наклоношћу ка политици споразумевања са папом, створена је као опозиција партији Гибелина која је настала у то време. Међутим, у време Фридриха Барбаросе она је означавала партију присталица папе односно антицарску партију. Касније, са новим политичким променама, имена гвелфа и гибелина означавала су припаднике две супротстављене политичке групе у било ком граду или у различитим градовима. Гибелин (од старе немачке речи *Wibeling*, а то је било име једног дворца Хоенштауфена у Франачкој) у Немачкој су били присталице Хоенштауфена против баварских војвода. У Италији у почетку су то биле присталице царске политике против папа, али од XIII века то је био назив за било коју политичку групу која је противник гвелфа. Ради разумевања догађаја у Дантеовом животу треба још знати да су се фирентински Гвелфи којима је припадао Данте поделили на две странке: на Беле, на челу са породицом Черки, и Црне, које је предводила породица Донати.

Његово васпитање било је најбоље какво се могло стећи у то доба, а укључивало је много школског религиозног образовања, аристотеловске логике и више латинских класика. Данте је био озбиљан и интелигентан и бистрог ума, па је учио боље од других. Прошао је кроз три периода образовања: реторичко-граматичко, филозофско-књижевно и филозофско-геолошко.

После детињства, у коме је туговао за мајком, похађао је школу у фрањевачком манастиру Санта Кроче и ту упознао Брунета Латинија, који га је подучавао и саветовао. Убрзо је почео да се бави поезијом и спријатељио се са песницима оног доба, а посебно са Гвидом Кавалкантијем. Младост је провео учећи много, борећи се у биткама и проживљавајући љубав. Одлучујући по њега био му је сусрет са Беатричком из рода Фолка Портинарија, која је дала светлост његовој судбини и улила му духовност коју није могла да уништи горчина живота. Срео ју је први пут 1274. године, када је имао девет година, а други пут после нових девет година 1283. године и то је било пресудно за његов живот песника. Беатриче се касније удала, за Симонеа деи Барди.

Борио се, као коњаник, 1299. године у бици код Кампалдина против Аретинаца. Оженио се, пошто га је отац на то уговором обавезао, 1277. године Ђемом ди Мането Донати и имао децу Јакопа, Пијетра, Антонију (која се замонашила под именом Беатриче) и, можда, Ђованија, који је вероватно био и његов првенац. Неки тврде да је имао чак седморо деце.

Између 1295. и 1304. године активан је у политичком животу. После пада трибуна Ђана дел Бела и ситно племство је могло да учествује у политичком животу ако је уписано у неки цех, па се Данте уписује у цех лекара и апотекара. Од новембра 1295. до априла 1296. био је члан Специјалног савета народног већа. Такође 1295. године изабран је у Савет мудраца за избор градских приора, а 1296. и у Савет стотину одабраних. Фиренца га 1300. године шаље као свог изасланика у Сан Ђимињано, па је после те успешно обављене мисије исте године изабран и за једног од шест градских приора са мандатом од шест месеци, а био је, међу њима, први приор од 15. јуна до 15. августа те године.

Данте је активно учествовао у борби против политике папе Бонифација VIII и његове жеље да влада и тосканским градовима, који су тада били самосталне комуне. Песник Алигијери истакао се као борац против политике експанзије и анексије коју је водио папа подстичући унутрашње раздоре да би остварио свој циљ и сврставајући се на страну црних гвелфа. Насупрот папи, Данте се залагао за мир међу завађеним странкама и за одбрану слободе Фиренце. У време када је био приор избачене су из града вође и виђеније личности завађених странака, а међу њима и Дантеов пријатељ, песник Гвидо Кавалканти.

У то време у Фиренци су била два супротстављена табора: присталице породице Черки, које су се називале Белима, и присталице породице Донати, које су се називале Црнима. Око Црних су се окупљали богати грађани, а око Белих сиромашнији слојеви. Црни су користили помоћ папе Бонифација VIII. Данте се прикључио умереним Белима и 1301. године, као њихов изасланик, ишао код папе Бонифација VIII да умири папу. Међутим, папа је послао у Фиренцу Шарла ди Валоа, који је савладао странку Белих и наредио повратак вођа Црних. Нови градски начелник Канте де Габријели да Ђубио почео је да се свети свима који су се супротстављали странци Црних, па и Дантеу који је 27. јануара 1302. године, у одсуству, осуђен на казну од 5 000 фјорина, на изгнанство из Тоскане и на избацивање из јавне службе. Пошто Данте није платио казну, он је већ 10. марта исте године осуђен на доживотно изгнанство и смрт на ломачи уколико буде ухваћен. Оптужили су га, без доказа, да се бавио корупцијом, као и да је противник папе и Шарла ди Валоа. Данте је 8. јуна 1302. године у цркви Сан Годенца у Муђелу међу Белима и Гибелинима који су се спремали да нападну Фиренцу. Убрзо се, међутим, разочарао и одвојио од странке Белих пре битке код Ластре, где су ови потучени. Од тада је Данте, како и приличи песнику, странка за себе, али и изгнаник до краја живота. Прво уточиште нашао је код Скалигера у Верони, а 1306. године био је у Луниђани код маркиза Мороела Маласпине. После 1308. и устоличења Хенрика Луксембуршког за цара, Данте се понадао да ће моћи да се врати у Фиренцу.

После четрдесетодневног опседања Фиренце Хенрик Луксембуршки је одустао и вратио се у Пизу. Спремао је нови поход на Фиренцу, али га је смрт у томе омела. Данте 1315. године одбија понуђену амнестију, сматрајући је понижавајућом. Зато му је потврђена казна прогонства уз конфискацију свих добара и смрт на ломачи, а додатно је та казна проширена и на његове синове. Око 1316. године Данте се налази као гост код Канграндеа дела Скала у Верони. Не зна се тачно када је из Вероне отишао у Равену код Гвида Новела да Полента. Враћајући се из Венеције, из једне мисије за Новелов рачун, разболео се. Умро је у ноћи између 13. и 14. септембра 1321. године у Равени, где је и сахрањен уз велике њочасици у одори песника и великог филозофа (Ђовани Вилани, Хроника Фиренце IX, 136), у капели близу цркве која се тада звала Сан Пјер Мађоре, а касније црква Светог Фрање.

*

О самом Дантеу најлепше, можда, пише Т. Карлајл у својој књизи *О херојима* (СКЗ, Београд, 1903).

За мене је то врло дирљиво лице: можда најдирљивије од свих које познајем. Усамљен, сликан као на њразнини, с њпросиим ловором, обавијеним око главе; бесмртна тужа и бол, њознаица њобеда, која је њакође бесмртна – све то њоказује целу историју дантееову. Ја мислим да је то најсуморније лице које је икад из стварности насликано; једно сасвим њрагично лице, које срце њопреса. Ту су као основне црте благоси, нежноси, мала њубазности као у деиетиа, али све то као да је смрзнуто у оштру њроштивречности, у самоодрицање, усамљености, у њносииу, очајну тужу. Једна блага еиеричка душа гледа њако стироко, неумољиво, оштро као из какве њамнице од дебелог леда! Заједно с њим то је нека њиња тужа, њиња и њрезрива; усна је дигнутиа као у неком божанском њрезирању ствари која му срце бриси – као да је то само нека јадна, безначајна ствар, као да је он, којега она има моћи да мучи и дави, већи од ње. То је лице једног човека који њошинуо њрошесииује и који целог животиа води борбу њрошив свеиа без њредаје. Сва њубав њреиворена је у гнев, у неумиитни гнев, лаган, једнак, њих као гнев каквог бога! А и око, и оно гледа као зачуђено, као њишјајући: зашио је свеи

ишакав? То је Данте; ишак зледа он, тај глас „десеић ђуиљивих сииолећа“ и иева нам „своју ишајансивену иесму која се не да одгоненити“.

О Дантеовом карактеру такође сведочи и једно писмо фирентинској управи, писано као одговор на предлог услова под којима се може вратити, а који предвиђају да се оправда и плати казну. Он у њему поносно одговара: *Ако се не могу друкчије вратиити него да иризнам да сам крив, ја се никада нећу вратиити – nunquam revertar.*

Да бисмо боље разумели Дантеа, односно његов карактер, цитираћемо још једном Т. Карлајла.

За Дантеа није било више завичаја на овом свеиу. Он је лутиао од заиитииника до заиитииника, од местиа до местиа, доказујући своје соисивене горке речи – како је ишежак иуи. *Come e' giro calle.* Бедни нису мило друииво. данте, сиромах и ирожан, са својом ионосиитом, озбиљном ириродом, са својим суморним расиоложењем, није био човек који ће се мириити с ђудима. Петрарка ирича о њему, када је боравио у двору Кан дела Скале, да су га ирекорили једнога дана због његове суморности и ђуиљивости и да он није ионизно одговорио на ишо. дела Скала био је међу својим дворјанима, с лакрдијашима и будалама који су га слаико веселили; окренувши се дантеу, он му рече: „Зар ишо није чудно да је ова сироиша будала ишак занимљива, док ви, мудар човек, седите ишу из дана у дан, и нематие баш ничим да нас занимаите!“ Данте одговори горко: „Не, ишо није чудно. Ваше Височансиво ипреба да се сеиити иословице 'Слични се друже' – кад је ишу забављач, мора биити и онога који се забавља!“ Такав један човек са својим ионосом и ђуиљивошћу, са својим сарказмима и мукама, није био сиворен да усие на двору. Посиуино је њему иосиало јасно да за њега нема више одмориити, или наде на срећу на овој земљи. Земалски свеи одбадио га је да лутиа, да само лутиа; никаквог живог срца није било да га сад ђуби; за његове жалосне невоље није било више никакве уишехе на земљи.

*

Данте је у изгнанству написао већину својих дела. Скоро сва, такозвана мања (*opere minori*) Дантеова дела написана су пре Божансивене комедије. Без обзира на

одредницу *мања*, ради се о веома значајним делима, о бројним прозним и поетским огледима, у којима је Данте, између осталог, експериментисао и са разним техникама писања, темама и стилovima, пишући како на народном тако и на латинском језику.

Нови животи (*Vita nuova*) једно је од најзначајнијих Дантеових дела, идеалистичка сторија о његовог љубави према Беатричи. Овај роман, састављен од стихова и поглавља у прози, писан је између 1283. и 1289. године. Реч је, у извесном смислу, о љубавном роману са прозним деловима – између којих су уметнути сонети и канцоне – у коме се описује Дантеова љубав према Беатричи. Са девет година, приповеда Данте, он сусреће Беатричу. Поново ју је видео као осамнаестогодишњак, 1283. године, и тада пише прву песму за њу. После њене смрти 1290. године његова љубав расте и ствара култ Беатриче и он се заветовао да неће више писати о њој док не буде у стању да напише „оно што никада није речено ни о једној жени“.

Риме (*Rime*) су Дантеов канционијер настао истовремено или после *Новог живота*, у коме он пева о љубави према Беатричи и другим женама, али и о моралним и филозофским питањима. У *Римама* се налазе и многи стихови из Дантеовог младалачког доба који нису нашли место у *Новом животи*. *Риме* се могу поделити на три дела: *Младалачке риме* и *'пoлeмикa'*, *Камене риме* и *Филозофске риме* и *риме изгнанства*. *Младалачке риме* састављене су од Дантеових младалачких стихова писаних делом „на тоскански начин“ а делом „у новом стилу“ и полемике са Форезеом Донатијем писане у стиховима. *Камене риме*, написане око 1296. године, састављене су од низа канциона и секстина посвећених жени којој је дато алегоријско име Петра (итал. pietra = камен), са јасном алузијом на њену безосећајност и одбијање понуђене љубави. Овде се, за разлику од „новог стила“, Данте исказује другачијим осећањима, која иду од страсне телесне љубави готово до мржње. *Филозофске риме* и *риме изгнанства* сачињене су од филозофских песама и песама у којима утеху због свог незаслуженог изгнанства Данте тражи у сопственом моралном интегритету и чистоти. Ту се налази једна од парадигматичних и најузвишенијих Дантеових песама *Три жене у моје срце су дошле* у којој песник

разговара са три жене протеране због свог високог морала: то су Божја правда, Људска правда и Закон.

Гозба (Convivio), дело доктринарног карактера, написано је у изгнанству, између 1304. и 1307. године, а остало је недовршено, вероватно због истовременог обимног рада на *Божанственој комедији*. Књига је требало да има петнаест расправа (једну уводну и четрнаест као коментар за исто толико песама), али је Данте написао само четири, укључујући и уводну. Дело је, а то је веома значајно, писано на тзв. вулгарном, односно народном језику, што Данте оправдава са много логичних, културних, социолошких, сентименталних и других разлога. Он ту потврђује да народни језик може потпуно да замени латински језик. „*Дантеова намера је била – како тврди познати италијански историчар књижевности Франческо де Санктис – да од вулгарног језика учини оно што је био латински: не језик 'народа', него изражан и непокварљив језик учених људи... Тај је идеални италијански говор узвишен по томе што се одваја од локалних елемената, где претичу дијалекти и приближава се величанству и достојанству латинског језика...*“

О писању на вулгарном језику (*De vulgari eloquentia*) такође је недовршено дело настало истовремено са *Гозбом*, али на латинском језику. Оно се надовезује на *Гозбу* и развија тему из ње о достојанству и природи вулгарног језика. Данте покушава да одреди могући књижевни језик близак књижевном идеалу узвишене поезије коме су тежили сви песници тринаестог века почев од такозване сицилијанске школе. Данте је сматрао да ниједан од тадашњих четрнаест италијанских дијалеката не испуњава тај идеал и да недостају потребни историјски и политички услови да би такав језик могао да се развије. Политичка уситњеност, односно подела на градове – државе није омогућавала напуштање концепта општинских језика, сведених само на локалну и дневну употребу, односно није било могуће окупљање свих интелектуалних снага италијанског простора на једном месту које би у тим условима створиле језик заснован на латинском фундусу, заједничком свим италијанским народним језицима, оплемењен на плану лексике и грађења речи, прилагођен писању и о најузвишенијим темама, са граматичким правилима као у

латинском језику. Тај језик намењен само писаној књижевности Данте назива *illustre* (славан, поштовани), јер би то био језик италијанског двора ако би се нашао владар који би ујединио тадашњу Италију, и доносио би славу, односно поштовање ономе ко га употребљава.

О монархији (*De Monarchia*), дело за које се не зна тачно у ком периоду Дантеовог живота је настало, писано је у три књиге на латинском језику. У првој Данте доказује да је монархија савршен облик владавине, у другој објашњава како је монархија била остварена у Римском царству, а у трећој расправља о односу царства и цркве, цара и папе. Сматра да је монархија потребна за остварење мира, правде и слободе, да је отелотворење монархије у Римском царству било божја воља и да цар не зависи од папе, већ директно од Бога, а да та два водича људи морају да делају заједнички и у слози да би човек имао мир на земљи и блаженство на небу. Због тих теза дело је било проглашено за јеретичко и 1329. године јавно спаљено по налогу кардинала Бертранда дел Пођета.

Посланице (*Epistole*), писане на латинском језику у разним временским периодима, чини тринаест писама славним, али и другим личностима тог доба, а намењених и широј публици.

Еклоге (*Egloge*) настају као одговор на једну песму на латинском коју је Дантеу 1319. године, док је боравио у Равени, упутио Ђовани дел Вергилије, граматичар који је предавао у Болоњи, а којом га позива да напусти народни језик и да пева на латинском. Данте му је одговорио алегоријском еклогом, у којој каже да се нада да ће заслужити песнички лавор својим делом на народном, вулгарном језику. Дел Вергилије му је написао нову елогу, а Данте му је одговорио истом мером. Кроз Дел Вергилијева писма се провлачи слава коју је Данте већ уживао због свог дела, а у Дантеовим се сагледава његов чврсти став у погледу народног језика, као и његово сјајно знање латинског.

Приговор на воду и земљу (*Questio de aqua et terra*) је дело у коме Данте препричава своју тезу изнету на једној расправи у Мантови на тему да ли је вода на неком делу виша од копна. Он је ту своју тезу *de situ et forma aque et terre* – *Месито и облик воде и койна*) дефинитивно одбра-

нио у Верони 1320. године пред веронешким клером у цркви св. Елена, доказавши да је водена површина увек нижа од копна. Овај документ нема неки велики значај у Дантеовом опусу, али говори о његовом разноликом интересовању и широкој култури.

Божанствена комедија (La Divina Commedia) је дело које је Данте писао од 1307. године па до пред саму смрт. *Пакао и Чистилиште* је завршио пре 1314. године. Оригинални назив дела био је само *Комедија*, а Данте га је тако назвао јер су у средњем веку још били нејасни појмови о класичној драми. Наиме, песме које би жалосно почињале а срећно се завршавале називане су комедијама, а оне које би се и жалосно завршиле трагедијама. Назив „божанствена“ дали су јој потоњи читаоци.

Најкраћи садржај *Божанствене комедије* је следећи: На дан Јубилеја, док папа Бонифације свима показује своју моћ и док се хришћани окупљају око њега, Данте лута по мрачној шуми. Спасав га Вергилије, који га води да разгледа пакао и чистилиште, а после тога се са Беатричком пење у рај и допире до лица божјег. Алгоријски, Данте је душа, Вергилије – разум, Беатриче – милост, љубав. Други свет одсликава етички и морални аспект нашег света. Он казује какав би овај свет морао бити према захтевима филозофије и морала; он је свет правде и мира, свет божји. Данте је душа, не само индивидуално већ и као колективно биће, као целокупно човечанство. Цела *Божанствена комедија* је подељена у три дела: *Пакао*, *Рај* и *Чистилиште*, са по тридесет три песме, с тим што први део, односно *Пакао*, има и уводну песму; дакле тридесет четири песме (има и оних који тврде да је, вероватно, једанаесто певање неко касније уметнуо, али доказа за то нема). Према средњовековној симболици структура се базира на светом броју 3 да би се изразило свето Тројство као животни принцип света (отуда и сумња да би тешко сам Данте уметнуо једну песму у *Пакао* и са бројем тридесет четири покварио тај принцип). Земља је центар света, Бог је у највишој, а Луцифер у најнижој тачки. Бог је извор светлости и живота, а Луцифер је тама и извор смрти и зла. Сва три дела (*Пакао*, *Рај* и *Чистилиште*) писана су у терцинама, а у последњем стиху имају

реч „звезда“ да би подсетили на једини прави циљ, на тежњу ка свету светлости.

Дантеова *Божанска комедија*, та „света поема“, обележила је не само италијански треченто (XIV век), већ је прерасла своје време и постала благо, по многима до сада непревазиђено, свег човечанства.

БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА

Наслов, настанак и основна структура

Данте је своје дело назвао само *Комедија*, о чему сведочи у свом познатом писму Канграндеу дела Скали, држећи се тадашњих схватања да су трагедије дела која почну трагично и трагично се заврше, а комедије дела која трагично почињу а завршавају се срећно: ...*На њочењу она је засипрашујућа и смрдљива, јер говори о Паклу, али има добар крај, њожељан и њријатан, јер говори о Рају...* Епитет *Божанствена* појављује се први пут код Бокача у његовом делу о Дантеовом животу, али га као саставни део наслова издања уводи приређивач Лудовико Долђе, а 1555. године у Венецији штампа, Ђовани Габријеле Болито де Ферари.

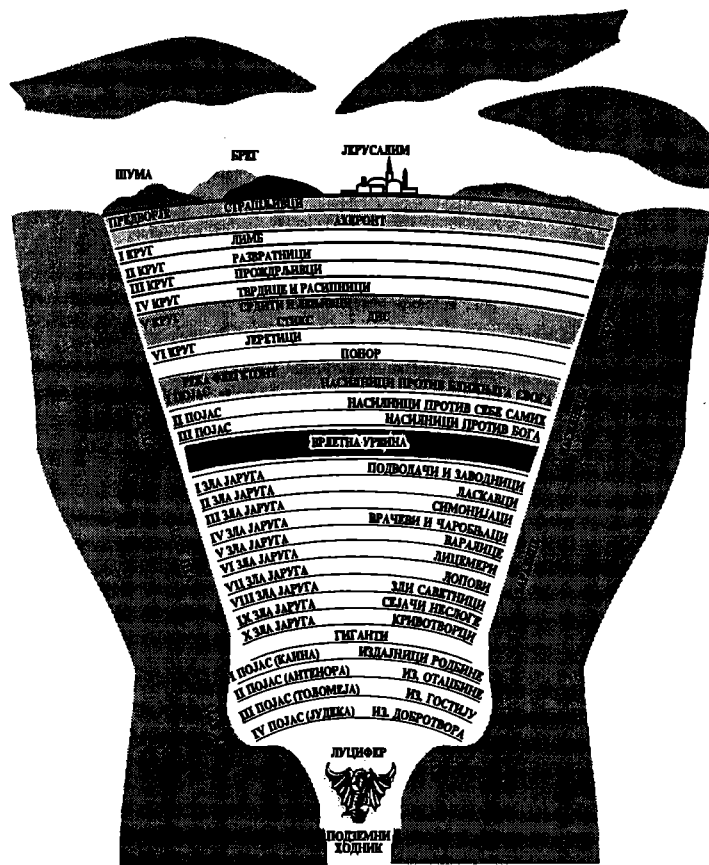
Поема се састоји од 14233 стиха у једанаестерцу и римованим терцинама, које су ланчано повезане. Подељена је на три дела: *Пакао*, *Рај* и *Чистилиште*, са по тридесет три песме, с тиме што први део односно *Пакао*, има и уводну песму, дакле тридесет четири песме, односно укупно сто песама. Базирана је на броју три (симбол Светог Тројства) и савршеном броју десет. Симетрична је и унутрашња подела: *Пакао* има девет кругова и предворје, што чини десет делова. Чистилиште има девет делова (плажа, Предчистилиште и седам појасева), плус Земаљски Рај, што такође даје збир десет. Рај има девет неба, плус Емпиреј, што опет чини десет. Сваки од три дела поеме завршава се речју *звезде*. Свака шеста песма у три дела поеме говори о политици, али у све ширем смислу (прво на нивоу Фиренце, па Италије и, на крају, на нивоу Царства). Душе грешника разврстане су у три групе, као и душе покајника и душе блажених. Три звери ометају песника на почетку пута. Три водича га воде на његовом путу.

То је прича у првом лицу о путовању кроз три оноземаљска краљевства, започетом, како неки сматрају, на Велики петак 7. или 8. априла, односно по другима, 25. марта 1300. године, на дан првог Јубилеја. Данте има тридесет пет година и губи се у шуми, а три звери га спречавају да

из ње изађе. Помаже му Вергилије, као симбол разума, и води га добрим делом пута. На том путу Данте сусреће више од петсто личности.

Данте је почео да пише *Пакао* око 1306–1307. године (можда и 1304), а завршава га око 1309–1310. *Чисти-лишће* пише после 1308, све до 1315, а *Рај* после 1316. па скоро до 1321. године.

ПАКАО

Структура Дантеове *Божанственој комедије*

Три оноземаљска краљевства у *Божанственој комедији* имају структуру усаглашену са схватањима грчког астронома, математичара и географа из II века нове ере Клаудија Птолемеја. Он је творац такозваног Птолемејевог светског система, који је заснован на геоцентричној теорији: Земља представља одређену непокретну тачку – центар целокупног Сунчевог система, планета, звезда и комета, који се око ње и окреће. Тај систем се одржао све до Коперника, односно до XVI века.

Дакле, полазећи од геоцентричне концепције света, Данте представља Земљу као непокретну сферу у средишту света, подељену на две хемисфере. У средиште северне, настањене сфере Данте смешта Јерусалим, и то на једнакој удаљености од њених крајњих граница, ушћа Ганга и Херкулових стубова. Дијаметрално супротно у океан јужне ненастањене полулопте, поставља брег Чистилишта, а на његов врх Земаљски рај. Настанак овог брега, као и симетричне паклене провалије, везује се за Луциферов пад из Раја, када се стровалио у средиште Земље. Земља је окружена са девет концентричних сфера, које се окрећу једна унутар друге и све заједно у десетој сфери. Ова десета сфера је непокретна; то је небо Емпиреј, боравиште Бога, анђела и блажених. Девет неба су по реду: Месец, Меркур, Венера, Сунце, Марс, Јупитер, Сатурн, Звездано небо и Прво покретно небо. Првих седам неба има у себи одговарајућу планету (у птолемејској концепцији Месец и Сунце су сматрани планетама). Осмо небо је исуњено непокретним звездама са сазвезђима, а девето, потпуно транспарентно назива се Прво покретно небо, јер својим брзим кретањем преноси ротацију на нижа неба и регулише је.

Пакао

Провалија пакла има облик конуса или левка са ужим делом у средишту Земље. Ивице тог левка имају урезане огромне хоризонталне степенике, који формирају девет концентричних кружних равни на којима се кажњавају разни греси. Те равни, односно *паклени кругови*, све су уже идући ка средишту Земље. Њихове обале, које су се

обрушиле због земљотреса који је пратио Христову смрт, омогућавају силазак из једног круга у други. Геометрија првог оноземаљског краљевства базира се на тројној подели грешника: неумерени, насилници и варалице. Неумерени су смештени у горњи пакао, између река Ахеронт и Стикс, од другог до петог круга, и ту су развратници, прождрљивци, тврдице, расипници, срдити и лењивци. Насилници се налазе у седмом кругу, подељеном на три појаса: насилници против ближњег свога, насилници про-

тив себе самих и насилници против Бога. Варалице се налазе у осмом кругу, подељеном на десет злих јаруга. Ту су подводачи, заводници, ласкавци, симонијаци, врачевци, чаробњаци, варалице, лицемери, лопови, зли саветници, сејачи неслоге и кривотворци. У деветом кругу су издајнице. Овај круг је подељен у четири појаса, на Каину, Антенору, Толемеју и Јудеку. Ту су издајници родбине, издајници отаџбине, издајници гостију и издајници добротвора. На дну, у средишту деветог круга, Луцифер са три чељусту меље Јуду, издајника Христа, односно Цркве, затим Брута и Касија, издајнице царства. То указује да је најгора издаја две највеће власти: црквене, односно религиозне и царске, односно световне. Ван ове поделе су страшљивци смештени у предворју пакла, добри који нису крштени, па су у Лимбу, односно првом кругу, а јеретици су у шестом кругу. Распоред кажњених грешника следи прецизну логику. Свако је вечно кажњен у кругу који одговара најтежем пороку међу онима које је имао. Свака казна је двојака, односно грешник је кажњен душевно (лишен је могућности да види Бога) и физички. Однос између казне и греха је строго пропорционалан и та пропорција је утолико већа уколико се дубље силази у пакао.

Чисти́лиште

На чисти́лиште, високи брег који се диже из мора, Данте стиже кроз дуги подземни ходник који полази од Луциферових ногу. Међутим, душе ту стижу чамцем којим управља један анђеол, а полазиште им је ушће реке Тибор. Плажа на острву са брегом чисти́лишта и прве падине брега су предчисти́лиште. Ту су грешници који су се покајали тек у смртном часу: искључени из цркве, лењивци, жртве насилне смрти и немарни владари. Затим душе испаштају своје грехе у седам кругова (охоли, завидне душе, срдити, душевно лењи, тврдице, расипници, прождрљивци и развратници). Греси и одговарајуће казне све су мањи што се иде ближе врху чисти́лишта. И ту је казна морална (патња због немогућности да се види Бог) и физичка, сразмерно почињеном греху. Али, душе се чисте не само казном, већ и кроз молитве живих и кроз посматрање позитивних примера на почетку и на крају сваког круга. На почетку су то

у пакленим круговима, у чистишту анђеоло показује очишћеним душама пролаз ка следећем кругу, ка врху и коначном очишћењу од греха. Душе пролазе кроз све кругове за разлику од Пакла где су стално у истом, и, ако је потребно, задржавају се, у сваком да би испаштале грехе које су починиле. На врху, у шуми земаљског раја, душе завршавају своје чишћење од греха урањајући у воде Лете и Евноје које извиру из заједничког вечног извора: прва брише сећање на грех, а друга оживљава сећање на учињено добро. У Едену, односно у земаљском рају, Вергилије, симбол разума, опрашта се од Дантеа и његов водич постаје Беатриче, симбол милости и љубави, која ће водити Дантеа у рај.

Рај

У рају је боравиште блажених душа. Оне су распоређене у три основне категорије, у световну (на прва три неба ближа Земљи, Месечевом, Меркуровом и Венерином – душе оних који нису испунили завет, душе оних који су радили за добро да би заслужили земаљску славу и душе оних који нису одолели љубавној жељи), активну (Сунчево, Марсово и Јупитерово небо – душе учених људи, душе оних који су се борили за веру и душе оних који су волели правду) и контемплативну (Сатурново небо – контемплативне душе). Постоји хијерархијски ред у савршенству душа и то савршенство је утолико веће уколико је више небо на коме се налазе. Само на првом небу и на Емпиреју душе се појављују пред Дантеом у људском облику, а на осталима су оне представљене светлима различите јачине, односно оне су ту представљене као чиста суштина. На Звезданом небу Данте види тријумф блажених душа, односно Христов тријумф, а на Првом покретном небу види Бога у средишту анђеолских хијерархија које имају задатак да преносе покрет и светлост на поједина неба. Анђели прве хијерархије, серафими, керубини и анђели престоља налазе се на одговарајућим небесима, односно на Емпиреју, Првом покретном небу и Звезданом небу. Анђели друге хијерархије, односно анђели поглаварства, моћи и господарства бораве на Јупитеровом, Марсовом и Сунчевом небу, а анђели треће хијерархије, односно анђели кнежеви, арханђели и анђели

су на Венерином, Меркуровом и Месечевом небу. Вечно боравиште изабраних душа је на небу Емпиреј, у огромном амфитеатру који формира Рајску ружу отворену крај божјег престола – извора светлости и блаженства. Када је песник стигао у средиште Рајске руже, Беатриче га препушта светом Бернарду, који му објашњава распоред блажених душа. Он моли Богородицу да помогне Дантеу тако да може да види Бога у његовој суштини. Молба је услышана и песник проживљава осећај блаженства.

Садржај

Садржајем *Божанствене комедије* доминирају ред и енциклопедијски приступ својствени средњовековној култури. Дело има чврсту идејну и концептуалну структуру; Данте снажно повезује све елементе библијске визије људске историје: Бог, највеће добро, и Сатана, највеће зло, супротстављени су чак и у смислу физичког боравишта у свету. Пад Луцифера, тог некада најлепшег божјег анђела који се побунио против Бога, одредио је сву будућу судбину људског рода са завођењем Еве, људским грехом и откупом путем Христове жртве и створио паклену провалију у којој се кажњава онај што није одолео пороцима зла. Тај пад је такође изазвао и стварање брега чистиштва као инструмента окајања греха. Тако су онострана краљевства која је створило хришћанство чврсто повезана са људском судбином, као и са надљудском судбином стварања, а затим побуне анђела. Човек је у средишту стварања и историје. Бог га је створио када је стварао свет, предодредивши га за вечиту срећу. Прогнан на земљу због Адамовог греха, човек је средиште сукоба између добра и зла, док око њега и земље на којој живи круже небеске сфере. Бог је узео човечје обличје и кроз Христово страдање окајао прагрех. И политичка историја је божје дело: по божјој вољи је створено Римско царство под знаком орла, да би се у уједињеном и мирном свету лакше ширила божја реч. Овај антропоцентризам наглашава достојанство човека одговорног за слободан избор између добра и зла, а три онострана краљевства испод и изнад њега ту су да га казне, окају и пруже му блаженство.

Данте силази у једно од тих краљевстава у пролеће 1300. године, односно у години јубилеја. Годину јубилеја установио је Мојсије тако што су сваких педесет година пуштани на слободу Јевреји у ропском статусу, земља враћана старим власницима и опраштани дугови. Католичка црква је наставила ту традицију опраштања и ослобађања, па је 22. фебруар 1300. назвала јубилејом, јер је дата велика индулгенција, односно велики опроштај грехова. Папа Бонифације VIII је утврдио да се сваких сто година проглашава јубилеј са општим опроштајем свим верницима који посећују, под одређеним духовним условима и одређени број пута, главне римске базилике. Касније су друге папе одређивале и друге временске периоде за јубилеје.

Дакле, Данте се, пошто је умрла Беатриче – жена која га је водила ка љубави према небеским стварима – губи у великој и мрачној шуми, симболу незнања и заблуде. Ту сусреће Вергилија, који представља разум, а кога је Беатриче послала да му помогне да савлада препреке у виду пантера, односно похоте и пожуде, лава, односно охолости и вучице, односно похлепе. Вергилије му је објаснио да ће морати да путује кроз три онострана краљевства. Данте са Вергилијем силази у пакао, велику провалију чији је улаз близу Јерусалима и која се протеже до земљиног средишта, у коме је Луцифер. Провалија у облику левка има десет кругова у којима грешници испаштају грехе. Што је грех већи, грешник је дубље смештен, односно даље је од Бога. Песници путују кроз све делове пакла до Луцифера, затим пролазе кроз средиште земље и излазе на другу земљину хемисферу да угледају звезде.

Ту стижу, на барци коју вози анђео, до брега чистилишта, места где доспевају душе достојне одласка на небо после испаштања и покајања. Данте се успиње, са Вергилијем, уз брег, где после предчистилишта иду уз чистилиште које има седам појасева као симбол седам главних грехова, а редослед им је обрнут од распореда који имају у паклу. Блажи грехови се испаштају на већој висини, односно ближе Богу. У сваком појасу се налазе грешници који испаштају одређени грех, а на крају сваког појаса је анђео који брише са чела знак слово „П“, симбол греха (седам слова

„П“ симболизују седам главних грехова, а слово „П“ је почетно слово латинске речи *peccata* – греси). Те знаке пламеним мачем урезује анђеоло на улазу у чистилиште. Овде, за разлику од пакла, грешник није осуђен на вечно испаштање греха и није везан увек за исто место, већ се креће кроз чистилиште, задржавајући се да испашта у оним појасевима у којима се испашта неки од грехова које је починио. И када се избрише свих седам „П“, стиже се на врх где се налази земаљски рај, одређен за човека који га је изгубио због Адамовог греха. На врху се Данте опрашта од Вергилија, симбола земаљске науке, јер се очистио од греха, а и зато што Вергилије, пошто није веровао ни у Христа који је дошао нити у долазећег Христа, не може у рај. Његово вечно место је у Лимбу. Зато се у земаљском рају појављује Беатриче, симбол љубави, божје и теолошке науке и откривења. У земаљском рају Данте посматра, заједно са Беатричом, симболични приказ који обухвата најзначајније тренутке људске историје. Затим урања у воду реке заборавља грехова, у воду Лете, а потом и у воде Евноје да освежи сећање на добра дела. Потом може да крене ка звездама и са Беатричом се пење у Рај.

Њих двоје пролазе кроз рајска неба. Душе у рају нису распоређене као у паклу и чистилишту, јер степеновање заслуга је у супротности са рајским блаженством које подразумева пуно уживање, пуно слободу и ослобођење од било какве жеље. Дакле, све душе се налазе на десетом небу, Емпиреју, распоређене у облику рајске руже око Богородице, али, као и код два претходна света – а и да би их Данте боље видео и да би његов успон био постепен – оне му се појављују из неба у небо. На осмом небу Дантеа испитују свети Петар и свети Јован о три теолошке врлине. Пошто је показао да потпуно схвата и прихвата веру, наду и љубав, прелази преко Првог покретног неба у Емпиреј, а ту га не води више Беатриче већ свети Бернард. Он ту посматра тајанствену Рајску ружу. Свети Бернард моли Богородицу да ослободи Дантеа било какве смртне сенке и тако песник може да се приближи Богу, да разуме највеће тајне вере – дубоко јединство створеног света, јединство три божанске личности у једној, спајање божанског и људског у Христу, све док се на

врхунцу екстазе, изван себе, не изгуби у Богу и потпуно уклопи у хармонију универзума стопивши се са љубављу која *покреће Сунце и остале звезде*.

Језик и стил *Божанствене комедије*

Језик *Божанствене комедије* има за основу тоскански, односно фирентински дијалект, и то искоришћен у свим елементима, па су у употреби свакодневне а не само академске речи, народни изрази, жаргон, као и неке речи својствене искључиво тосканском, односно фирентинском дијалекту. Данте користи и архаичне облике фирентинског дијалекта, а употребом синонима шири његову основу. Укључује галицизме и неологизме, односно речи које је сам исковао. Користи око петсто латинизама, посебно када је тон казивања свечан или учен, односно када се ослања на класичне форме, а такође и када говори о племенитим особама или збивањима. Из других тосканских и италијанских дијалеката Данте користи само оне речи које су се већ традиционално употребљавале у поезији.

Данте показује свој велики таленат у оригиналном коришћењу свакодневних речи и у нијансирању значења. Његова креативност посебно долази до изражаја при ковању рима, имајући у виду да су се други тадашњи песници везивали за устаљене риме тог времена. Стилски је врло различит, већ према потреби казивања. Може се рећи да користи велику скалу стилова – од трагичног до комичног, од понизног до свечаног, од гротескног до народног.

Кроз свој плурилингвизам и плуристилизам Данте успева да покаже стварне могућности вулгарног, односно народног италијанског језика. Тај језик је ушао у употребу тек коју деценију раније, а пре Дантеа коришћен је само за љубавну лирику, са понеким изузетком у стиховима фра Гвителија, у доктринарним песмама Гвиницелија и Кавалкантија, у религиозној и дидактичкој поезији и у неким прозним делима.

Данте је заслужан и за име треће поетске школе тринаестог века (остале две су сицилијанска и тосканска), односно за *dolce stil nuovo* (слатки нови стил), који он помиње у чистишту, XXIV певање, стих 57, кроз уста

Бонађунте из Луке: ...па слатки нови стил није могао да нас рагује... Основна и једина права тема овог стила је слављење љубави према племенитој жени која може да пружи блаженство мушкарцу. Та љубав је подуховљена, унутрашња и искључује спољне догађаје, а изражава се кроз узвишен и елегантан говор.

Данте се с правом сматра оцем италијанског језика, јер, иако није први користио народни језик за писање, он га је оспособио да се на њему може написати било које књижевно дело. Појава Дантеовог дела значила је победу тосканског дијалекта, који постаје заједнички језик свих Италијана. Остали до тада коришћени дијалекти остају само дијалекти. Инструмент те победе био је тријумфални успех *Божансџивене комедије* постигнут код широке публике. То је нова публика коју је Данте створио за себе и за потоње писце, а која није била више ограничена само на уске академске кругове. Углед овог дела и његово капиларно ширење код читалаца свих друштвених слојева и у разним географским регионима довели су до језичке унификације у савремени италијански језик, чији је, у ствари, основ био језик *Божансџивене комедије*.

Филозофија и поетика *Божансџивене комедије*

Само изванредан ум и песничка моћ могли су да обједине у једно дело тако широк и разноводан свет. Дантеов геније је успео да превазиђе механизам традиционалне симболичко-алегоријске форме доба у коме је живео и да на песнички начин отелотвори идеале вере, морала, науке, политике. У његово време поезија се још није могла ослободити алегорије, па је хришћанство, како тврди сјајни италијански историчар књижевности Франческо де Санктис, „у име сџирџијалног бога објавило раџне само идолима, негџо и џоезији, која се смаџрала као забава и веџиџина; џражило је гџлу истиџну... Сџџџа се џоезија џрихваџала само као симбол и одећа истиџине: алегџорија је била нека врсџа џуџине истиџаве, џомоћу које се џоезија могџла џџавиџи међу џудима. Било је џесника који су се називали 'ученим џесницима', за разлику од 'народних', они који су фигџураџивно или дирекџно џесниџивом изражавали ученосџи“.

Дантеова визија живота и света је толико широка и сложена да он не обликује уметнички један симбол, једно стање свести или бића већ живот у целини и у његовом разнородном исказу. Дантеова поетска душа пронашла је начин да изрази сва осећања, све природне појаве, све жудње духа. Он је песник драме и лирског начина казивања, песник комичног исказа и реализма, песник осећања и неизрецивих појмова. Он зна да нас води једнако убедљиво кроз паклене кругове и најмрачније слике, преко простора наде у чистишту до рајских визија светлости. Кратким потезима слика ликове и душевна стања и у томе показује врхунско умеће синтетизовања и маште.

У филозофском смислу Данте сматра да је постојбина душе небо, одакле она силази у нас. Долазећи од Бога она не зна ништа, али има две особине: разум и тежњу, односно способност да прима оно што јој се свиђа. Душа тежи ка добру, али не зна да разликује добро. Незнање рађа заблуду, заблуда рађа зло. Зло, односно грех, налази се у материји, односно у чулном уживању. Добро се налази у духу, а највише добро је Бог, односно чисти дух. Човек мора да се бори против тела и приклања Богу. Зато му је дат разум, из кога се рађају слободна воља и моралност његовог понашања. Добро и зло се разликују помоћу филозофије; она је пут ка добру и моралности, а моралност је етика. За филозофирање је потребна љубав, односно тежња, а права срећа се постиже контемплацијом истине. Бити филозоф значи одупрети се страстима и задовољству, победити себе самога, сачувати душевни мир. Човечанство је запало у ропство чула због греха прародитеља, а разум и љубав нису били довољно јаки да га спасу. Бог је зато узео људско обличје у лику Христа и искупио људски грех својим страдањем на крсту, односно спасао је човечанство. Захваљујући тој жртви разум је добио вредност због вере, љубав због милости, док се уз филозофију везује теологија. Спасењем човечанства сваки је човек стекао моћ да се спаси уз божју помоћ. Вођен разумом и вером, охрабрен љубављу и милошћу, он може да се ослободи чула и да се уздигне све до Бога, до највишег добра. Човек се у земном свету налази у једном од три стања о којима говори морал: стање греха, стање кајања и стање милости. Пакао је слика зла, односно

порока. Рај је слика добра и врлине. Чистилиште је прелаз од једног до другог стања кроз покајање. А свако од нас носи у себи и свој пакао и свој рај.

Спасење друштва иде истим путем као и спасење појединаца. Друштво које живи у анархији и неслози роб је материје, јер живи у заблуди и незнању. Као што човек не може ићи ка спасу ако не победи тело, тако и друштво не може живети у слози док се не покори једном владару који ће обезбедити владавину закона, односно разума.

На овим филозофским основама Данте обједињава све знање свога доба из метафизике, морала, политике, историје, физике, астрономије, етике, реторике, лингвистике итд.

Света песма, односно *Божанствена комедија*, универзално је дело које не припада једној генерацији нити једној нацији. То је дело непревазиђене дубине концепције, невероватна хармонија форме, искрена исповест једног човека, а истовремено и општељудска, чиме се уздиже до плана универзалности. У овом делу песник силази у таму људског греха и стиже до светлости ослобођења од њега, а на своме путу кроз три загробна царства он обухвата небо и земљу, време и вечност, божанско и људско. То је трагање људске душе за апсолутном срећом, слободом, миром и коначним просветљењем.

ΠΑΚΑΟ

ПЕВАЊЕ ПРВО

уводно певање у целу „Божанствену комедију“

Данте има тридесет пет година и започиње своје путовање 25. априла 1300. године. Овај датум није изабран случајно. Папа Бонифације VIII је ту годину прогласио јубиларном и дао велико опраштање грехова, а 25 април је датум када је Бог, по средњовековном предању, створио свет, док је Исус Христос, разапет на крсту, истога дана искупио свет. Песник је залутао у густу шуму (шуму греха). Успева чудом да се избави из ње и креће пут брега (добра) обасјаног сунцем. Али, на путу му се испрече пантер (похота), лав (охолост) и вучица (похлапа). Тада му се указује песник Вергилије¹ који га храбри и нуди му се за вођу обећавајући му спас после дугог путовања кроз три краљевства онога света. Са Вергилијем треба да прође Пакао и Чистилиште, а Беатриче, његова младалачка љубав, одвешће га кроз Рај до спаса.

На пола нашег животног пута
нађох се у шуми где тама пребива,
јер нога са стазе праве залута. 3
Ах, тешко је рећи мучнину што скрива
та шикара шумска густа
на коју и помисао страх изазива! 6
Тако је мучна да је шала смрт пуста,
ал' да бих каз'о шта се ту згоди,
о другом ће зборити моја уста. 9
Не знам шта б'и да нога тамо ходи,
сан велики ме је тако обузео
да заборавих куда прави пут води. 12

¹ Публије Маро Вергилије, 70 – 19. пре н. е., римски песник. Његово најпознатије дело је спев „Енеида“. Данте узима Вергилија за вођу као представника просветљеног људског ума каквим га је сматрао средњи век.

Али, када сам у подножје брега² доспео,
тамо где би крај оној долини³
где ми срце прекри страха вео,
угледах му плећа у висини
обасјана зрацима⁴ планете⁵
што предводи остале у свакој тмини.
Тада се смири, баш као дете,
страх што је сву ноћ кроз језеро срца пливао,
а ја је провео пун мучне сете.
И као онај што се задихао
док је испливао, па на жалу
у опасну воду се загледао,
тако душа моја, измичући још валу,
окрену се да гледа то газиште
где нико жив не изађе на обалу.
Опустих уморно тело што одмор иште,
па наставих пут по плажи пустој
тако да се пењаш на више упориште.
Али, тамо на тој стази стрмој,
пантер лаки, та животиња љута,
скочи у кожи пегавој и црној;
и не склањаше ми се никако са пута
већ ми се тако на њему испречи сав
да хтедох да се вратим више пута.
Бејаше раног јутра поздрав
и сунце се диже са оним звездама
што бејашу са њиме када божја љубав
покрену оне ствари лепе у нама,
па добру да се надам разлог се јави
од те звери са дивним пегама,
од јутра и пролећног дана што се плави,

---

2 Брег добра и врлине.

3 Долина греха.

4 Божји зраци.

5 Песник под планетом подразумева сунце.

али не толико да страх ме не укочи када преда ме лав се појави.	45
Чинило се да ка мени крочи уздигнуте главе и од глади пун беса, рек'о бих: уплашиле се и небеске очи.	48
И вучица што с мршавости стреса све пожуде којих је сита та страва, због које много је тужних до небеса, а толико ме уплаши њена појава када на њу поглед паде да поче да истиче нада из мене да ћу стићи до врхунца плава.	51
Као што онај који радо стиче срце има пуно туге и јада када време дође да богатство измиче, тако и мене растужи бештија сада што прилазећи поче да ме гања тамо где сунца није, већ само хлада.	54
Док сам силазио ниже кроз грања преда ме неко се појави наоко слаб од дугог ћутања.	57
Када га видех у тој пустој страви, – „Смилуј ми се“ – довикнух њему – „ма ко да си, сенка или човек прави!“	60
Одговори: „Већ нисам човек у много чему, а родитељи моји ломбардијског су соја из Мантове пореклом у свему.	63
За Јулија ⁶ се роди душа моја, живех у Риму у доба доброг Августа, ⁷ у време лажних богова свих боја.“	66
Песник бејаш и певаху моја уста о праведном Анхизу ⁸ што дође из Троје пошто Илион ⁹ гиздави прогута ватра густа.	72
	75

6 Гај Јулије Цезар, 100 – 44. пре н. е., римски император.

7 Август Гај Јулије Цезар Октавијан, 63. пре н. е. – 14. н. е., окупљао генијалне писце и обезбеђивао им живот, а међу њима Вергилија, Тит Ливија и Овидија.

8 Анхиз – тројански вођа, волео Афродиту која му је родила Енеју.

9 Илион је назив за Троју.

Али, зашто се враћаш у јаде своје? Што се не винеш на брега благи призор који је почетак и узрок радости било које боје?“	78
„Дакле, ти Вергилије јеси, ти ли си извор из кога прегршт речи тече као лава?“ – постиђеног чела би мој одговор.	81
„Ти што си песницима узор и слава, награђени су моја велика љубав и учење, јер твој спев и мене просветљава.	84
Ти си мој учитељ и моје дивљење, ти си онај што ме научити знао лепом стилу што прослави и моје творење.	87
Погледај скота што ме назад натерао, славни мудраче одбрани ме од гада љута, од њега сам се сав препао.“	90
„Ваља ти се држати другог пута“ – одговори када виде моју сузу да сија – „ако желиш побећи с тог места смркнута!	93
Јер та звер због које у теби страх клија не дозвољава да прође ни душа јадна, већ људе зауставља и редом убија.	96
А тако је зловна и тако гадна да никада похоту своју не задовољи, већ после јела још више је гладна.	99
Са многим зверима се пари по вољи, а још више ће их бити док не буде дан виђењу Хрта ¹⁰ с којим ће црћи у болу и невољи	102
Тај не ужива у новцу и драгом камењу, већ мудрости, љубави и врлине следи глас, а биће сиромаш по своме рођењу.	105
Пониженој Италији донеће спас, за коју од рана падоше девица Камила,	

10 Хрт – постоји пророчанство о Хрту који ће доћи и спасити Италију протеравши вучицу у пакао. Не зна се на кога је Данте мислио упркос многим тумачењима, али Хрт симболизује Дантеову наду да ће бити сломљена папска власт и Италија ослобођена од туђе владавине.

Евријалт, Турн и Низ ¹¹ у онај час.	108
Свуда ће је гонити његова сила, док је у пакао не врати, одакле се завист и појавила.	111
Схватам и мислим да ти се највише исплати да ме следиш, а бићу ти вођа прави одавде кроз простор вечних сати, где ћеш чути крике очаја на јави, видети древне у болу сене што вапе да их друга смрт мука избави; и видећеш оне задовољне иако уз муке пламене, јер се надају да ће и они стићи било када међу оне душе блажене.	114
Будеш ли хтео, затим, њима прићи, дочекаће те душа достојнија од мене тада, с њом ћеш пут наставити, а ја ћу отићи, јер онај цар што тамо горе влада, пошто бејаш противан његовом закону, неће да ја у град му дођем икада.	117
Царство му свуда, али ту је на трону, ту му град и високо престоље, благо ономе кога одабере за блаженост ону“	123
А ја њему: „Песниче, молим те, боље у име Бога кога ниси упознао води ме ван овога зла и невоље тамо где си ти мени рекао, да видим Светога Петра желим сада и те јаднике које си ми описао.“ Он крену, а ја за њим пођох тада.	126
	129
	132
	136

¹¹ Личности из Енеиде. Камила је млада ратница погинула у борби са Тројанцима. Евријалт и Низ су два пријатеља који су погинули у ноћном јуришу. Турн је погинуо у двобоју са Енејом.

ПЕВАЊЕ ДРУГО Дантеово страховање

Пада вече и Данте се боји тешког пута. Сећа се да су Енеја и Свети Павле већ посетили оноземалска царства, али да им је помогао Бог у њиховој мисији. Он, међутим, не зна да ли је достојан да као Енеја уђе у подземље или као Свети Павле у рај. Вергилије га охрабрује и, као доказ небеске подршке, каже му да га је послала Беатриче, која је умрла десет година раније. Та благословена жена је сишла чак до пакла, на молбу Девице Марије и наговор Свете Луције. Данте је охрабрен и одлучује да пође са Вергилијем.

Дан је нестајао у загаситој тмини
ослобађајући све што је живо умора
на земљи овој, а само ја једини 3
спремах се где ме чека борба најгора
на мучноме путу и тешкој муци
што памћење непогрешиво описати мора. 6
О музе, о узвишена душо, будите ми при руци,
о памћење што си записало оно што се догоди,
сада нека се чују твоји племенити звуци. 9
Упитах: „Песниче, што ме твоја рука води,
да ли сам довољно јак не бих знао,
па ти просуди док се на пут тешки не исходи. 12
У други свет да је сишао
Силвијев родитељ,¹² још за живог тела,
ти си мени испричао. 15
Па ако је, мислећи на узвишена дела,
наклоњен њему противник сваког зла¹³ био,
и каква ће му бити потомства цела, 18

12 Силвијев отац је Енеја, оснивач Рима, каснијег седишта папа.

13 „Противник зла свега“ = Бог.

никада умни човек не би помислио
 да достојан није био избора највишег неба, већ често 21
 да баш узвишеног Рима и царства буде отац мио,
 а уистину треба рећи да за свето место
 тај Рим и то царство бејаху одабрани
 и да ту је наследника Светог Петра престо. 24
 На том путу где славе му се дани
 чуо је ствари што су узрок биле у свему
 да победа његова и папска власт буду изаткани. 27
 Касније Свети Павле крену њему
 да би ту веру оснажио
 што је почетак пута спасењу. Чему 30
 бих ја тамо ишао? Ко би то допустио?
 себе ни Енејом ни Павлом светим
 не сматрам ни ја ни ико други, ма ко био. 33
 Зато кренем ли тим путем, стрепим
 да не буде то улудо превише,
 мудар си, разумећеш боље него у речима лепим.“ 36
 као онај што оно што је хтео брише,
 па због нове мисли мења накану
 и да почне што је хтео неће више, 39
 тако и ја стадох на тмурну страну
 брега, јер сам, размишљајући, од одлуке одустао
 која испрва би јасна као на длану. 42
 „Ако сам добро твоју реч разабрао“
 чух великодушног где проговара –
 „душу твоју страх је савладао 45
 што често такве препреке нам ствара
 да нас од часног подухвата одвраћа лако
 као животиња што се привиђа кад око вара. 48
 Да се решиш тога страха тако,
 рећи ћу ти што дођох и што чух свуда
 у први час кад ми би жао тебе јако. 51
 Бејаш међу онима што им нема куда¹⁴

¹⁴ Вергилије се налази у лимбу међу праведницима, али нехришћанима. Он у лимбу није подвргнут мукама, осим чежњи, али ни не ужива у блаженствима.

када ме позва жена тако лепа и блажена ¹⁵	
па затражих да ми заповеда и води ме свуда.	54
Њене очи су сјале као звездана мрена, па анђеоским гласом поче тако драга своју причу да збори – тиха и снена.	57
„Ох, мантованска душо блага, чија слава још светом се креће и трајаће док је свету и веку трага, мој пријатељ који се овде случајно не среће спречен је да у пустом крају корача, па од страха напред неће	60
по ономе што сам о њему чула у рају. Касно сам му у помоћ пошла, мним, и бојим се да изгубљен лута у очају.	63
Сада крени, па лепоречјем твојим и оним што ће да га спасе, ја те молим, учини да будем утешена сасвим.	66
Ја сам Беатриче што ти овако зборим; долазим оданде где бих да се вратим поново, љубав ме покренула путем овим.	69
Када изађем пред лице господово хвалићу пред њим често дело твоје.“	72
Заћута онда, а ја почех своје слово:	75
„Ох, врла госпо, због које људски род већи је од створења свију што у најужем кругу неба стоје, ¹⁶ твоје заповести такву угодност за ме крију да и најбрже извршење се чини касно, твоје ћу жеље испунити, само нека лију.	78
Али, кажи ми како си ти тако ласно без страха сишла у ово средиште ¹⁷	81
са висина у које повратак желиш страсно?“	84

15 „Блажена и лепа жена“ = Беатриче.

16 По Дантеовом схватању Земља се налази у средишту света и у средишту девет покретних неба, а гледано са Земље, прво и најмање је месечево небо, па стих треба тумачити као: „од свега што се налази на земљи“.

17 „Средиште“ = пакао чији је један део и лимб.

„Видим да твоја душа да сазна иште, па рећи ћу ти укратко“ – она одврати –	87
„зашто се не плаших доћи на ово стратиште. Треба се само оне ствари бојати која може човека злом да умори, а остале није тако страшно упознати.	90
Бог ме такву у својој милости створи да ваша невоља не може ништа мени нити пламен тог пакла може да ме сагори.	93
На небу би жао једној племенитој жени ¹⁸ због тих препрека које ти помену па су и божји налози били ублажени.	96
До Луције ¹⁹ она тада с молбом крену и рече: „Потребна си своме верном и препоручујем ти га баш у овом трену.	99
Луција, противница свему окрутном, крену и дође на место где сам била седела са Рахилом древном. ²⁰	102
Она рече: „Беатриче, хвало божја, мила, што не помогнеш ономе ко те је толико волео да се виноу из простог света ништавила?	105
Зар не чујеш његов плач невесео? Зар не видиш смрт са којом се бори на реци ²¹ од које слабији је океан цео?	108
На свету се такво биће још не створи што тако хита за срећом или злу да утече као ја пошто она те речи изговори.	111
Дођох са места што моја блажена душа стече, уздајући се у твоје речи поштене које су част теби и ономе ко их чу када их изрече.	114
Пошто те речи изговори растужене,	

¹⁸ „Племенита жена“ = Богородица

¹⁹ Луција, коју је Данте веома поштовао због сопствене болести очију добивене од читања, представља хришћанску милост која просветљује.

²⁰ „Древна Рахила“, библијска личност, жена је Јаковљева.

²¹ Река је зло и грех, а ово двоје су моћнији од океана.

плачући, сјајне очи окрену невесела, па да дођем тиме пожури мене	117
и дођох као што је она хтела, па сам те од дивље звери отео која ти је прилаз брегу омела.	120
та је дакле? Зашто си од оклевања занемео? Зашто кукавичлук цвета у твојим грудима? Зашто ниси одважан и смео	123
када о теби на небесима три блажене жене ²² брину да те бране, а ја ти толико обећавам речима?“	126
Као што ноћни мраз повијати стане цвеће и латице што се отворе весело када сунце опет јако гране,	129
тако и ја вратих снагу у своје тело и храброст се у мени таква пробудила да проговорих као искрен човек зацело:	132
„Ох, ти што ми поможе милостива си била и љубазан ти који си одмах послушао те истините речи које ти је упутила	135
Ти си твојим речима сада знао такву жељу да пробудиш у срцу моме да сам се првом науму опет предао	138
Сад хајде, иста је жеља у срцу моме и твојем, ти Вођа, ти господар, ти учитељ буди мени.“ Тако му рекох, а када он крену, у трену томе и ја ступих на стрм и тежак пут камени.	142

---

22 Три блажене жене су Богородица, Луција и Беатриче.

ПЕВАЊЕ ТРЕЋЕ

Паклена врата и предворје: Страшљивци

Песници стижу пред врата пакла над којима стоји ужасан натпис, који је уплашио Дантеа. Улазе у предворје пакла где се налазе душе страшљиваца, који нису били ни верни Богу нити против њега. Данте је хтео да се заустави, али га Вергилије подстиче да наставе, јер ти несрећници нису достојни да од њих остане сећање на земљи. У пролазу Дантеу се, ипак, учини да је препознао душу папе Ђелестина V.²³ Песници стижу, потом, на обалу реке Ахеронта²⁴ где Харон²⁵ превози проклете душе. Харон прво одбија да превезе Дантеа, јер је жив, али га Вергилије опомиње да је то небеска воља. Данте губи свест у тој страхоти.

КРОЗ МЕНЕ СЕ ИДЕ У ГРАД БОЛАН И ПРОКЛЕТ,²⁶
КРОЗ МЕНЕ СЕ ИДЕ У ВЕЧНУ МУКУ ПАКЛЕНУ,
КРОЗ МЕНЕ СЕ ИДЕ МЕЂУ ИЗГУБЉЕНИ СВЕТ. 3
ПРАВДА МОГ УЗВИШЕНОГ ТВОРЦА ПОКРЕНУ;
БОЖЈА МОЋ МЕ СТВОРИ ЗА КАПИЈУ ОВОМ ЈАДУ
УЗ ПРВУ ЉУБАВ И МУДРОСТ УЗВИШЕНУ.²⁷ 6
ПРЕ МЕНЕ НЕ БИ СТВАРИ У ОВОМ ГРАДУ
ШТО ВЕЧНЕ НЕ БЕХУ, ПА И ЈА ВЕЧНО ТРАЈЕМ.
ВИ ШТО УЛАЗИТЕ – ОСТАВИТЕ СВАКУ НАДУ! 9

23 Ђелестино V је изабран за папу 1294, али се после пет месеци одрекао власти, Данте му је то замерио, посебно зато што је на његово место дошао папа Бонифације VIII.

24 Ахеронт – река у доњем свету. У Ахеронт се уливају реке Стикс (са својим рукавцем Кокитом – реком плача) и Пирифлегетонт (река ватре). Ахеронт се улива у језеро Ахерусију. Ове реке чине препреку коју треба да савладају душе умрлих пре него што стигну у Хадово царство.

25 Харон – лађар у подземном свету који је у својој барци превозио преко реке Стикса душе мртвих за један обол (ситни новац у старој Грчкој).

26 У средњем веку обично су исписивани натписи изнад градских врата, па је и Данте ставио натпис изнад улаза у пакао.

27 Моћ, мудрост и љубав – атрибути светог тројства: Бога оца, Бога сина и Светог духа.

Те речи што зраче мрачним сјајем
видех изнад једних врата,
па рекох: „Учитељу, оне ме плаше, признајем.“
А он ће мени као особа што све схвата:
Овде треба сумњу одбацити пре свега;
нека те малодушност не хвата.
Место о коме зборих, ево, сада њега,
ту ћеш видети људе у великој страви,
што су изгубили благодети ума свевишњега.“
А када своју руку на моју стави
и разведри лице, утеши ме тада,
па ме уведе у свет подземни прави
Ту су уздаси, плач и гомила јада
одјекивали у ваздуху без иједне звезде
да и мене одмах суза савлада.
Разни језици, страшни урлици ту језде,
речи пуне бола, говор пун гнева,
гласови мукли и оштри ту се гнезде
и пљесак руку у хуци што мучно сева
у том ваздуху безвременом
попут песка који на вихору лети к’о плева.
А ја са главом свом сметеном
рекох: „Учитељу, какви се то гласови чују?
Ко су ти људи у болу пометеном?
А он ће: „На тај начин тугују
жалосне душе бића оних
што ни покуду ни похвалу не заслужују.
Заједно су са оним јатом злих
анђела што божју реч не чуше,
али ни против ње не би хор неодлучних
Небо их прогна да му лепоту не руше,
ни дубоки пакао их не прима
да се њима не похвале проклете душе.
Рекох: „Шта је то тако тешко њима
да тако плачу, да ли ко зна?“

Одговори: „Рећи ћу ти једноставним речима.	45
Таква душа смрт не може да спозна,	
а живот њен слепи таква је несрећа	
да све је боље него та судбина грозна.	48
Свет не жели да је се ико сећа;	
милост, као и правда, од ње лице крије,	
не говоримо о њој, крени у искушења већа.“	51
А ја, када се осврнух, видех барјак да се вије	
стално у брзом таласању	
као да никакав одмор за њега није,	54
а за њиме хрли у очајању	
толико душа што их је смрт покосила	
да избројати нико није у стању.	57
И када ми се нека душа познатом учинила,	
видех и познах и ону сену	
што је кукавички висок чин одбила. ²⁸	60
Схватих и бих сигуран у трену	
да је то било јато кукавица што цвили,	
које нема ни милост божју ни ону паклену.	63
Ти несрећници што никада живи нису били,	
бејаху голи, а њих су подбадали	
ројеви мушица и оса који су ту гнездо свили.	66
Лица су им крвљу ишарали	
што је, помешана са сузама,	
капала до ногу где су је црви сисали.	69
А када се окренух другим даљинама,	
видех људе на обали велике реке у тмини,	
па рекох: „Учитељу, шта је тим душама,	72
ко су и шта их то таквима чини	
да желе ту воду да преброде,	
како разабiram у овој помрчини?“	75
А он ће: „Разумећеш све, мој роде,	
када наши кораци застану	

²⁸ Мисли се на папу Ћелестина V.

на тужној обали Ахеронтове воде.“	78
Тада постиђен оборих поглед у страну, бојећи се да му не досадим док ме води, па све до реке моја реч не плану.	81
Ево где ка нама на чуну броди старац, са власима белим од старости, вичући: „Тешко вама, душе грешне, ко вас роди! Не надајте се небеској милости: долазим да вас на другу страну возим, у свет вечне таме, леда и огњене јарости.	84
А ти што си душа жива, мним, одлази од тих лешева!“	87
Али, када виде да не одлазим, рече: „Кроз друге луке и преко других путева ићи ћеш на онај свет, овуда нећеш проћи: лакшим ћеш бродом до оностраних крајева.“ ²⁹	90
А Вођа њему: Хароне, небеске су моћи одлучиле да овако буде сада, окани га се у твојој злоћи.	93
Образи вунасти се смирише тада кормилару мочваре немиле из чијих очију сева ватрена каскада.	96
Али, душама уморним и голим што су вапиле, зацвокоташе зуби и променише боју када чуше те речи што су претеће биле: ругале су се Богу и људском соју, родитељима својим, месту, времену и семену	99
из кога су никле, клеле судбину своју.	102
Затим ступише на обалу камену душе уплакране крај те зле баре што чека свакога ко неће божјем знамену.	105
Харон, демон с очима што жаре, миг им дајући, у чун их збија попут стада,	108

²⁹ Дантеа ће, као и све оне који ће се спасити, преузети аиђео на ушћу реке Тевере и однећи на острво Чистиљшта.

сваку која оклева удара веслом к'о магаре.	111
Као што у јесен лишће опада са грана, лист по лист, цело племе, све док се на земљу не сложи тада,	114
тако се Адамово зло семе баца редом, на знак, са оне литице, као што птице на зов звуку стреме.	117
Тако се возе преко воде проклетнице и пре него што се чун на другој обали створи, на оној првој већ чекају нове душе несрећнице.	120
„Сине мој“ – Учитељ мили прозбори – „свако ко Бога разљути, па из живота оде, свако такав заврши у оваквој мори;	123
и сви желе на ону страну воде, јер божја правда их тако гази да се страх у жељу претвара, роде.	126
Ту добра душа никада не прелази, па ако се Харон на тебе жести, његове речи су ти добар знак, пази!“	129
После тога поче се трести мрачни предео, тако да од страве, када се тога сетим, зној ме онесвести.	132
Из сузне земље ветар се диже изнад главе и блесак румене светлости је завладао, тако да ми замреше чула, нестa јаве, и ја падох као човек кога је сан савладао.	136

ПЕВАЊЕ ЧЕТВРТО

Круг први: Лимб³⁰

Страшан удар грома буди Дантеа. Нађе се поред Ахе-ронта у првом кругу Пакла. Уђе са Вергилијем у Лимб и пита га шта се дешава знајући такође да он много пати, јер се налази у Лимбу, своме одредишту после смрти, где су смештене некрштене душе или они који су умрли прерано, као и они који су умрли пре настанка хришћанства. Те душе нису посебно кажњене, али живе у сталној и очајној жељи да виде Бога. Данте и Вергилије, затим, сусрећу четири велика песника античког доба: Хомера, Хорација, Овидија и Лукана. Са њима Данте уђе у град опасан са седам зидова и ту види древне праведнике који нису могли да се спасу, јер нису били крштени. Данте на крају напушта то мирно место и наставља пут.

Из дубоког сна поврати ме међу људе
тежак удар грома да сам се претрашио
као човек кога силом сада буде, 3
па сам унаоколо одморан поглед бацио
и усправивши се, свуда сам загледао
да упознам место на коме сам био. 6
Истина је да сам био стигао
на руб долине под којом је понор плачан
из кога је вечни вапај одзвањао. 9
Био је дубок, магловит и страшан,
тако да ништа не могах да видим тамо
гледајући у њега, толико би таман. 12
„Сада, у свет слепи, сиђимо онамо“
– рече песник, блед као да је смрт срео –

---

30 Лимб је у римокатоличкој теологији место у коме до последњег суда бораве душе праведника који су умрли пре Христа и деце која су умрла некрштена.

„ја ћу први, а ти за мноме само.“	15
Ја, који приметих да је тако побледео	
рекох: „Како ћу када страх испуњава груди	
теби који моме страху треба да си вео?“	18
А он ће мени: „Мука оних тамо људи	
што су доле, а не страх како се теби приказује,	
бледило и сажалење у мени буди.	21
Хајдемо, јер дуго још има да се путује.“	
Тако он крену и тако ме уведе	
у први круг што понор опасује.	24
Ту, по ономе што чух, не би друге беде,	
ни плача, већ само су уздаси	
вечни ваздух могли да тресу и цеде.	27
Тако би, јер су бол без мучења ти сиромаси	
осећали – та гомила непрегледна	
деце, жена и мужева што их крст не спаси.	30
А добри учитељ ће мени: „Твоја реч још ниједна	
да ме пита ко су те душе што јецају?	
Хоћу да знаш да су то бића чедна,	33
пре него даље кренемо, а заслуге ако имају	
довољно није, јер нису крштења имали,	
што је део вере коју такви као ти познају.	36
Они су пре хришћанства постојали,	
а такав сам и ја сам био,	
па Бога нису како треба поштовали.	39
Због тога, не зато што је неко нешто скривио,	
изгубљени смо и зато патимо сада	
без наде да нам се укаже Бог мио.“	42
Велики бол ми срце обузе када	
видех да многи људи заслужни	
у Лимбу су разапети између чежње и ненада.	45
„Реци ми, учитељу, реци ми господару тужни“,	
– почех ја да бих се утврдио у вери	
која свлада сваку сумњу и наум ружни:	48
„Зар нико никада изашао није по мери	

заслуге своје или туђе да блажен буде икада?³¹
 А он схвативши мој наум прикривени, одмери 51
 одговор: „Бејах нов сред ове куће јада
 када видех да неки моћник долази
 крунисан знаком победе тада. 54
 Видех да са сеном прародитеља³¹ излази
 и оном Авеља³² сина његовога и Ноја³³ сама,
 па Мојсија³⁴ што је законе умео да издаје и пази; 57
 са сеном краља Давида³⁵ и сеном патријарха Аврама,³⁶
 Израела³⁷ са оцем и породом што га има
 и са Рахилом³⁸ за коју толико учини и сенама 60
 многих других, а онда их учини блаженима.
 И треба да знаш да пре тих сена
 нема ниједне људске душе међу спасенима. 63
 Разговор нас не заустави ни трена,
 већ смо кроз шуму и даље пролазили,
 кроз ту шуму сена и горког пелена. 66
 Још нисмо били дуг пут превалили
 од мога сна, када ватру моје очи спазише,
 чији су пламенови ону таму просветлили. 69
 Од ње нисмо били удаљени превише
 да не бих разазнао бар једним делом
 какав частан свет на том месту дише. 72
 „Ти што си част науке и уметности, душом и телом,
 ко су ти што толику част имају

31 Сена прародитеља – Адам, први човек по Библији.

32 Авељ – други син Адама и Еве. Убио га је брат Каин из љубоморе, јер је помислио да Бог више воли Авеља.

33 Ноје – библијски праотац, син Ламеха. Направио барку која је требало да од потопа спаси њега и његову породицу и повео је и по један пар од свих животиња. Пристао је на планини Арарат и постао прародитељ нових људских раса.

34 Мојсије (XIII в. пре н. ере ?) – ослободилац и законодавац израњског народа.
 35 Давид (око 1015? – 975? пре н. е.) – други јеврејски цар. Познат по двобоју са Голијатом кога је убио из праћке.

36 Аврам (XIX век пре н. е.?) – јеврејски праотац из Ура Халдејског, једна од нај-
 крупнијих библијских личности.

37 Израел – име дато јеврејском праоцу Јакову после његове борбе са анђелом, а такође и име јеврејског народа који води порекло од Јакова–Израела.

38 Рахила – према Библији, друга кћи Лаванова, жена праоца Јакова.

да се разликују од других на свету целом?“	75
А он ће мени: „То часно име које још знају у свету у коме живиш и ти, прибавило им је милости што се таквима дају.“	78
У том часу неки глас загрми: „Укажите почаст великом песнику у овај час: отишао је, па се враћа нашој осами.“	81
Када се смири и утихну тај глас, видех четири велике сени да се приближавају, ни тужне ни веселе, спрам нас.	84
Учитељ прозбори у том пакленом очају: „Види онога што мач у руци има, па као краљ иде, а остали га не задржавају.	87
То је Хомер, песник над песницима; други је што долази сатирик Хорације; Овидије трећи, а Лукан за њима.	90
Али, пошто у свима срце песника бије, када похвалу мени онај глас објави, част ми указују и ником криво није.“	93
Тако видех да се скупиле, к’о на јави, лепа школа највећег међу свима, који као орао над другима слави.	96
Пошто су мало разговарали мајстори рима, окренуше се мени са поздравима, па се и мој учитељ насмеши са њима:	99
и још већим ме обасуше почастима, јер ме њихово племе тада угости, па сам шести био међу таквим умовима.	102
Тако одосмо до оне светлости говорећи о стварима које су сада за ћутање као што их је требало рећи у оној околности.	105
Стигосмо пред неки замак, племенито здање, опасан зидовима седам пута је био, под заштитом једне речице мање.	108
Пређосмо је као да јој је ток пресушио;	

кроз седам капија прођох са мудрацима: стигосмо на травњак свеж и чио.	111
На њему људи часних и озбиљних има, са изгледом достојанственим јако: мало су зборили благим гласовима.	114
Повукосмо се на једну страну замка тако на место отворено, светло и високо, да је могао да се види од њих свако.	117
Тамо над зеленилом моје око виде духове највећих великана што их има, да се тиме и сада поносим дубоко.	120
Видех Електру ³⁹ са многим друговима, међу којима препознах Хектора ⁴⁰ и Енеју, ⁴¹ наоружаног Цезара ⁴² са соколовим очима.	123
Видех, на другој страни, Камилу ⁴³ и Пентесилеју, ⁴⁴ па сам и краља Латина угледао, ⁴⁵ са ћерком Лавинијом – где се греју.	126
Видех Брута ⁴⁶ што је Тарквинија ⁴⁷ прогнао, као и Лукрецију, Јулију, Марцију и Корнелију, ⁴⁸ и Саладина ⁴⁹ који је усамљен остао.	129
А када подигох мало поглед очију, видех учитеља оних што знају ⁵⁰ како седа у филозофску фамилију.	130

39 Електра – мајка Дардана, оснивача Троје.

40 Хектор – тројански херој, син Пријамов, бранилац Троје, кога је убио Ахил.

41 Енеја – тројански херој, син Афродите и Анхиза. После пада Троје стигао је у Лацио, у данашњој Италији, оженио се Лавинијом, ћерком краља Лација, и отуда потиче предање о божанском пореклу Римљана.

42 Песник мисли на римског императора Гаја Јулија Цезара.

43 Камила – млада ратница погинула, у борби против Тројанаца.

44 Пентесилеја – краљица Амазонки, коју је убио Енеја.

45 Латин, краљ Лација, чијом ћерком Лавинијом се оженио Енеја.

46 Луције Јуније Брут (VI в. пре н. е.) – по предању одиграо одлучујућу улогу у збацивању Тарквинија Охолог, последњег римског краља, и у завођењу републике.

47 Тарквиније Охоли – седми и последњи краљ Рима.

48 Лукреција се убија када ју је обешчистио син Тарквинија Охолог. Јулија је кћи Цезарева и жена Помпејева. Корнелија је славна мати браће Грах. Марција је жена Катонава.

49 Саладин је египатски султан (1137 – 1193).

50 „Учитељ оних што знају“ – песник мисли на Аристотела

Сви му почаст чине, сви га гледају: Угледах и Сократа и Платона ⁵¹	
што ближи су од других његовом сјају;	135
И видех Орфеја ⁵² и Цицерона, ⁵³	
Диогена, наксагору и Талеса, ⁵⁴	
Емпедокла, Хераклита и Зенона; ⁵⁵	138
Демокрита ⁵⁶ што сматра да из атома је сва смеса и Дискорида ⁵⁷ што знао је биљу тајну да открије, Сенеку и Линоса, ⁵⁸ песника од грчке крви и меса,	141
па Птоломеја и Еуклида, ⁵⁹ оца геометрије, Хипократа, Галена и Авицену, ⁶⁰	
Авероеса, тумача Аристотелове филозофије. ⁶¹	144
Опширно да опишем не могу сваку сену, јер морам да журим због дуге приче моје, па ми често речи не следе сваку промену.	147
Од шесторице нас два остало је: мудри вођа другим путем сада вије са мирнога места ка ваздуху дрхтав што је, па се нађох тамо где ни трачка светла није.	151

51 Сократ, грчки филозоф, рођен у Атини 469. пре н. е. Платон, грчки филозоф, настављач Сократове доктрине, рођен 427. пре н. е.

52 Орфеј – антички певач, син нимфе Калиопе и Аполона.

53 Марко Тулије Цицерон (106 – 43. пре н. е.) – римски политичар и говорник.

54 Диоген, Анаксагора и Талес – антички филозофи.

55 Емпедокле, Хераклит и Зенон – антички филозофи.

56 Демокрит, грчки филозоф, за кога је Данте нашао код Цицерона да он доказује да је свет настао случајним сусретом атома.

57 Дискорид – грчки лекар из I века, који је написао велико дело о лековитим биљкама.

58 Сенека – латински писац (4. пре н. е. – 65. после н. е.), бавио се филозофијом и поезијом. Линос – грчки музичар и песник.

59 Птоломеј (100?–178? г.) – египатски астроном. Еуклид је славни александријски писац „Елементарна геометрија“, живео око 300. г. пре н. е.

60 Хипократ (470 – 356. пре н. е.), Гален из Пергама (131 – 201. н. е.) и Авицена (Абу Али ел Хусеин Ибн Сина, 980 – 1037. н. е., ирански лекар), три су позната лекара и писца медицинских дела.

61 Авероес – славни арапски филозоф из Кордове, тумач Аристотелових дела.

ПЕВАЊЕ ПЕТО Круг други: Развратници

На улазу у други круг пакла стоји судија Минос⁶² који свакој души одређује место мучења уврћући реп онолико пута колико жели да несрећник сиђе. Минос жели да спречи Дантеа да уђе, али га Вергилије одвраћа од тога. Песници улазе у други круг пакла где се налазе развратници у вечној олуји. Дантеу је омогућено да разговара са двоје славних љубавника античког доба – Паолом и Франческом. Паоло плаче док Франческа говори о њиховој трагичној љубави. Данте је потресен и онесвешћује се.

Тако сиђох из првог круга несреће
у други мање простран где туга
болнија је, па јауке изазива веће. 3
Ту страшни Минос режи као куга:
на улазу грехе одмерава;
суди и вртећи репом казује број круга. 6
Када душа у којој несрећа рођења спава
пред њега дође, па се исповеди,
тај зналац грехова означава 9
које место у паклу јој следи;
увије реп толико пута
колико кругова ниже њен грех завреди. 12
Пред њега безброј душа залута
и редом долази да чује пресуду;
исповеди се, казну чује, па доле одлута. 15
„Ох ти што се нађе на овом страшном спруду,“

---

62 Минос је легендарни краљ Крита, син Европе и Зевса, Пасифајин супруг, мудар законодавац. Са Еаком и Радамантом судија у подземном свету. Вергилије га је у Енеиди сместио у подземље као једног од тројице судија, док га је Данте представио као демона који суди на улазу у прави пакао.

рече Минос када виде мене тада прекидајући посао на своме суду, „пази како улазиш и коме верујеш пун јада: нека те не завашава ширина капије!...“	18
А мој ће му вођа: „Што вичеш сада? Да му запречиш суђени пут добро није: тако жели онај што када жели може што хоће, не питај више, боље ти је.	21
У тај трен почех звук невесели да разбирам и нађох се на оној страни где ме потресе плач васцели.	24
СТИГОХ на место где не светле дани што риче као море у олуји, када га туку ветрови разнострани.	27
Паклена олуја ту вечно бруји, носи душе у своме вртлогу, бије их и врти у својој струји.	30
Када на урвине ставе ногу, чују се крици, плач и стењање, клетве свакојакe упућују богу.	33
Разумех да су на такво стање осуђени они што им је било од разума јаче телесно уживање.	36
Као што чворак шири своје крило зиме у јату широком и густом, тако те зле духове олујно шило	39
баца тамо амо у вијању пустом; никада им ни зрачак утехе не сине да се надају одмору, а некмоли опроштају ком.	42
Па као што ждралови певају жалосно кроз висине летећи у дугоме низу дуж неба плава, тако видех да долазе уз крике њине	45
сени ношене олујом што не јењава, и зато рекох: Учитељу, ко су ове сене	48

што их црни дух тако кажњава?	51
„Прва о којој желиш да чујеш од мене“, рече ми, „дарица се звала за многе народе оновремене.	54
Блуду се је до те мере одала па је похоту озаконила да спере срамоту у коју је пала.	57
Предање каже да је то Семирамида ⁶³ учинила која наследи Нина ⁶⁴ коме би жена: сада султан влада земљом што је њена била.	60
Друга је она ⁶⁵ што се због љубави уби ојађена и не би верна Сихејевом ⁶⁶ пепелу; ту је и Клеопатра ⁶⁷ распаљена.	63
Јелену ⁶⁸ види која, с ватром у телу, толико зла дозва, па Ахилова ⁶⁹ тамо је сена који се за љубав борио пред смрт невеселу.	66
Види Париса, ⁷⁰ Тристана“; ⁷¹ и тога трена више од хиљаду сена ми је показао што их од живота растави љубав снена.	69

63 Семирамида је асирска и вавилонска краљица којој легенда приписује оснивање Вавилона и његових висећих вртова. Причало се да је живела у недопустивој љубави са сином, па је такав однос дозволила законом.

64 Нино, асирски краљ, ожењен Семирамидом.

65 „она“ = Дидона или Елиса, кћи Мута, краља града Тира, и сестра Пигмалиона. Пошто је њеног мужа Сихеја убио Пигмалион, побегла је и отишла да оснује Картагину. Тамо ју је, према Вергилијевој Енеиди, завео тројански избеглица Енеја, а затим је, по наређењу богова, напустио. Очајна, Дидона се попела на ломачу и избола ножем.

66 Сихеј, Дидонин муж.

67 Клеопатра, легендарна египатска краљица, била је Цезареова и Антонијева љубавница. Заробио ју је Октавијан, али је она пустила да је уједе змија отровница да не би морала учествовати у Октавијановом тријумфу.

68 Јелена је спартанска краљица, чувена по лепоти, Ледина кћи, Касторова и Полукова сестра, једна од јунакиња Илијаде. Била је Менелајева, жена коју је отео Парис, што је изазвало поход на Троју и Тројански рат.

69 Ахил, тројански јунак, заљубио се у Парисову сестру Поликсену, али је био убијен на дан венчања, из заседе.

70 Парис је у грчкој митологији други син Пријама и Хекабе, Енонин муж. Отео је Јелену, Менелајеву жену, јер, када је требало да додели награду најлепшој између богиња Хере, Атене и Афродите, дао је Афродити јабуку са натписом „најлепшој“, пошто му је обећала љубав Јелене из Спарте.

71 Тристан и Изолда, на путу за дворца краља Марка, попили су магични љубавни напиток намењен краљу и његовој будућој жени Изолди и остали везани до смрти упркос свим препрекама на које су наилазили.

Пошто сам мога учитеља саслушао како набраја жене из давнине и витезове, сажалих се тако да замало у несвест нисам пао.	72
Заустих: „Песниче, чуј речи ове, радо бих разговарао са оно двоје што се чини да на ветру лако плове.“	75
А он мени: „Када дођу близу руке твоје, ти их замоли чим буду на твојој страни, у име љубави што их води, и доћи ће обоје.“	78
Чим их ветар ка нама накани, прозборих: „О, душе ожалошћене, дођите да разговарамо, ако то бог не брани.“	81
Као што голубице жудњом привучене уздигнутих крила у гнездо мило би слетеле, долетевши кроз ваздух жељом ношене,	84
тако су из јата, где и Дидона беше, излетеле те душе прилазећи нам кроз ваздух пун море, толико су моје речи љубав плеле.	87
„Ох, блага душо и мили створе што кроз ваздух пун тамнога немира посећујеш нас што свету окрвависмо одоре,	90
да нам је пријатељ краљ свемира, молили бисмо га да те миром обрадује, јер си се сажалио на грехе нашега хира.	93
О ономе што душа вам жели да каже и чује слушаћемо и зборити са вама док ветар, као сада, мирује.	96
Земља где сам рођена и ја сама тамо је где По ка мору пристаје да се смири са својим притокама.	99
Љубав којој се племенито срце брзо предаје обузе њега због лепоте моје, које неста, тако да и сада у мени бол траје.	102
Љубав што никоме ко воли не прашта то је, па и мене таквом снагом заврти	

да, као што видиш, још не напушта срце моје.	105
Љубав нас доведе до смрти:	
Каина ⁷² чека онога ко нас уби.“	
Тако нам рекоше у тај час шкрти.	108
Пошто сам разумео њихов удес груби,	
погнух главу и дуго стајах у сени	
све док песник не рече: „Шта ти би?”	111
Када се огласих, рекох: „Јао мени,	
колико слатких мисли, колико жеље у срцима,	
наведе њих на тај корак изгубљени!	114
Затим прозборих окренувши се њима	
овим речима: „Франческа, твоје муке	
тугу и сажалење буде у мојим грудима.	117
Реци ми: уз уздахе, те слатке звуке,	
коме си и зашто љубав дала,	
како су вам се у тајној жељи сплеле руке?“	120
А она ће мени: „Нема већег жала	
од сећања на доба што срећом зраче	
у време јада: то твој учитељ зна, вала!	123
Како је почела и расла све јаче	
љубав наша, ако желиш толико да знаш,	
испричаћу као биће што збори и плаче.	126
Читали смо једнога дана из доколице баш	
о Ланселоту ⁷³ како га је љубав мучила:	
сами смо били, не сумњајући у удес наш.	129
Више пута ватра ока нам се укрстила	
док смо читали и бледела нам лица тога дана,	
али само на једноме месту тела су нам попустила.	132
Када прочитасмо да на жељени осмех усана	
пољубац спусти тај витез заљубљени,	
овај што ме неће напустити ниједнога дана,	135
на усне ми положи пољубац острашћени.	

72 Каина је први појас деветог круга пакла у коме се налазе издајнице рођака.

73 Ланселот, један од легендарних витезова Округлога стола на двору краља Артура, у чију жену Ђиневру је био заљубљен.

Као Галеот⁷⁴ писац књиге проводација је био:
тога дана више нисмо читали занесени. 138
Док је један дух то говорио,
други је плакао тако да од јада
к'о да сам умро ја сам се онесвестио
и пао к'о што мртво тело пада. 142

---

⁷⁴ У старом француском витешком роману који су читали Галеот је помагач Ланселотове и Ђиневрине љубави.

ПЕВАЊЕ ШЕСТО

Круг трећи: Прождрљивци

Кербер, пас са три главе и репом и косом начињеним од змија, бди над прождрљивцима, који су потопљени у блато и шибају их киша, снег и град. Вергилије му баца у уста блато и док га он прождире уводи Дантеа у његово тужно краљевство. Чако, један Фирентинац, о чијој личности знамо само из Дантеовог казивања (било је неоснованих покушаја да се он поистовети са песником Чаком дел Ангуиларом), открива му будућу судбину Фиренце у време борбе између Црних и Белих (дивља странка названа тако, јер су се њени припадници доселили из околине и остали прости, иако су се обогатили трговином), када је пала и крв 1. маја 1300. год. Иако су коловође Црних прогнане из града 1301. године, већ 1302. године победили су Црни уз помоћ папе Бонифација VIII, који је позвао Карла Валоа, брата француског краља, да умири Фиренцу. Међу онима који су том приликом прогнани налазио се и Данте. После разговора са Чаком Данте пита Вергилија да ли ће муке осуђених бити веће после Судњег дана и добија потврдан одговор, јер што је нешто савршеније, оно утолико више осећа и бол и радост.

Повративши свест која је нестала
пред јадом девера и снаје
због чега ме је туга опхрвала, 3
нова мучења и нове муке раје
видех ма где да погледам више,
ма где да кренем, ма где нога да стаје. 6
У трећем сам кругу, кругу кише,
што вечна, проклета, ледена и тешка пада;
која се не мења и кужним смрадом одише. 9
Велики град, прљава вода и снег сада,

кроз мрачни ваздух, све то лије;
 земља је натопљена смрадом тога јада. 12
 Кербер, округна животиња да чудније на свету није,
 из три грла псећа ту на свет лаје,
 на те душе потопљене у гадости најодвратније. 15
 Црвене му очи, брада црна прљава је,
 велики трбух и канџе равне оштрици;
 гребе, кожу дере и черечи душу што несрећна је. 18
 Под кишом псећи звуче им крици,
 једном страном штите другу страну тела;
 често се окрећу јадни мученици. 21
 Када нас примети, Кербер отвори ждрела,
 тај одвратни црв показа нам зубе гадне;
 уздрхтала му је телесина цела. 24
 Мој вођа рашири тада руке хладне,
 па земље заграби пуне шаке своје
 и њоме напуни чељусти гладне. 27
 Као псето које лаје што гладно је,
 па се смири када залогај бациш пред луду,
 јер само да ждере оно намерно је, 30
 тако су биле претворене у пожуду
 те образине демона Кербера који тако урличе
 на те душе да желе глуве да буду. 33
 По сенама смо газили што циче
 под тешком кишом и трагове остављали
 преко ништавила што на људе личе. 36
 Ти духови су на земљи лежали
 осим једног који се усправи да седне
 када виде да смо туда корачали. 39
 „Ох, ти кога други води сред ове страве ледне,“
 рече мени, „можеш ли ме препознати,
 родио си се пре моје смрти бедне. 42
 Рекох: „Невоља због које твоја душа пати,
 можда ме спречава да те се сетим и на трен,

да ли сам те икада видео не могу знати.	45
Реци ми ко си ти на такво место осуђен, на такву казну да ако од ње веће има, сигурно нема одвратније за било коју сен.	48
А он мени: „Твој град испуњен завистима, до те мере да се чаша прелива јако, живот ми је испунио ведрим уживањима.	51
Ви грађани сте ме звали Чако: због моје склоности ка прождрљивости, као што видиш, под кишом се мучим овако.	54
А нисам једини осуђен због те гадости, јер овде јесу духови сви ти због сличног греха. „И реч више не изусти.	57
Ја одговорих: „Чако, због твојих мука ја ћу лити сузе, јер због њих и ја патим, али, реци ако знаш, шта ће то бити	60
са грађанима завађеног града, да схватим, ако још праведних има међу њима и што је толика неслога тамо затим?“	63
А он мени: „У дугим неспоразумима крв ће пасти и дивља страна, к’о олуја, прогнаће другу са многим понижењима.	66
Затим ће победничка струја, за три године доживети да је друга превлада помоћу онога који још између две стране лелуја.	69
Ова ће, потом, дуго да влада држећи другу подјармљену што боље уме да пати и да буде понижена тада.	72
Двојица су праведника, али их нико не разуме: охолост, завист и лакомост: три су биле варнице што су запалиле неспоразуме.	75
Ту прекину јадиковке своје немиле; ја му рекох: „Још желим да ме поучиш, ето, да би ми твоје речи још тога откриле.	78

Фарината и Тегјајо⁷⁵ што су били часни проклето,
 Јакопо Рустикучи, Ариго, Моска⁷⁶ и други које знам,
 а хтели су да раде поштено све то, 81
 реци ми где су и помози да их упознам,
 јер велика ме жеља да сазнам обузима
 да ли их рај љуби или трује пакао сам?“ 84
 Он одговори: „Они су међу несрећницима:
 због других грехова налазе се тамо ниже,
 ако сићеш видећеш се са свима. 87
 Али, када земаљски свет почне око тебе да се ниже,
 молим те да друге подсетиш на мене:
 више ти нећу одговарат нити рећи ишта ближе.“ 90
 Изокренуше се очи те сене:
 још ме мало погледа, па главу сави
 и паде с њоме међу друге слепце измучене. 93
 А вођа мени рече: „Не надај се више овој глави
 док се анђеоска труба не зачује кроз незнађе
 и непријатељ њихов се не појави: 96
 свако ће свој гроб тада да нађе,
 своје тело и своје лице опет ће да има
 и сазнаће каква ће вечна казна да га снађе.“ 99
 Тако прођосмо спорим корацима,
 кроз прљаву смесу тела и кише,
 будући живот не помињући речима; 102
 па рекох: „Учитељу, да ли ће још више
 да расту муке њихове после велике пресуде,
 да ли им се исто или мање зло пише?“ 105
 А он мени: „Наука твоја нека ти буде
 одговор: да што су ствари савршеније,
 оне више бол осећају, више за добрим жуде. 108

75 Фарината дељи Уберти је у шестом кругу међу јеретичима, а Тегјајо дељи Адимари у седмом кругу међу содомитима.

76 Јакопо Рустикучи је у седмом кругу међу содомитима, Ариго није идентификована личност, јер га Данте помиње само овде, а Моска Ламберти је у осмом кругу међу онима што су сејали раздор. Данте их, као и Фаринату и Тегјаја, помиње с поштовањем због њихових грађанских врлина.

Иако тај проклети свет стање савршеније
да достигне никада моћи неће,
он му се нада најискреније.“ 111

Разговарали смо идући ивицом тог пута несреће
више него што се види из стиха мог,
па стигосмо до места где се силази у зло веће:
ту смо срели Плутона,⁷⁷ непријатеља великог. 115

---

77 Плутон је у класичној митологији бог богатства, али га је Данте претворио у демона чувара круга у коме се налазе они који нису умели с мером да управљају својим имањем.

ПЕВАЊЕ СЕДМО

Круг четврти: Тврдице и расипници
Силазак у круг пети: Напрасити и лењивци

Плутон, стражар четвртога круга, љути се када види Дантеа и Вергилија, па призива сотону. Вергилије га је смирио и увео Дантеа да му покаже како су кажњени расипници и тврдице. Они су осуђени да вечно јуре својим полу-кругом тако да се на једном и другом крају тог свога полу-круга састају, па се враћају натраг ваљајући тешке терете. При сваком сусрету пребацују једни другима грех због кога пате. Песници, затим, разговарају о богињи среће. Срећа је, по Дантеу, небеска, анђеоска интелигенција, неумољиви извршилац божанске воље, којој људи не могу да измакну. Она није ни слепа ни превртљива. Данте и Вергилије иду даље и силазе у пети круг у мочвару Стикс, која окружује ужарени град Дис. У горњим деловима и на површини мочваре кажњени су напрасити, а у њеним дубинама, под површином, даве се лењивци.

„Ох, Сотоно, ох, Сотоно, краљу демона!“⁷⁸
поче Плутон храпавим гласом да бучи,
а свезнајућа мудра глава она 3
поче да ме теши: „Нека те не мучи
твој страх, ма колика била његова снага,
ход низ стену неће ти зауставити тај што хучи.“ 6
Затим се окрену губици онога врага
и рече: „Ђути, проклети вуче;
твој бес нека иде бестрага. 9
Не идемо без разлога тамо где ватра пакла суче,

⁷⁸ Овај узвик се различито тумачи. За овај препев послужили смо се једним од тумачења Наталина Сапења (*La Divina Commedia*, Vol. I, *Inferno*, La Nuova Italia, editrice, II ristampa, maggio 1970).

то се хоће тамо где Михајло арханђео ⁷⁹	
учини да на охолост казне се сруче.“	12
Као што једра која је ветар разапео	
смотана падну када се јарбол сломи,	
тако паде на земљу тај враг цео.	15
Ми се нађосмо у кругу четвртоме	
ходећи по тој болној стрмини	
која све зло света носи у пртљагу своме.	18
Ах, правдо божја! Ко сабра у тој количини	
нове муке и јаде које сам видео	
и зашто нам наш грех толико патњи чини?	21
Као што се над Харибдом ⁸⁰ талас бео	
ломи са оним на који налеће,	
тако се и овде вртложи свет увео.	24
Ту видех гомиле људи највеће	
како са једне и друге стране, уз урлике,	
снагом груди ваљају терете повеће.	27
Када тврдице налете на расипнике,	
свако се окрене и, вичући, крене на страну другу:	
„Зашто чуваш?“ и „Зашто бацаш златнике?“	30
После се враћају по мрачноме кругу,	
свако ка супротној страни лети	
један другоме упућујући поругу;	33
Затим се, када стигну, окрену другој мети	
и својим полукругом крену ка другој страни.	
А ја са болом који ме распамети	36
рекох: „Учитељу мој, ко су ови људи ошишани, ⁸¹	
сада ми објасни да ли су сви били попови	
ти што су сада лево од нас поређани?“	39

79 Арханђео Михаило је казнио побуњене анђеле.

80 Харибда је опасан вир у Месинском теснацу између јужне Италије и Сицилије. Ако се он избегне, често се налети на стену Сцилу у близини, па је тако настала пословица: „Наћи се између Сциле и Харибде“. Стари Грци су Сцилу и Харибду сматрали неманима које вребају морнаре.

81 „Људи ошишани“ = без косе, тј. са тонзуром. Тонзура је религиозна церемонија којом се обележава улазак једнога лаика у клер и која се састоји у одсецању прамена косе са темена при чему остаје ошишани круг око кога је коса.

„Сви су били слепци“, мој учитељ прослови, „по стању ума у првоме животу, никада са мером нису трошили људи ови.	42
Врло јасно и гласно казују своју голготу када на две тачке круга се сударају, тачке што раздвајају њихову срамоту.	45
Ови што косе на глави немају – попови су били, папе и кардинали, који су знали у тврдичлуку да претерају.“	48
Рекох: „Учитељу, када видим тај свет пропади, требало би да препознам, у кругу овоме, неке који су се тим гресима окаљали.“	51
А он мени: „Залуд се надаш томе, живот њихов, што га грех благи, замрачио је лик грешнику свакоме.	54
Вечно ће се на два краја сударати: једни ће стиснутих пести, а други без косе, из гроба, судњег дана устати.	57
Тврдичлук и расипништво рај не доносе, зато су ови на кавгу осуђени и нећу речи трошити на њих напосе.	60
Сада можеш видети, синко, јао мени, пролазност блага што га Срећа може дати и због којег су људи често завађени,	63
јер све злато што се под месецом може сабрати или је сабрано било, овим уморним душама довољно није, нити би их могло обрадовати.“	66
„Учитељу“, рекох му, „занима мене сама, ко је та Срећа о којој си ми зборио, када држи сва добра света у канцама?“	69
А он мени: „О, луде какве вас је свет створио, колико незнања у вама има! Објашњење упамти када га будем изговорио.	72
Онај чија је мудрост над свима створи неба, и вође одреди за небо свако,	

и да сваки део светли другим деловима делећи светлост свима подједнако, па и за земаљска добра сва	75
управницу и вођу одреди, тако претаче пролазна добра за која свет зна са народа на народ, са човека на човека, упркос противљењу људскога ума;	78
зато један народ влада, други ропство чека, према одлуци коју она одмери, скривеној к'о у трави змија нека.	81
Ваше знање узалуд се са њом мери, она одлучује, суди и краљевством управља као и богови други у истој сразмери.	84
Вечно она своје промене обнавља: божја воља јој налаже брзину, па се промена среће често многима јавља.	87
То је она коју су на крст, ваистину, разапели и они што треба да је славе, а упућују јој клетве и погруду њину;	90
али, она то не чује сред блажености праве: срећна је са другим прастворовима, свој точак окреће и ужива блажене главе.	93
Сада сиђимо ка јаднијим просторима: већ залазе све звезде што су се јављале када теби пођох, доста са оклевањима!“	96
Прођосмо круг стигавши до друге обале над врело које кључа, па се излива у јарак који су његове воде прокопале.	99
Ту тамнији од гримиза тај ток бива: ми смо силазили по тешкој стази док нас је пратила та вода сива.	102
Тај тужни поток што силази, мочвару Стикс је створио што се у дну злих обала налази.	105
А ја видех у том глибу, јер сам пажљиво мотрио,	108

блатњаве људе, који су се сударали, и сваки је понижен и наг био.	111
Они су се не само рукама ударали, већ главом, грудима и ногама, па зубима један другоме месо кидали.	114
Добри учитељ рече: „Сине, у овим душама напраситост је све надвладила превише, а желим, такође, да уверим и тебе сама да и под том водом има света који дише, па уздасима мехуре ствара на површини као што видиш куда год погледаш више.	117
Утонули у мемлу зборе: 'Тако се чини са нама што смо ленствовали на светлости са душама огрезлим у лењој маглини; зато патимо сада у овој каљавости.'	120
Не могу да изговоре ништа јасно, па им песму глас ломи као кости.“	123
Тако обиђосмо то блато ужасно у луку између обале суве и мочваре, гледајући те људе што гутају блато масно: затим стигосмо у подножје једне куле старе.	126
	130

ПЕВАЊЕ ОСМО

Круг пети (наставак): Напрасити и лењивци

Два светла се појављују на кули на обали Стикса да најаве долазак Вергилија и Дантеа, док трећи пламен из града Диса потврђује да је обавештење примљено. Ти знаци, који подсећају на тадашње војне обичаје, најављује барку демона Флегије⁸² који превози два песника. Усред мочваре на барку је навалио Филипо Арђенти,⁸³ један фирентински напрасник, али га Вергилије одбија. Пошто су изашли из барке, демони покушавају да им, на капији, спрече улазак у град Дис. Вергилије настоји да разговара са демонима, али су му они залупили врата града. Вергилије храбри Дантеа објашњавајући му да ће доћи божји посланик да им помогне.

Кажем, настављајући, да раније подоста
него што смо у подножје куле стали,
поглед нам ка њеном врху уперен оста – 3
због два пламичка што су заблистали
и једног другог који с њима разговара
из такве даљине да смо га једва угледали. 6
А ја се окренух мору свезнајућег дара,⁸⁴
па рекох: „Шта ово значи? Ко су ови
што те ватре пале и шта им она друга одговара?“ 9
А он ће на то: „Шта носе ти гнусни валови
већ можеш да приметиш и сам,
ако ти видик не замагљују испарења и отрови.“ 12

82 Флегија је запалио храм у Делфима, јер му је Аполон осрамотио кћер. Данте га је претворио у демона који превози душе преко мочваре и симболично представља бес који не преза да се успротиви и божанству.

83 Филип Арђенти, познат по томе што је свога коња потковао сребром, био је Дантеов противник и присталица Црних у Фиренци, док је Данте припадао Белима.

84 „Море свезнајућег дара“ – Данте мисли на Вергилија.

Никада тетива није одапела стрелу, знам,
 да тако брзо кроз ваздух лаки лети 15
 као што видех да чамац брз к'о плам
 долази кроз воду ка нашој мети
 са само једним веслачем у чуну том
 који је викао: „Ту си, роде проклети!“ 18
 „Флегијо, Флегијо, залуд грмиш к'о гром“,
 рече мој господар, „овога пута
 бићемо са тобом само док путујемо мочваром.“ 21
 Као онај који сазна да је превара љута
 њему учињена, па онда због тога жали,
 тако Флегија у љутњи ућута. 24
 Мој вођа тада сиђе у чун мали,
 па и мене уведе у том трену,
 а барка се дубље у воду ували.⁸⁵ 27
 Чим вођа и ја уђосмо у њу,
 стара барка загази том водом
 дубље него када вози душу било коју. 30
 Док смо пролазили тим мртвилком,
 преда ме искочи сва блатњава душа нека
 и рече: „Ко си ти што долазиш у часу прераном?“ 33
 А ја њему: „Ако сам ту, нећу остати довека,
 али, ко си ти тако наказно блатан?“
 Одговори: „Видиш да плачем без лека.“ 36
 Рекох му: „Плачи тако јадан,
 душе проклети, остани ту,
 јер сам те препознао, баш си гадан.“ 39
 Он на то пружи руке ка чуну,
 али га опрезни вођа гурну сред блата
 говорећи: „С осталима остани и ти, псу!“ 42
 Затим ме загрли око врата,
 пољуби у лице и рече: „Душо поносита,

⁸⁵ „У воду ували“ – Барка је дубље утонула у воду када је Данте ушао, јер је он био жив човек и имао телесну тежину, за разлику од бестелесних душа које је та барка превозила у доњем свету.

она што те роди благословена би тога сата!	45
Ово је била у свету особа напрасита, не би доброте никакве у тој сени, па је њена душа овде сва љутита.	48
Многи што на земљи мисле да су краљеви рођени, овде ће к'о свиње ући у блатни пакао, а потомцима ће остати у најгорој успомени.“	51
А ја на то: „Учитељу, баш бих се обрадовао да га видим да тоне у тој мочвари пре него што је чун буде прешао.“	54
Он одговори: „Пре него ли крај овој бари будеш видео, задовољан ћеш бити; праведно је да ти се жеља оствари.“	57
Мало затим видех како срдити духови муче онога тамо тако да још Богу не могу довољно захвалити.	60
Сви су викали: „Филипа Арђента мучите јако!“ А Фирентинац тај и себе самога зубима је још кидао кроз тај пак'о.	63
Ту га остависмо, доста о њему забога, али тада зачух такав лелек бола да сам само зуррио пут звука онога.	66
Добри учитељ рече: „Пута је мање од пола, приближавамо се Дису граду пуном проклетих душа и ђавола.“	69
А ја: „Минарета ⁸⁶ у том јаду већ јасно разазнајем у долини, румена као да ватри боју краду.	72
А он ми рече: „Вечна ватра у тој тмини што гори, на њих баца искре жарке, као што видиш, у тој пакленој дубини.“	75
Ми, пак, стигосмо у дубоке јарке што су тај град безнадно опасали,	

⁸⁶ „Минарета“ – Песник алудира на куле и утврђења града, а назива их тако да би им дао значење грађевина подигнутих у част ђавола, а не Бога.

а зидине ми се учинише гвоздене, без варке.	78
Још смо доста дуго путовали	
док не стигосмо тамо где лађар, нама као свима:	
„Изађите“ викну „на циљ сте пристали“.	81
Видех више од хиљаду, над вратима,	
оних што су с неба пали, како зборе	
гневно: „Ко је тај што право има	84
да без смрти шета кроз мртво море?“	
А мудри вођа даде знак њима	
да жели да тајно говоре.	87
Тада они престадоше са повицима	
и рекоше: „Ти дођи, а онај нека одлази	
што се усудио да шета по мртвим краљевствима.	90
Сам нека се враћа и гази,	
нека проба ако зна, а ти остани сада,	
ти који си га допратио по тој мрачној стази.“	93
Помисли, читаоче, како сам неутешан био ја	
у звуку проклетих речи,што туда лута,	
да сам се уплашио да се нећу избавити никада.	96
„О драги вођо, више од седам пута,	
ти мене заштитио и избавио јеси	
из велике опасности што ми би наметнута.	99
Не остављај ме“ рекох, „тако самог ти,	
па ако напред не можемо пут цео,	
боље да се натраг вратимо ми.“	102
А тај господин који ме је довео,	
рече мени: „Долазак на нашу мету	
нико неће зауставити, Бог је тако хтео.	105
Али, ту ме чекај, душу твоју уморну и свету	
ти окрепи и добром надом нахрани,	
јер те ја нећу оставити у доњем свету.“	108
Оде и ту ме остави по страни,	
благи отац, у неизвесности тада,	
да ли ће се вратити или су ми дани одбројани.	111
Не могах чути шта им рече, мада	

дуго са њима стајао није, када јурнуше унутар града	114
ти наши противници и залупише капије пред мојим господаром који оста вани, па се окрену и ка мени крену све спорије.	117
Погледом у земљу нанишани обесхрабрен, па прозбори кроз уздисаје: „Болна места да видим ко ли ми брани?“	120
А мени рече: „Нека те не баца у очаје моја љутња, јер ја ћу савладати искушење упркос ономе ко град чува, ма ко да је.	123
Та њихова дрскост није ново инађење; већ су је показали на капији мање тајног кова. ⁸⁷ Зато и данас без браве ено ње.	126
Видео си на њој мртва слова, ⁸⁸ а већ кроз њу неко ка нама силази без пратње, дуж паклених кругова, због кога ће отворити врата ти врази.“	130

---

87 „На капији мање тајног кова... ено ње.“ – Песник мисли на врата пакла из трећег певања. С неба збачени побуњени анђели, постали су ђаволи и покушали су да се одупру Христу када је силазио у лимб затварајући пред њим паклена врата. Та су врата остала отворена од проласка Христа.

88 „Мртва слова“ – Натпис над вратима пакла из трећег певања.

ПЕВАЊЕ ДЕВЕТО

Круг шести: На вратима града Диса – јеретици

Вергилије је узрујан због недоласка небеског изасланика, па говори сам са собом. Он се уздржава да не би свој немир пренео на Дантеа, па смирује Дантеа објашњавајући му да је он већ једном туда прошао и да познаје пут до дна пакла. На једној кули града Диса појављују се Ериније или Еумениде, кћери Ахеронта и Ноћи, које су биле одређене да служе Прозерпину, краљицу вечног плача. Оне призивају Медузу⁸⁹ против двојице песника. Вергилије позива Дантеа да сакрије лице да га Медузин поглед не би скаменио, а затим да погледа у даљину, на површину Стикса, где се појавио небески ослободилац. Он отвара врата Диса, грди ђаволе и затим се враћа одакле је и дошао. Данте и Вергилије улазе у шести круг у коме су кажњени јеретици.

То бледило што од страха у мени проклија
када видех вођу да се враћа немирно,
нагна њега да свој немир сузбија. 3
Стаде као човек који ослушкује мирно,
јер није могао далеко да види у том муљу,
кроз маглу густу и небо непрозирно. 6
„Ипак мораћемо да победимо ту руљу“
поче он, „ако не... такав ако се не би понудио:
долазак му чекам к’о да сам на врелом уљу!“ 9
Схватих добро да је он сакрио
другим речима оно што поче да збори,
пошто овима је други смисао био, 12

⁸⁹ Медуза је била једна од три Горгоне, једина која је била смртна. Персеј јој је одсекао главу коју, је жртвовао Атени. Та глава могла је претворити у камен свакога ко је погледа.

али мање ме не уплаши ни то што изговори,
јер одала га је реч испрекидана,
да можда постоји значај још гори. 15
„На дно овог тужног бездана
да ли је сишао икада ико из првога круга
коме је незнађе казна одабрана?“ 18
Тако запитих: „Ретко бића друга,“
на то ми одговори, „ буду међу нама
и прођу дуж ових паклених јаруга. 21
Истина је да ми је већ знана ова тама
када ме прокле Ерихта⁹⁰ окрутна
што враћа душе у тела сама. 24
Кратко време ми је душа била из тела одсутна
када ме она нагна, међу те зидине,
да извучем једну душу из Јудина круга мутна. 27
То је место најдубље, место највеће тмине
и најдаље од неба, које све покреће:
добро знам пут, нека те ништа не брине. 30
Ова мочвара чије толико смрди смеће,
окружује град где од бола душе јече,
у који нико, па ни ми, без срцбе, ући неће.“ 33
Нисам упамтио шта ми још рече,
јер поглед ми је пао тада
на врх високе куле што ужарен пече, 36
где су се усправиле изненада
три паклене фурије крвљу обојене,
које су имале женско држање и тела млада, 39
а зеленим хидрама око паса беху опточене;
змије и гује уместо косе њине
око грозног чела им заплетене. 42
А он који је добро познавао дворкиње
краљице вечно плачног пута
рече ми: „Ено Еринија што свакога киње. 45

90 Ерихта, тесалска чаробница која је знала да враћа душе у њихова тела.

Ено Мегере где лево стоји смркнута;
Алекта на десној страни плаче,
Тизифона је у средини.“ Тад заћута. 48

Свака је ноктима гребла груди све јаче,
ударала се шакама и викала да се све ори,
па се ја привих уз песника од страха што се заче. 51

„Дођи Медузо, у камен га претвори!“ –
викале су, доле гледајући тада,
„Тезеј⁹¹ се ту већ некажњен створи.“ 54

„Окрени се и очи своје затвори сада,
јер ако би Горгона⁹² видела твоје зене,
ти се вратио не би, из овога света, никада.“ 57

Тако учитељ рече, па он сам мене
окрену и не беху му довољне моје руке,
већ и својима покри моје очне мрене. 60

Коме разум плови кроз здраве луке
нека му ум наук овај разабере
под велом песме што има чудне звуке. 63

Већ је поврх вала високих преко мере
стизала грозна бука пуна језе
да су обе обале почеле да трепере. 66

Беше као када почне да везе
бесни ветар у судару две топлотне струје,
па руши незауоставно шумске брезе, 69

ломи грање, ваља и напредује;
силно прашан он све обори
док стада и пастире у бег натерује. 72

Подиже руке и рече: „Сада отвори
очи и погледај ону пену стару
тамо где дим најцрњи гори.“ 75

Као што жабе, када виде шару

⁹¹ Тезеј је отишао у подземље да отме Прозерпину, али је тамо био заробљен, па је дошао Херкул да га избави.

⁹² Горгоне су биле, у грчкој митологији, три сестре чудовишта са змијама око главе. Звале су се Медуза, Еуријала и Стена. Прва је смртна (Данте њу подра-
зумева у овом стиху), а друге две су биле бесмртне.

непријатељице змије, кроз воду полете док се не скрију у шевару,	78
тако видех како беже силуете многих душа пред једним што је пешице прелазео Стикс, а биле су му суве пете.	81
Скидао је густо испарење што му обливаше лице леву руку употребљавајући често и једино то му је сметало сред оне измаглице.	84
Разазнах да је то гласник што га небески престо посла, па се окренух учитељу, а он знак даде у тишини да поклоним му се када стигне на наше место.	87
Ах, како пун презира ми се учини! Дође пред капију, па да је отвори палицом, оде, без отпора његовој силини.	90
„О, изгнаници с неба, презрени народе,“ започе он на том страшном прагу, „откуда толики пркоси да се у вама роде?”	93
Зашто се опирете, трошећи снагу, вољи чији циљ никада спречен не може бити, а патње је увећавала вама и сваком врагу?	96
Чему служи судбини се противити? Ваш Кербер, ⁹³ знате ви да зато врат и браду одеране увек ће носити.“	99
Онда се врати кроз оно блато, а ни речи нам не упути, већ је лично на човека кога мори других брига јато, па не брине о ономе ко је пред њим био;	102
ми уђосмо у недра онога града, јер нас је светим речима смирио.	105
Ушли смо без икаквога јада, а ја, који сам желео да разгледам какво стање унутар тврђаве влада, чим уђох почех да загледам	108

⁹³ Кербер се успротивио Херкулу када је дошао у подземље, али га је Херкул савладао и водио на ланцу.

и видех велико поље што се простире
пуно бола и мука седам. 111

Као што у Арлу⁹⁴ где Рона⁹⁵ спорије надире,
као што у Пули⁹⁶ крај кварнерске пучине
где Италију граниче таласи што се ту смире, 114
гробови земљу неравном чине,
тако је било сред ових паклених стена,
само што је све било још пуније горчине. 117

Јер међу ракама гори ватра пламена
због чега су гробнице биле тако ужарена лика
да ниједном занату не требају таква гвожђа жежена. 120

Сви поклопци били су подигнути, и вика
чула се, а уз њу јауци худи,
као да потичу од несрећника и мученика. 123

А ја: „Учитељу, ко су ти људи
који, сахрањени у те гробове,
пуштају крике бола од којих цепају се груди? 126

А он мени: „Јересијарси⁹⁷ су сподобе ове
са следбеницима свих секти, има их више сада
но што мислиш да је стало под те покрове. 129

Свој са својим у гробу се јада,
а гробнице им горе са мање или више врелина.“
Затим, пошто на десну страну окрену тада,
прођосмо између мученика и високих зидина. 133

⁹⁴ Арл је град у Француској.

⁹⁵ Рона је река која иза града Арла прави делту и улива се у Лионски залив.

⁹⁶ Данас нема више трагова поменутим гробљима крај Пуле.

⁹⁷ Јерисијарси су оснивачи и вође јеретичких секти.

ПЕВАЊЕ ДЕСЕТО

Круг шести (наставак): Јеретици и епикурејци

Данте сазнаје од Вергилија да су на том месту кажњени епикурејци, који су по тадашњим тумачењима, поред онога да су следбеници филозофа Епикура, били противници тумачења о бесмртности душе. Њихови гробови ће, после Судњег дана бити, као и гробови јеретика, заувек покривени. Душа Фаринате дељи Уберти⁹⁸ препознаје Дантеа као Фирентинца и разговара са њим о политичким приликама у Фиренци. Њихов разговор је, на кратко, прекинуо долазак душе Кавалкантеа деи Кавалканти,⁹⁹ који је био отац песника и филозофа Гвида Кавалкантија, најбољег Дантеовог пријатеља из младости. После разговора, Кавалкантеова душа пада у свој гроб, а Данте наставља да прича са Фаринатом, који прориче Дантеу да ће бити прогнан. Данте пита Фаринату како то да душе у Паклу знају шта ће бити у далекој будућности, а о блиској будућности и садашњости знају само оно што им кажу новодошли. Фарината му то тумачи.

Мој учитељ крену тајном стазом
између мученика и зидина града,
а ја за њиме тим богазом.

3

„Ох, узвишена врлино, што ме водиш сада
кроз кругове грешника!“ – рекох, – „Причај мени
и испуни моје жеље којих ми је душа рада.

6

Ти у гробовима што леже ојађени

---

98 Фарината дељи Уберти, један од најпознатијих вођа Гибелина, који су били противници странке Гуелфа у Фиренци, што су јој припадали и Дантеови преци, учествовао је у бици код Монтапертија (1260) у којој су Гибелини (Црни) до ногу потукли Гуелфе (Беле). Фарината се затим вратио у Фиренцу где је и умро, а после смрти је осуђен као јеретик.

99 Кавалканте деи Кавалканти је био отац песника Гвида Кавалкантеа. Пошто је имао исто мишљење као и Фарината о смртности душе, стављен је у исти гроб са Фаринатом као јеретик, иако су они били политички противници, односно Кавалканте је био Гуелф. Иначе, Гвидо је био Фаринатин зет.

могу ли се видети? Сви су покрови подигнути и нико не чува те сени.“	9
А он мени: „Сви ће се затворити окови када из Јозафата ¹⁰⁰ стигну у ово скровиште њихова тела која им још чувају земни гробови.	12
Овде имају своје грешно гробиште Епикур ¹⁰¹ и његови следбеници, јер их је заветовао да уче да душа са телом иде на губилиште.	15
Зато на то што си ме запитао на овоме месту одговоре ћеш добити као и на жељу коју си ми скрио.“	18
А ја: „Добри вођо, немам шта крити, већ ћутим да бих мање зборио као што си ме томе учио и ти.“	21
„О Тосканче, што жив ходиш кроз пакао немио и говориш тако уљудно и гласно, застани ту где си до сада био.	24
Твој говор открива сасвим јасно да си се родио у граду племенитом коме сам ја, можда, дојадио ужасно.“	27
Те речи изненада одјекнуше у трену том из једног од гробова, па па се прибих ближе уз свога вођу, сав обузет страхом.	30
А он ми рече: „Каква те мора стиже? Окрени се, види тамо је Фарината устао: из гроба се до појаса он диже.“	33
Ја сам већ у њега гледао, а он се усправио грудима и челом као да је Пакао презирао.	36
Вођа ме руком брзом и смелом, између гробова, ка њему покрену говорећи: „Буди умерен у говору целом.“	39

¹⁰⁰ Јозафат је долина крај Јерусалима где ће се догодити Судњи дан.

¹⁰¹ Епикур са Самоса, грчки филозоф (341 – 270. пре н. е.), заступао атомистичку филозофију природе, сензуалистичку теорију сазнања и хедонистичку етику која идеал доброга живота види у душевном миру и задовољству.

Када сам стао уз ту урну паклену,
он ме погледа скоро подозриво:
„Ко су твоји преци?“ – питањем ме прену. 42
Ја који ништа нисам скрив'о,
радо му рекох све што је хтео чути,
а он на то веће своје подиже живо, 45
па рече: „Били су они противници љути
мени, прецима мојим и мојој странци из оних дана
да сам их морао два пута силом макнути.“ 48
„Вратила се та странка прогнана,“ –
одговорих – „оба пута у оно доба,
што никада није научила ваша страна.“ 51
У том часу из отворенога гроба
друга сена до браде извири,
верујем, клечећи на колена оба. 54
Свуда око мене стала је да вири
као да жели да види са мном још кога,
па оставши без наде, сва се узнемири 57
и плачући рече: „Ако ти већ сред овога
слепога затвора ходиш снагом свога ума,
реци син где ми је? Зашто си без сина мога?“ 60
Одговорих: „Не долазим снагом мога наума:
онај што тамо чека мене води онеме
кога Гвидо није поштовао сред земаљских шума.“ 63
Те речи и казна његова при томе
открише ми јасно име ово,
па зато бејех потпун у одговору своме. 66
Он нагло скочи и викну: „Твоје слово
шта значи? Није поштовао? Зар жив више није?
Зар светлост не љуби око његово?“ 69
Кад је приметио да ми је
одговор застао као да оклевам, он паде
натраг и не појави се више из таме што га крије. 72
Али, онај други великодушни, што знаде
да ме ту задржи, ништа није померао,

нит' врат покрену, нит' бок, нит' врх браде, већ настављајући тамо где је стао:	75
„Ако то“ – рече – „нису научила моја племена, теже ми пада него овај гроб зао.	78
Али, неће проћи ни педесет месечевих мена, а ти ћеш се и сам уверити колико је тешка та вештина паклена. ¹⁰²	81
Дабогда се у свет живих ти могао вратити, па реци ми: „Зашто су Фирентинци толики противници мога рода у свој својој бити?“	84
На то ја њему: „Кланица и покољ онолики, код Арбије ¹⁰³ што се зацрвени од пира крвавога, чине да је у Фиренци против вас народ свеколики.“	87
Он уздахну и главу стресе трена тога: „Ту нисам једини био,“ – рече – „а зацело ни са другима тамо без разлога.	90
Али, био сам једини, тамо где се плело зло да се Фиренца са земљом сравни, који је за њен спас заложиио душу и тело.“	93
„Ех, дабогда вам се смирио род славни,“ – замолих га – „објасни ми једну мору што ме трује, што ме мучи, један мој изазов давни.	96
Изгледа да ви видите, како се чује, будућност и шта ће она да нам подари, али садашњост ваш ум не разликује.“	99
„Ми видимо само удаљене ствари, као далековида особа нека, бог нам само још то остави у ствари.“	102
Што је близу скрива нам тама прека, па ако нам други о томе не дају гласа, ништа не знамо о свету живого човека.	105
Разумећеш да ће онога часа	

¹⁰² „Колико је тешка та вештина паклена“ – У смислу: увидећеш и сам колико је тешко вратити се у отаџбину.

¹⁰³ Код Арбије, тј. у бици код Монталпертија.

наша свест да нестане и посиви када будућност затвори врата спаса.“	108
Тада, као они што се осећају криви, рекох: „Кажите ономе што је у гроб пао да његов син још живи,	111
а што сам на његово питање оклевао разлог је у томе што сам размишљао о овој ствари коју сам сада разабрао.“	114
Мој учитељ ме је тада натраг позвао, па ко је још са њиме у тој пакленој врежи – упитах духа, би ли ми рекао.	117
Рече ми: „Више их од хиљаду овде лежи, ту је Фридрих Други ¹⁰⁴ крај Кардинала, ¹⁰⁵ а о другима не бих изрекао суд неки тежи.“	120
Тада је душа та у тами нестала, па ја ка песнику кренух размишљајући о речима тим што ми прорекоше много зала.	123
Он крену, па тако ходајући рече мени: „Зашто си тако пометен?“ И ја дадох му одговор задовољавајући.	126
„Упамти што си чуо у тај трен да ће против тебе бити.“ – мудрац ми заповеди. „А сада слушај добро.“ – и подиже прст смотрен:	129
„Када будеш крај оне чији сјај вреди и што све види и на све пази, ¹⁰⁶ она ће твој животни пут да одреди.“	132
Он затим крену левом ногом да гази, посред града напуштајући те зидине, дуж стазе која наниже силази ка смраду што се ширио из долине.	136

104 Фридрих II Хоенштауфен (1194 – 1250), краљ Сицилије и немачки цар, који је водио непрекидне борбе са папством.

105 Кардинал је Отавиано дељи Убалдини (кардинал од 1294). Иако се више година борио за папу против Фридриха II, у души је био Гибелин.

106 „И што све види и на све пази“ = Беатриче.

ПЕВАЊЕ ЈЕДАНАЕСТО

Круг шести: Јеретици

Подела доњег пакла према почињеним греховима

На ивици доњег пакла, али још у кругу јеретика, гроб је папе Анастасија, за кога је Данте, по тадашњем погрешном мишљењу, мислио да је јеретик. Два песника седају крај тог гроба да се мало привикну на смрад и Вергилије користи ту прилику да Дантеу објасни како су смештени грешници у Паклу.

По ивици високе стрме обале, чије
урвине чини стење расуто кружно,
стигосмо до душа мучених још окрутније. 3
А ту, због ужасног смрада што кужно,
из дубоког бездана, испарава,
заклон да нађемо било је нужно 6
иза поклопца великог гроба где се читава
овакав натпис: „Папа Анастасије,¹⁰⁷
што Фотина с правог пута заведе, овде спава.“ 9
„Треба да силазимо спорије
да се њух свикне, мало по мало,
на тешки смрад, па ће бити подношљивије.“ 12
Тако Учитељ рече, а ја: „Мени је стало“ –
рекох – „док не навикнемо на испарења,
да не губимо време“. А он: „И мени је то на ум пало.“ 15
„Синко мој, у понору овога стења“ –
поче да збори – „три су кружића¹⁰⁸ к’о жиле,

¹⁰⁷ Анастасије II био је папа крајем петог века. Пошто је срдечно примио Фотина, ђакона из Солуна, који је сматрао да је Исус природно зачет и рођен, римски клер је приговарао папи да нагније Фотиновом схватању.

¹⁰⁸ Унутар округлог стрмог понора налазе се три круга (седми, осми и девети), који чине последњи део пакла. Као и претходни, и ови кругови постају све ужи што се ниже силази, па их Данте назива „кружићима“.

сваки мањи што си дубље сред камења.	18
Сви су пуни проклетих душа што цвиле, а због чега само бацити поглед треба да разумеш шта су Богу скривиле.	21
Свакој злоби што изазива гнев неба циљ је неправда, а таква намера силом или преваром ближњега вреба.	24
Пошто је превара урођена људска мера, Богу је одвратнија, па зато варалице кажњава већим болом и дубље их у пакао тера.	27
У првом кругу казна се насилницима одмерава, али, пошто насиље у себи тројство носи, ¹⁰⁹ низ од три појаса тај круг обележава.	30
Богу, себи и ближњему своме насиље се наноси, кажем, њима и њиховоме имању, како ћеш јасно чути да насилник пркоси.	33
Смрт или ране силник је у стању да нанесе ближњему и ономе што он има, да ужива у палежу, пљачкама и разарању.	36
Зато у појасу првом суди се разбојницима, убицама, штеточинама и онима што ране задају; за сваки грех чета је одређена њима.	39
Људи на себе руку дићи знају, и на своје имање, зато у другом појасу треба за своје грехе узалуд да се кају,	42
сви што руку дигосе на се, ма ко да су, сви што имање распу или прокоцкају, па плачу уместо да живе радосно у том часу.	45
Насилници и Бога нападају, одричући га се, и њега самог куну, грехом против природе и Свевишњега вређају,	48
па зато у најужем појасу у ватри труну	

109 „Насиље у себи тројство носи“ – Насиље може бити учињено према три врсте особа: против Бога, себе самога и против других, па је зато извршена и ова расподела грешника на три појаса у истоме кругу.

под печатом његовим Каор ¹¹⁰ и Содома ¹¹¹ и они што богохуљењем дижу буну.	51
Превара што сваког вређа и доводи до слома, може да се чини против особе поверењу склоне, као и оне што не верује муњи вараличиног грома.	54
Овај последњи начин, изгледа, да убија оне љубавне везе што природа ствара, па у круг осми мора да потоне	57
свако ко је лицемер, ласкавац и ко магијом чара, ко лаже, краде као и разни симонијаци, ¹¹² подводачи, преваранти и слична фукара.	60
Са начином првим она се љубав одбаци коју природа ствара, као и она што се потом рађа и посебним поверењем сијају њени зраци.	63
Зато у најнижем кругу безнађа, у средишту света у коме Дис столује, издајице такве вечна казна погађа.“	66
А ја: „Учитељу, добро разликује твоја мисао и објашњава јасно овај понор и народ што ту јадикује.	69
Али, реци ми, они што у мочвари кукају гласно, они што их ветар шиба и киша туче и што се речима вређају ужасно,	72
зашто нису у граду где ватра суче кажњени, ако се Бог на њих љути? Ако се не љути, што им намеће паклене обруче?“	75
А он мени: „Шта ти то ум слути“ – рече – „када обично не чини тако, и куда сада жели да се запути?	78
Биће да се сећаш речи свакако	

¹¹⁰ Каор је био француски град чији су становници били зеленаши.

¹¹¹ Содома је град који је Бог уништио ватром због грехова његових становника, а по њему су добили назив содомити, противприродни грешници.

¹¹² Симонијаци су они који дају или добијају свете ствари за новац односно чине Симонов грех, по халдејском чаробњаку Симону, који је, по легенди, хтео да купи од апостола тајну прављења чуда

са којима твоја Етика ¹¹³ збори	
о три ствари које небо не жели никако,	81
о неумерености, злоби и бесу што га твори	
дивљаштво? И како неумереност тада	
Бога мање вређа и мање се кори?	84
Ако добро схватиш ову поуку сада,	
па се сетиш ко су били они мученици	
што казну трпе изван града,	87
видећеш добро зашто су ти јадници	
раздвојени од ових и зашто божја слава	
блажу казну одређује њиховој кривици.“	90
„О сунце, што сваки вид просветљава,	
задовољаваш ме када сумње развејеш моје,	
па ми је то драго као и када ме знање испуњава.	93
Али, још нешто нека објасне речи твоје,“ –	
рекох – „о зеленаштву кажи што тако да вређа уме	
божју доброту и распрши сумње што ми се још роје.“	96
„Филозофија “ – рече – „онога ко је разуме	
учи, у многим књигама,	
да природа почетак има сред шуме	99
божјег ума и у његовим вештинама,	
па будеш ли твоју Физику ¹¹⁴ читао,	
наћи ћеш већ на првим страницама	102
да ваша уметност, колико је ко знао,	
следи природу као ђак учитеља баш,	
јер је она божја унука, тако је Бог дао.	105
Из њих две, ако се ти сећаш	
почетка Генеze ¹¹⁵ тамо слови,	
да црпимо живот и напредак наш.	108
А пошто зеленаш другим путем плови,	
презире природу и следбеницу њену,	
он другом надом срећу лови.	111

113 „Твоја Етика“ – Данте је добро познавао Аристотелову Етику.

114 Вергилије упућује Дантеа на Аристотелову Физику.

115 Према Генеzi човек треба да ради и у зноју лица свога једе хлеб свој.

За мном сада низ стазу камену,
јер сазвежђе Рибе већ своју светлост шаље,
док Велики Медвед бди над Кауром¹¹⁶ у том трену,
зато низ ову стрмину поћи ћемо даље.“

114

---

¹¹⁶ Каур је северозападни ветар, па се Велики Медвед налази на правцу овог ветра.

ПЕВАЊЕ ДВАНАЕСТО

Круг седми: Насилници

Појас први: Насилници против ближњега свога

Песници силазе у седми круг. Пут је стрм. Чувар круга је Минотаур,¹¹⁷ симбол жестоке бестијалности. Иду дуж врлетне урвине која је настала после земљотреса изазваног у тренутку смрти Исуса Христа. Ту су кентаури¹¹⁸ чији вођа Хирон,¹¹⁹ на Вергилијеву молбу, одређује Неса, једног од кентаура, да пренесе Дантеа на другу обалу реке Флегетонта.¹²⁰ У току прелажења, Нес показује песницима тиране потопљене до чела у реку вреле крви, убице потопљене само до врата и тако редом све мање грешнике који су зато и све мање потопљени у Флегетонт.

Место на коме смо силазили низ хриди
стрмо је било и по ономе што ту хучи
тако ужасно да нико то не би желео да види. 3
Као што онај одрон који се сручи
иза Трента¹²¹ у Адиђа¹²² од потреса настаде
или зато што су попустили земљини обручи, 6
па од врха брега одакле он паде
све до равнице таква је урвина
да нико не може да сиђе у те јаде, 9

117 Минотаур је чудовиште, пола човек, пола бик, син Пасифајин. Минос, Пасифајин муж, затворио га је у лавиринт. Као храну давали су му седам младића и седам девојака које је град Атина морао сваке године давати као данак. Убио га је Тезеј.

118 Кентаури су дивљи људи који су живели између Пелиона и Осе, у Тесалији, а касније представљани као фантастична чудовишта – пола људи пола коњи.

119 Хирон, син Сатурнов и Филирин, представљан је код античких песника као вођа кентаура.

120 Флегетонт је река кључале крви.

121 Тренто је град у северној италијанској покрајини Тренто Алто Адиђе.

122 Адиђе је река крај које лежи град Тренто.

таква је до понора овде била стрмина, а ивицом тог одрона шета она критска стрвина ¹²³	12
што је у лажној крави ¹²⁴ зачета, па када нас виде, уједе се од јада као неко кога бес изнутра решета.	15
Мој мудрац довикну њему тада: „Зар мислиш да је краљ Атине пред тебе стао, онај од чије руке ти на земљи настрада? ¹²⁵	18
Склањај се животињо, овај није дошао зато што га твоја сестра ту запути, већ да би ваше муке разабрао.“	21
Као што се бик отргне када ударац љути њему смртну рану нанесе, па тамо амо скаче к’о лудак суманути,	24
тако видех Минотаура да се тресе. А вођа мени викну: „Трчи ка пролазу, лакше је проћи када га бес занесе.“	27
Тако кренусмо низ стрму стазу док нам је камење измицало под стопама нашим у том богазу.	30
Док сам размишљао, он рече: „Мислиш ли помало на овај одрон што га је чувала она бештија чији сам бес смирио мало?	33
Знај да када ме је судбина послала први пут овде у доњи пакао, ова урвина тада није постојала,	36
али, мало пре, ако сам добро разазнао, него што је дошао онај што велики плен од Диса из првог круга је убрао, ¹²⁶	39

123 „Она критска стрвина“ = Минотаур.

124 „Лажна крава“ – Миносова жена Пасифаје зачала је Минотаура са биком завукавши се у вештачку краву.

125 „Онај од чије руке ти на земљи настрада“ – Данте мисли на Тезеја, сина краља Атине, који је убио Минотаура.

126 „Онај ... из првог круга је убрао“ – Исус Христос који је од града Диса (од Луцифера) отео душе („велики плен“) из Лимба, првог пакленог круга.

затресао се тако страшно онај камен
да помислих да је свемир пао
у љубавни занос, тај љубавни пламен, 42
који је, мисле неки, свет у хаос већ враћао.
У тај час се камен стари, као лава,
овде и тамо одронио и сурвао.¹²⁷ 45
Погледај у долину, јер се приближава
крвава река у којој кључа онај што је
над ближњим знао да се иживљава.“ 48
Ох, слепа срцбо и љутино које
нас мамузате у краткоме животу, па јао,
у вечноме овако испаштамо грехе своје! 51
Видех широки јарак што је опасао
у великом луку цели простор штури
као што је то мој вођа рекао, 54
а у подножју урвине, крај јарка, Кентаури
су трчали један за другим, наоружани стрелама,
као што се на земљи у лову јури. 57
Видећи нас да силазимо, сви стадоше, па ка нама
тројица се издвојише са луковима
и раније извађеним стрелицама, 60
а један викну из далека: „Реците нам свима
на које муке долазите низ ту стрмину?
Одговарајте да стреле не полете ка вашим грудима!“ 63
Мој учитељ рече: „Одговор ћемо дати, уистину,
само Хирону када се приближите нама,
а ти си због наглости заслужио несрећну судбину.“ 66
Затим ме такну и рече: „То се Несов глас пролама.
Он је умро за лепу Дејаниру,¹²⁸

127 „У хаос враћао ... овде и тамо одронио и сурвао“ – По Емпедокловом учењу, у свету влада борба различитих елемената, а када се ти елементи сједине, настаје хаос. Тако се и Вергилију, када је осетио потрес приликом Христовог силажења у Лимб, учинило да се елементи сједињују у љубави и да настаје хаос.

128 „За лепу Дејаниру“ – Кентаур Несо је покушао да угроби лепу Дејаниру, жену Херкулову, али га је Херкул смртно ранио отровном стрелом. Међутим, Несо се сам осветио, тако што је, пре смрти, дао Дејанири кошуљу натопљену својом отрованом крвљу, за коју је речено да ће се у њу заљубити свако ко је обуче. Дејанира је обукла ту кошуљу Херкулу који јој је био неверан, а он се отровао и умро.

али је успео да освети себе сама.	69
А онај у средини што размишља у миру велики је Хирон учитељ Ахила, друже; трећи је Фоло, склон бесу и хиру.	72
На хиљаде око јарка круже гађајући стрелама душе које у крви потону мање него што грехом заслуже.“	75
Тим хитрим животињама ми приђосмо први; Хирон врхом стреле браду је склонио откривајући чељусти којима снажно мрви, и када је велика уста разоткрио рече друговима: „Јесте ли приметили да све што је такао онај позади, он је и померио?”	81
Тако мртви не остављају трагове своје.“ А мој добри вођа већ се приближио грудима где две различите природе срасле стоје,	84
па одговори: „Жив је једини међу нама свима, треба да му покажем ову долину лелека; нужда га води, а не жеља за уживањима.	87
Неко ¹²⁹ са певања алелује дође издалека, па ми службу ову исходи; није лопов нити сам ја црна душа нека.	90
Молим те зарад врлине што води кораке моје овом дивљом стазом, дај некога твога да с нама броди и да нам покаже место са газом, а онда овога носи на плећима, јер дух није да лебди над овим јазом.“	96
Хирон се окрену на десно ка кентаурима, па рече Несу: „Окрени се и водич им буди, слањај с пута свакога кентаура пред њима.“	99
Са верним пратиоцем нагле ћуди кренусмо дуж обале где се црвенела река врела	

¹²⁹ „Неко“ = Беатриче.

у којој су грешници врштали к'о луди.	102
Видех људе потопљене до чела, а велики кентаур рече: „То су тирани, пуни зала, што им је душа туђа имања и крв хтела.	105
Оплакују бездушне грехе сред овога кала. Ту су Александар ¹³⁰ и окрутни Дионисије ¹³¹ због кога је Сицилија годинама муке имала.	108
Ено оно чело што косу црну вије Ацолино ¹³² је, а до њега онај плави Обицио ¹³³ је, коме, нема шта да се крије, несин на свету земаљском поради о глави.“	111
Онда се окренух песнику који ми рече: „За њиме ти сада, а ја ћу иза тебе по овој страви.“	114
Мало даље кентаур, крај те крви што тече, показа свет утонуо до грла ¹³⁴ што ту је извиривао из врелине што пече.	117
Показа сену што издвојена своју судбу оплакује, рекавши: „Тај ¹³⁵ прободје у божјем храму срце које се још крај Темзе поштује.“	120
Затим видех људе кроз кључалу скраму што су главу и прса држали на површини ¹³⁶ и препознах многа лица утонула у таму.	123
Она крв што је пекла врелином постајала је све плића и плића сада	

130 По већини коментатора, ради се о Александру од Фере у Тесалији, чувеном тиранину из четвртог века пре нове ере, али има и оних који верују да је реч о Александру Великом.

131 Дионисије је окрутни тиранин из Сиракузе, умро 367. пре н. е.

132 Ацолино да Романо (1194 – 1259), зет Фридриха II, окрутни тиранин у северној Италији.

133 Обицо II д'Есте (умро 1293) био је маркгроф у Ферари, за кога се тврдило да га је удавио син Ацо.

134 „... Свет утонуо до грла ...“ – Душе које су потопљене само до грла, за разлику од тирана који су потопљени до чела, душе су убица.

135 „Тај ...“ – Песник мисли на Гвида де Монфорга, намесника Шарла I Анжујског у Тоскани. Он је да би осветио смрт свога оца Симона који је убијен по налогу Едварда I, каснијег енглеског краља, за време мисе у Витербу, пробо Едвардовог братања Хенрика. У Лондону су, на највећем мосту подигли покојнику кип са посудом, у коју су ставили његово прободено срце.

136 „...Над површином ...“ – То су душе ранитеља, кварилаца и разбојника.

и најзад се примакосмо газу оном.	126
„Као што видиш да на овој страни опада та крв из које кључали мехури зраче,“	
рече кентаур, „знај да даље од овог јада на другој страни њено дно тоне јаче	129
све док не достигне ону дубину на којој сваки тлачитељ мора да плаче.	132
Божја правда овде суди тиранину Атили, ¹³⁷ што на земљи бич је био свима, суди и Пиру ¹³⁸ и Сексту. ¹³⁹ На ову тмину	135
и сузе осуђени су у врелим вировима Ринијер из Комета и Ринијер Пацо, ¹⁴⁰ пирати, који су онолико пљачкали по друмовима.“	
Затим се окрену и преко реке врати.	139

¹³⁷ Атила, краљ Хуна (умро 453), називан „Бич божји“. Године 452. спалио је Италију све до Рима.

¹³⁸ Пир II (око 318 – 272. пре н. е.), епирски краљ. У походу на Италију изненадио је Римљане слоновима и однео победу уз тешке сопствене губитке, па се сваки тако прескупо плаћени успех назива „Пирова победа“.

¹³⁹ Гусар Секст, син Помпеја Великог.

¹⁴⁰ Ринијер Корнето и Ринијер Пацо били су чувени разбојници у Дантеово доба, први из Мареме, а други из долине реке Арно. Овај други је, по налогу Фридриха II, олпачкао прелате римске цркве.

ПЕВАЊЕ ТРИНАЕСТО
Круг седми (наставак) – Појас II: Насилници
против себе самих (самоубице и распикуће)

Пошто их је Несо напустио, два песника су се запутила кроз чудну шуму са искривљеним деблима на којима живе Харпије,¹⁴¹ из којих се чују уздаси. Данте, на наговор Вергилија ломи једну гранчицу и дрво, у коме је заточена душа Пјера дела Виње,¹⁴² прво се жали, а затим прича како је, као жртва зависти на двору Фридриха II, иако праведна према људима, постала неправедна према себи и Богу чинећи самоубиство. Објашњава да, после Судњег дана, само душе самоубица неће моћи да се врате у своја тела. Затим, Данте сусреће Лану из Сијене¹⁴³ и Ђакома из Сант Андреа,¹⁴⁴ расипнике и самоубице. На крају, од једног Фирентинца самоубице Данте сазнаје узрок несреће своје домовине.

Још Несо није прегазио реку
када, иако тамо ниједна стаза није водила,
ми стигосмо у шуму неку. 3
Не би зеленог лишћа, већ му је боја тамна била,
не би витих грана, већ чворноватих и кривих,
не би воћа, већ отровних жила. 6
Таквих честара густих, бодљикавих и сивих
не налазе ни оне звери што између Комета¹⁴⁵

141 Харпије су у грчкој митологији три чудовишта са женском главом и телом птице, с крилима и канџама. Оне грабе децу и душе смртника. О њима се пева и у Енеиди, а једна од њих прорекла је Тројанцима глад.

142 Пјер дела Виња је био канцелар Фридриха II, чувен као законодавац, управник, писац латинских говора и посланица свога господара против римске курије, а и као песник италијанских љубавних песама. Године 1248. пао је у немилост и био затворен и ослепљен, али се у тамници убио.

143 Лано из Сијене је, расувши своје имање, добровољно кренуо у смрт у окршају код места Пјеве ал Толо, 1287, где су Аретинци потукли Сијенезе.

144 Ђакомо да Сант Андреа из Падове, расипник и самоубица.

145 Корнето, градић у тосканској Марери, некада мочварној и покривеној шикаром.

и Чечине¹⁴⁶ беже од места питомих и тихих. 9
 Ту гадне Харпије свијају гнезда проклета
 због којих Тројанци напустише Строфаде¹⁴⁷
 када им најавише да ће их стићи глад клета. 12
 Крила имају широка, вратове и главе људске,
 да ти се згаде,
 ноге са канцама и трбух перјем обрастао,
 на дрвећу кукњавом казују чудне јаде. 15
 А добри учитељ: „Пре него што кренеш у тај пакао,
 знај да се налазиш у другоме појасу,“
 тако рече мени, „и ту ћеш бити док не будеш стигао 18
 до ужарене пешчаре на злу гласу;
 зато гледај добро, па ћеш видети такво страдање
 да ми на реч не би поверовао у овом часу.“ 21
 Ја са свих страна зачух јадање,
 а нигде онога ко је тако завапио,
 па збуњен стадох на то јецање. 24
 Вођи се учинило да сам помислио
 да су гласови у оном грању
 долазили од некога ко се тамо скрио. 27
 Зато рече: „Ако одломиш гранчицу мању
 са некога од тих стабала, видећеш потом:
 добро разабрати ниси био у стању.“ 30
 Тада пружих руку, па шаком
 откинух гранчицу са великог трна,
 а дрво викну: „Зашто ломиш гранчицу на стаблу мом?“ 33
 Затим га обли крв црна,
 па настави: „Зашто ме кидаш ти?
 Зар ти је душа мања од зрна? 36
 Људи смо били и ми сви,
 али и да смо били змије,
 требало би да имаш више самилости!“ 39
 Као када сирово дрво пламен вије,

¹⁴⁶ Чечина, река у близини Ливорна у Италији.

¹⁴⁷ Строфаде, острва у Јонском мору. Ту су Харпије малтретирале Енејине другове.

па на једној страни гори, а на другој пишти
 због ваздуха што из њега бије, 42
 тако су из стабла рањенога што вришти
 излазили крв и речи, па испустих гранчицу
 и стајох као човек кога страх ништи. 45
 „Да сам могао раније да развејем његову неверицу,“
 одговори мудрац мој, „у оно што је знао,
 рањена душо, када је читао моју песмарицу¹⁴⁸ 48
 не би он руку на тебе дигао,
 али, ствар је толико невероватна сада
 да сам га на то навео, иако ми је жао. 51
 Реци му ко си ти био, а нека ти накнада
 буде, када се он горе врати по божјој вољи,
 да сећање на тебе он обнови тада.“ 54
 А стабло: „Твој слатки говор ме тако одобровољи
 да нећу ћутати, а ви немојте замерити, јао,
 ако потраје дуже прича о мојој невољи. 57
 Ја сам онај што је држао
 оба кључа Фридрихова срца и њих сам,
 закључавајући и откључавајући, тако благо окретао 60
 да сам једини што и сада све његове тајне знам.
 Високу службу верно сам служио, части ми,
 па сам изгубио сан и здравља плам. 63
 Блудница завист чији поглед увек бди
 над царским дворовима, та покварена
 пропаст од које болују дворови сви, 66
 све узбуни против мене, та злоћа нечувена,
 па ме оклеветаше код цара до те мере
 да ми, због пређашње части, душа би рањена. 69
 Душа моја због клеветника и невере,
 надајући се да ће у смрти наћи спасење,

148 „... Моју песмарицу.“ – По неким тумачењима, Данте алудира на епизоду о Полидору, последњем сину Пријама, краља Троје, кога је, према Вергилијевој Енеиди, убио Полиместор, краљ Тракије, да би се домогао блага са којим је он, по жељи свога оца, дошао њему. Друга тумачења кажу да би смисао ових Дантеових стихова (45 – 48) био: „... да сам могао да га уверим мојим речима и мојим римама у оно што сада види, не бих га навео на овакав гест.“

учини неправду против себе и своје вере.	72
Кунем се у своје чудно корење да господара никад нисам могао издати, што је частан био и указао ми поверење.	75
Ако неко од вас у свет живих се врати, нека поправи оно што учини завист мени, и клевету спере због које ми душа пати.“	78
Вођа поћута, па рече: „Реци овој сени, не губи време, да ти каже, час сада је, све што би желео да зна твој дух блажени.“	81
А ја њему: „Испуњена јадом душа моја је, ти питај оно што мислиш да треба да знам, јер од бола реч ми у грлу застаје!“	84
Он зато настави: „Ако желиш да овај човек и сам учини то што си сада замолио, душе заточени, ти реци нам’, молим те, како ти се дух свио у то стабло, сред те чворновате куће, и да ли се ико икада тога ослободио?“	87
Тада силно дуну оно квргаво пруже, па се тај ветар у глас претвори: „Укратко ћу објаснити како је то могуће.	90
Када гневна душа тело отвори, па се од њега одвоји, својом вољом, Минос је у седми круг обори.	93
Падне у шуму, али не на месту одређеном, већ тамо где је случај баци прво, па клија као зрно жита на тлу том.	96
Младица постане, а затим дивље дрво. Харпије му онда лишће кидају зубима, бол задају и израђаве тело сво.	99
Као и друге душе, поћи ћемо ка нашим телима, али не зато да се споје са нашим душама, јер није право да се има што се самом себи узима.	102
Ми ћемо тада, у овим жалосним шумама,	105

да их повешамо, свако на трн најљући, крај непријатељских душа на квргавим гранама.“	108
Стајали смо крај стабла, чекајући да нам још о нечему збори, када се зачу звук заглушујући	111
као што бива с оним што се у лову створи, па чује хајку и вепра кога страх мори док се иза њега бесни лавез ори.	114
И ето две прилике с леве стране, у гори, беже изгребане и потпуно наге, лемећи грање и шибљак најгори.	117
Онај први рече: „Још нема моје смрти драге!“ А онај други што је за њиме каснио викну: „Лано, ниси тако, из све снаге, у бици код Топа, ¹⁴⁹ журио.“	120
А онда, као да му даха нестане, сасвим се у један грм скрио.	123
Иза њих је кроз паклене јаде журио чопор брзих и крвожедних паса као што хрт пуштен с ланца јурити знаде.	126
Онога у грму дочепа се разјарена маса, па га растрже на безброј комада и од тела не остаде ни трага ни гласа.	129
Узе ме под руку мој вођа тада и поведе до грма који је узалудно плакао због својих рана и свога јада.	132
„О Ђакомо из Сант Андреа“, грм је уздисао, „што мене себи за штит постави? Какве сам грехе због твог грешног живота ја имао?“	135
Вођа крај њега стаде и питање постави: „Ко си ти што из толиких рана збориш болне речи кроз вео крнави?“	138
А он нама: „О душе, дошле с оних страна,	

149 Пјеве дел Топо, место у округу Арцо у Италији.

да видите округтно недело	
када кидају лишће с мојих грана,	141
скупите га у подножје моје невесело.	
Из града сам што светога Јована слави	
уместо Марса, ¹⁵⁰ па ће он, зацело,	144
увек ратном муком да га млави.	
И да његов кип нису оставили	
на мосту што се преко Арна ¹⁵¹ плави,	147
они што су касније град обновили	
из пепела који је Атила ¹⁵² оставио,	
узалуд би сав труд уложили.	
Ја сам се у својој кући обесио.“	151

¹⁵⁰ Фиренца је променила свога свеца заштитника. Некада је то био римски бог рата Марс, а онда је то постао свети Јован Крститељ, због чега песник каже да ће је Марс увек мучити.

¹⁵¹ Арно је река која тече кроз Фиренцу.

¹⁵² Фирентински хроничари из Дантеовог доба помињу да је Атила уништио Фиренцу. Вероватно га мешају са готским краљем Тотилом, који је опсео Фиренцу 542. године.

ПЕВАЊЕ ЧЕТРНАЕСТО
Круг седми (наставак) –
Појас III: Насилници против Бога, хулитељи

Песници стижу до пешчаре на коју падају огњене пахуљице. Ту су кажњенихулитељи, који леже на леђима, содомисти који непрестано трче и зеленаши који седе погурени. Међу богохулитељима је и Капанеј,¹⁵³ кажњен због презирања богова. Вергилије, затим, објашњава Дантеу порекло паклених река и открива му да је статуа Старца на Криту уствари симбол људске историје, а да из његовог тела, осим главе, теку сузе које упија земља и од њих настају све реке и језера у Паклу.

Љубав према родној груди ме је подстакла
да прикупим лишће расуто по стази
и вратим га самоубици што заћута сред пакла. 3
Стигосмо тамо где се прелази
из другог појаса у трећи и види шта чини
страшно умеће којим правда грешнике гази. 6
Да бих добро описао ствари у тој нигдини,
кажем да стигосмо у раван без иједнога дуба,
пусту без иједне биљке на површини. 9
Њу опасује шума болна и груба
као што ту шуму онај жарак опасује:
стадосмо када стигосмо до руба. 12
Сув и густ песак тло покривао ту је
као онај песак што беше у пустињи¹⁵⁴

153 Капанеј је био један од седам грчких краљева који је опседао Тебу. Док је јуришао на зидине, хулио је на бога Зевса изазивајући га да спасе град. И Зевс га је убио муњом на градским зидинама.

154 „... У пустињи ...“ – Упоредује песак пакла са оним песком у Либијској пустињи којим је газио Катон док је водио остатке Помпејеве војске.

којом је Катон¹⁵⁵ морао да путује. 15
 Освето божја, оно што видех у пакленој шкрињи
 велики ће страх да изазове у свакоме
 ко буде читао шта у њој грешнике кињи. 18
 Видех чете голих душа у очају у коме
 бедно оне кукају све заједно, а ипак
 свака је другачије кажњена у песку ономе. 21
 Неки су лежали на земљи наузнак,
 неки су тамо згрбљени седели,
 а неки непрестано трчали, пак. 24
 Било је више оних што су наоколо летели,
 а мање оних што су тамо лежали,
 али су се зато у много већи бол сплели. 27
 Над пешчаним пределима су падали
 ројеви огњених пахуља по душама свима
 као када се, без ветра, снег на Алпе свали. 30
 Као што је Александар¹⁵⁶ у врелим пределима
 Индије видео да на пространство сво
 киша пламених језика пада у јатима, 33
 па наредио да гази мноштво пламено то,
 јер се тако гаси боље, цела његова армада,
 пре него што се нова огњена киша сручи на тло, 36
 тако овде вечни жар није престајао да пада,
 па се песак палио као искра на кремену
 удвостручујући бол оним грешницима сада. 39
 Непрестано су бедне руке, на смену,
 отресале жар што га је огњена маска
 непрестано слала на пешчану арену. 42
 Ја почех: „Учитељу, ти што те ниједна стаза адска
 не заустави, осим када су демони окрутни

155 Катон – Марко Порције Катон Млађи, назван и Катон Утички (95 – 46. пре н. е.), римски аристократа, политичар, оптимат, ватрени републиканац, праунук Катона старијег. Енергично се супротставио Цезару и после његовог доласка на власт извршио самоубиство.

156 „Као што је Александар ...“ – Као што је Александар Велики, приликом једног похода у Индију видео да пада ватрена киша, па наредио да војници тапкају по тлу тако да гасе ватру пре него што се разгори.

изашли пред нас на врата градска,¹⁵⁷ 45
ко је онај велики што не мари за жар злослутни,
већ лежи пун презира и љутине
као да га се не тиче овај огањ мутни?“ 48
А тај исти примети у паклу оне врелине
да се о њему распитујем код вође мога,
па викну: „К’о жив што сам био и мртав сам сред тмине. 51
Да Зевс измори ковача свога
од кога расрђен узе ватрену стрелу своју
којом ми проби срце часа онога 54
или ако измори и све друге коваче у зноју
у Монђибелу,¹⁵⁸ тој црној ковачници,
вичући: ’Добри Вулкане¹⁵⁹ помози освету моју!’ 57
као што учини код Флегра¹⁶⁰ у бици
и да ме свом снагом прострељује,
не би могао да ужива у освети радосници.“ 60
Тада мој вођа проговори попут олује
како га никада нисам чуо до тада:
„О, Капанеју, баш зато што се не смирује 63
твоја охолост, ти си кажњен сада,
а нема казне веће од оне коју
твој бес може теби самоме да зада.“ 66
Затим се окрену, смиривши љутњу своју,
па рече мени: „Он је био један од седам краљева
што су Тебу¹⁶¹ хтели да освоје у боју. 69
На Бога је хулио, па и сада на њега презиром сева,
али, као што рекох и њему, то богохуљење

157 „... Врата градска ...“ – Врата града Диса.

158 Монђибело – Вулкан Етна.

159 Вулкан је римски бог ватре и ковачке вештине, син Јупитера и Јуноне, Венерин муж. Одговара грчком богу Хефесту.

160 У бици код Флегра, када су се побунили Гиганти, Вулкан је помогао Зевсу. У римској митологији Зевсу одговара Јупитер, кога Данте и именује у оригиналном тексту. Одлучили смо се, ипак, приликом превода, за нама ближе грчко име овога античког бога.

161 Теба, некадашња престоница Беотије, данас је град Тиба у Грчкој. Теба је славна по легенди о Едипу и о Седморици против Тебе. Разорио ју је Александар Велики.

на прсима му, к’о украс неки, сагорева.	72
Сада за мноме пођи и слушај упозорење да не газиш по песку пуном жара, већ нека ти се нога дуж руба шуме пење.“	75
Ђутећи доспесмо тамо где се отвара ток речице, у оним мрачним шумама, чије руменило још у мени језу ствара.	78
Као што поточић истиче из врела Буликама, ¹⁶² чију воду затим захватају грешнице, тако се и она разлива по оним пешчарама.	81
Дно њено, обале и њене ивице били су од камења, па сам разабрао да се ту може прећи мимо оне жеравице.	84
„У свему ономе што сам ти показао од када смо прошли кроз капију чији је праг свако прошао,	87
нису могле да виде ствар важнију очи твоје од ове речице што гаси све пламенове који над њом бију.“	90
Тим речима мој се вођа огласи, па га замолих да ми још те хране стави у уста и глад, што је у мени изазвао, угаси.	93
„На сред мора лежи земља пуста, рече он, „која се Крит зове сада, под чијом владом ¹⁶³ свет проживе доба златоуста.	96
Тамо је планина што је некада била богата водом и зелена, по имену Ида, а данас је напуштена древна громада.	99
Реа ¹⁶⁴ од ње колевку своје сину сазида, па нареди, да би боље скрила	

¹⁶² Буликама је сумпорно врело код Витерба. Из потока што из њега истиче захватале су воду „грешне жене“ по средњовековном предању. Међутим, вероватније је да се ради о женама које су ту мочиле лан и конопљу.

¹⁶³ „... Под чијом владом ...“ – Мисли се на владавину Сатурна када је још трајало „златно доба“: или, у хришћанском смислу, стање невиности.

¹⁶⁴ Реа је Сатурнова жена која је, пошто је Сатурн прождирао своју децу, крила малог Зевса тако да су слуге, на њену заповест, ударале у своје инструменте када би мали Зевс заплакао, да га Сатурн не би открио.

његов плач, да му робље виком заклон зида. 102
 Унутар планине Старина се усправила
 окренута лицем ка Риму, што као огледало блиста,
 а леђима ка Дамјети¹⁶⁵ покрај Нила. 105
 Глава му је од злата чиста,
 руке и груди од сребра бела,
 у појасу сва бакрена је његова биста, 108
 а на доле од гвожђа му трупина цела,
 осим десне ноге, која је од глине,
 на коју је више ослонио тежину тела. 111
 Сваки део је имао распуклине,
 осим онога од злата, из којих су сузе лиле,
 па тонуле у подземне дубине. 114
 Те сузе су овде дотекле и створиле
 Ахеронт, Стикс и Флегетонт, реке хада
 које теку кроз јаруге немиле, 117
 све донде где нема више пада,
 па стварају Кокит¹⁶⁶ што Пакао плави;
 видећеш га када тамо стигнемо, не о њему сада.“ 120
 А ја њему: „Ако се овај поток прави
 у горњем свету и из њега тече,
 како то да га видех тек у овој страви?“ 123
 „Ти знаш да је ово место кружно“, вођа рече,
 „па иако си велики пут прошао
 идући на лево где све већа ватра пече, 126
 још ниси цели круг обишао
 и не би требало чуђење да те обузима
 зато што си нову ствар угледао.“ 129
 А ја њему: „Учитељу, мене занима
 где је Флегетонт, а где Лета?¹⁶⁷ Имаш речи које

165 „... Ка Дамјети ...“ – Окреће леђа ка Дамјети „која се налази у Египту, одакле долази цивилизација,, а гледа ка Риму где је нада човечанства.

166 Кокит је река плача у Доњем свету, рукавац реке Стикса што се заједно са Флегетонтом, реком ватре, улива у Ахеронт, а овај у језеро Ахерусију. Ове реке чине препреку коју треба да савладају душе умрлих пре него што стигну у Хадово царство.

167 Лета је река у подземном царству чије воде доносе заборав душама умрлих.

о другој, а за ову кажеш да се од суза надима.“	132
„Заиста ме весели питање твоје,“	
одговори, „али, бар је кључање црвене воде	
морало да ти каже да Флегетонт то је.	135
Лету ћеш видети када се из овога јарка оде	
тамо где душа иде, очишћена, да заборави	
пошто је окајала своје грехе, мој роде.“	138
Затим рече: „Време је да се пут настави	
кроз шуму. Нека ти нога само стаје	
по рубовима каменима што их ватра не плави,	
а над њима сваки пламен нестаје.“	142

ПЕВАЊЕ ПЕТНАЕСТО
Круг седми (наставак) – Појас трећи (наставак):
Насилници против природе

Међу содомистима који трче дуж насипа под ватреном кишом, Данте препознаје Брунета Латинија¹⁶⁸, кога слави као свога бившег учитеља. Брунето му предсказује ново изгнанство. Затим упознаје још две душе које су тамо кажњене – Присцијана¹⁶⁹ и Франческа д'Акорса.¹⁷⁰ На крају, Брунето Латини препоручује Дантеу своја дела и придружује се гомили која непрестано трчи под ватреном кишом.

Ишли смо дуж обале од камена
док нас је засењивала речна пара,
тако да је штитила воду и насип од пламена. 3
Као што Фламанац насипе ствара
између Висента¹⁷¹ и Брижа¹⁷² у страху од мора
да се одбрани од његових удара 6
и као што Падованац уз Бренту¹⁷³ мора
да штити своју земљу и градове
пре него што се снег отопи са Корушких гора, 9
тако је неко створио насипе ове,
само их овако високе и дебеле нико није саградио,
ма чије да беху руке мајсторове. 12

168 Брунето Латини, рођен око 1220, а умро 1294. године, филозоф, писац и познати политичар. Био је Гвелф и Дантеов учитељ, не у уобичајеном смислу речи, већ га је подстицао на учење и дао му добре савете. Само је Данте забележио да је Брунето Латини био содомист.

169 Присцијан, чувени латински граматичар и учитељ граматике у Цариграду почетком VI века.

170 Франческо д'Акорсо, професор грађанског права на универзитету у Болоњи.

171 Висант, село близу Калеа у Француској.

172 Бриж, град у Белгији.

173 Брента, река у северној Италији.

Већ сам толико далеко од шуме био
 да нисам могао да је видим више
 ни да сам се окренуо да бих је потражио, 15
 када нам у сусрет испод оне ватрене кише
 дођоше многе душе, па све оне тад,
 идући по ономе насипу, погледе у нас упиљише, 18
 као у вече док сија месец млад,
 и у нас оне су зуриле нетремице
 попут кројача старог када конач у иглу да удене је рад. 21
 Док су ме гледале те грешне душице,
 једна ме препозна и скутове моје
 ухвати вичући: „Какво чудо сред ове тмице!“ 24
 А ја, када ка мени пружи руке своје,
 загледах се у ту душу, коју пече ватра грозна,
 па иако њено лице ужасно спржено је, 27
 то не спречи мој ум да је препозна
 и, надневши руке над образ њен ужарени,
 одговорих: „Шјор Брунето, ви ту, да ли то ко зна?“ 30
 А он: „Синко мој, може ли, благо мени,
 Брунето Латини с тобом мало да се врати
 и накратко остави друштво ових сени?“ 33
 Рекох му: „Само изволите, можете остати
 колико желите и са вама ћу сести сада,
 ако нема ништа против овај што ме прати.“ 36
 „Ох, синко“, рече, „ако неко из овог стада
 стане на трен, сто година затим мора стајати,
 па од ватре не може кретањем да се штити тада. 39
 Зато, иди даље, ја ћу иза тебе ходати,
 а касније оно друштво ја ћу стићи,
 које ће вечно свој грех оплакивати.“ 42
 Нисам смео са мога пута сићи
 да с њим упоредо ходим, већ сам смерно
 држао погнуту главу не могавши му прићи. 45
 „Каква срећа или коб,у ово царство неизмерно,
 пре смрти те доводи у ову грозоту

и ко је тај што ти пут показује верно?“	48
„Тамо горе, док још уживах земаљску доброту,“	
одговорих, „изгубих се у долини некој	
пре зрелог доба у моме животу.	51
Тек јуче ујутру окренух леђа равници тој,	
а овај се појави док сам се враћао	
и поведе ме у спас по стази овој.“	54
А он мени: „Ако будеш знао	
да следиш своју звезду, доћи ћеш до славе,	
као што сам то за земнога живота разабрао.	57
А да ми тако рано смрт не дође главе,	
видећи колико ти је небо склоно,	
ја бих ти потпора био за стихове праве.	60
Али, незахвално племе оно,	
тај род што се из Фијезола ¹⁷⁴ у древно доба испилио	
и чија суровост и неотесаност још звоне к’о звоно,	63
мрзиће те само зато што си добро чинио	
и у праву ће бити, јер крај опорих трњина	
да расте смоква слатка, никакав ћар не би био.	66
Позната је слепоћа њина,	
пуни су тврдичлука, зависти и охолости,	
гледај да се ослободиш таквих особина.	69
Твоја судбина ће са толико части да те угости	
да ће обе стране желети да те имају,	
али ће јарац од траве морати да се опрости.	72
Нека се фијезоланске бештије искомадају	
међусобно, а да дирају биљке неће бити право,	
ако на њиховом ђубришту још проклијају	75
оне у којима васкрсава семе здраво	
оних Римљана ¹⁷⁵ који се већ тамо били	
када је настало то легло нездраво.“	78

174 Легенде о постанку Фиренце, коју су наводно основали Римљани, говоре да су град населили становници Фијезола, када је овај градић крај Фиренце срушен у доба сеобе народа, а његови становници се помешали са остацима Римљана.

175 „... Оних Римљана...“ – Данте се хвали да је његово порекло римско, а не од становника Фијезола који су населили Фиренцу.

„Када би се моји захтеви испунили, одговорих, „из људскога рода и горњег света вас још не би прогнали и избадили,	81
јер сте у моме сећању живи и у мени цвета драга и очинска ваша слика поштована, као када сте у доба ваших земних лета	84
учили мене како се стиже до вечно славних дана, а толико је ценим да све док живим нека се о њој слуша са мојих усана.	87
То што кажете да ћу да доживим чувам заједно са другим пророчанствима да ми протумачи она којој се дивим ¹⁷⁶ .	90
Нека је толико знано вама и свима да, само ако ми савест није погођена, поднећу сваки наум који судбина према мени има.	93
Таква будућност није мени први пут предвиђена: зато нека ме коло среће куша по вољи, не брине ме претња њена.“	96
Мој учитељ се, на страну где је она душа, тада уназад окрену, па мене гледајући, рече: „Ко памти, тај добро слуша!“	99
Свеједно, нисам престао да зборим ходајући са шјор Брунетом, па упитих ко су његови најпознатији и најугледнији другови у тој злој кући.	102
А он мени: „Добро је знати ко су ови што су са мном, али боље да се ништа не збори о многима, јер мало времена има да се говори.	105
Углавном су то били људи у свештеној одори и писци велики и веома славни, а због истог греха пакао их овде мори.	108
Присцијан је у оном јату главни, а Франческо д'Акорсо душа је она друга, па ако би погледао тај свет огавни	111

¹⁷⁶ „... Она којој се дивим...“ = Беатриче.

видео би и онога што га је Слуга свих слуга ¹⁷⁷	
с Арна до Бакиљонеа ¹⁷⁸ пренео где је отегао	
срамне удове, па трчи сред овог пакленог круга.	114
Сада не бих више са тобом ишао	
нити говорио, јер сам управо опазио	
да се из песка нови дим подигао.	117
Долази свет с којим не бих био:	
нека мој Трезор ¹⁷⁹ буде на уму твоме;	
у њему још живим, ништа ти више не бих тражио.“	120
Затим се окрену, па полете налик тркачу ономе	
што у Верони због зелене чоје ¹⁸⁰	
лети низ поље, али је изгледао у журишу томе	
као онај што побеђује, а не онај изгубио што је.	124

---

177 „... Слуга свих слуга ...“ = Папа.

178 „... С Арна до Бакиљонеа ...“ – Андреу Моција, Фирентинца и бискупа, папа Бонифације VIII је 1295. преместио из Фиренце у Виченцу, кроз коју тече река Бакиљоне. На злом гласу због свога живота, он је ту умро 1296. године.

179 Брунето Латин препоручује Дантеу своје главно дело „Трезор“.

180 „... Због зелене чоје ...“ – У Верони су се одржавале, у средњем веку као што је то био обичај и у многим другим градовима, трке, а победник је за награду добијао зелену чоју.

ПЕВАЊЕ ШЕСНАЕСТО
Круг седми (наставак) – Појас трећи (наставак):
Насилници против природе

Три Фирентинца – Гвидо Гвера, Терјајо Алдобранди и Јакопо Рустичи¹⁸¹ су препознали у Дантеу свога суграђанина и желе да чују од њега новости, надајући се да ће он да оповргне гласине о корупцији које је у Пакао донео Фирентинац Гуљелмо Борсијере.¹⁸² Данте, нажалост, потврђује такве вести и они одлазе растужени. Двојица песника стижу до ивице понора и Вергилије баца у њега уже чији један крај држи позивајући чудовиште Герiona. Герion се одазива и пење до Дантеа и Вергилија. О овом чудовишту ће бити речи у наредном певању.

Стigoх до места где се чује
вода како у следећи круг пада
к'о звук пчела када у кошници зује. 3
Три сенке се одвојише од стада
које је пролазило, па потрчаше
под ватреном кишом онога хада. 6
Прилазећи нам, оне повикаше:
„Стани ти за кога бисмо, по оделу,
рекли да си из земље наше!“ 9
Авај, какве им ране видех свуд по телу,
нове и старе, ватром испечене!

181 Гвидо Гвера VI из породице грофова Гвиди био је један од главних стубова странке гвелфа у Фиренци. Био је много хваљен због храбрости и витештва. Терјајо Алдобранди је узалудно саветовао Фирентинцима да не улазе у битку са Сијенежанима код Монтапертија, коју су Фирентинци, потом, изгубили. Јакопо Рустичи је био хваљен због честитости и храбар човек, али није могао да изађе на крај са својом женом.

182 Гуљелмо Борсијере је био угледни грађанин Фиренце, који је често мирио своје завађене суграђане.

Када се сетим, и сад осетим муку невеселу.	12
На њихове повике, мој вођа, испред мене, окрену се, па ми рече: „Стани сред овога дима, са њима љубазна реч нека крене.	15
И да ватра ужареним громовима не пече ово место, рекао бих ти да би било боље да ти пожуриш њима.“	18
Када смо стали, они су наставили стару јадиковку, па када су се на нашој страни нашли, у коло су се ухватили	21
као што борци голи и намазани меркају где да дохвате противника пре него што се један на другогa накани;	24
тако су они, кружећи, сен свога лика уносили мени у лице, па су се вратови и ноге стално кретали код тих прилика.	27
Један рече: „Ако ови бедни пешчани сметови презир изазивају према нама и нашим молбама, као и наши чађави и спржени ликови,	30
зарад наше земне славе, реци нама ко си ти и како те свет зове, тебе што кроз пакао сигурно газиш стопама.	33
Овај чије видиш да пратим трагове, иако је го и сав коже огуљене, био је већи него што мислиш сред јаре ове.	36
Био је унук Гвалдраде, ¹⁸³ добре жене, Гвидо Гвера се звао и много је урадио у животу мудрошћу и мачем пре ове муке паклене.	39
Овај други што гази кроз ужарену голготу, Тегјајо Алдобранди се зове и за живота је учинио да његове речи цене као највећу своту.	42
А ја који сам се са њима намучио бејах Јакопо Рустичи и свакако	

183 Гвалдрада је бака Гвида Гвере, на гласу по својим врлинама.

жртва моје охولة жене ја сам био.“	45
Да сам могао од ватре да се штитим некако међу њих бих се бацио и сишао	
и верујем да би ми то вођа дозволио лако,	48
али, пошто бих се ја сав испекао, страх моју добру намеру заустави,	
иако сам жељу да их загрлим имао.	51
Затим рекох: „Не презир, већ бол прави и тако велики ваше стање изазва у мени,	
да ће много времена требати да ме остави,	54
чим мој господар рече за ваше сени речи из којих сам разабрао	
да сте такви каквима сте ми представљени.	57
Из вашег сам града и добро сам знао ваше дело и ваша имена часна,	
с љубављу их изговарао и поштовао.	60
Чемер пакла напуштам зарад вођа сласна које ми је обећао мој вођа што са мном ходи,	
али пре тога треба да сиђем до дна ужасна.“	63
„Нека душа твоја још дуго води тело твоје, „одговори сен она иста,	
„и нека твоја слава и после тебе броди;	66
реци да ли поштење, да ли племенитост блиста у нашем граду као што је обичај владао	
или су сасвим нестали из града некада чиста,	69
јер Гуљелмо Борсијере, који је недавно стигао да са нама пати и ено га са друговима,	
много нас је својим речима разочарао.“	72
„Новодошлице и лака зарада с њима у теби су родили охолост и неумереност праву,	
Фиренцо, тако да ти се срце цепа у грудима.“	75
Тако повиках и подигох главу, а то се учини као одговор оним сенима	
попут рђаве истине када изађе на јаву.	78
„Ако је теби тако лако у другим приликама,“	

одговорише сва тројица, „да задовољиш друге,
срећан си да што ти на уму то и на уснама! 81

Али, ако успеш да напустиш ове паклене јаруге
и опет угледаш лепих звезда боју,
па будеш хтео рећи: 'Бејах сред оне туге', 84
прозбори тада и о нама реч коју.“

Затим круг отворише и њихове ноге у бежању
хитре беху као крила у птичјем соју. 87

Ни амин да изговори нико не би био у стању
тако брзо као што су они нестали, па да пођемо -
пожеле мој вођа на овоме путовању. 90

Ја га следих и мало смо могли да идемо
када се шум воде зачу тако близу
да смо једва успевали да се чујемо. 93

Као она река¹⁸⁴ што ка Монвизу¹⁸⁵
ток свој има на левом боку,
ка истоку, у Апенинском низу, 96
што се зове Аквакета,¹⁸⁶ па низ стрмину дубоку
са висине у долину путује
и код Форлија¹⁸⁷ губи име у свом току, 99
па изнад Сан Бенедета дел Алпе,¹⁸⁸ одјекује
и низ један водопад се стропоштава
тамо где хиљаду вода како пада може да се чује, 102
тако тамо где је била нека стрмина вртоглава
зачусмо ону воду крраву до ужаса
како пада тако бучна да заболи глава. 105

Бејах везан једним ужетом око паса

184 „... Она река ...“ – Река Монтоне у италијанској покрајини Ромања, над опатијом Сан Бенедето, пада низ стрмину и има свој ток, јер тече директно у море, за разлику од других река у близини које се све уливају у По.

185 Монвизо је врх у Алпима висок 3.848 метара.

186 Река Монтоне тече до града Форлија под именом Аквакета, а од Форлија губи име и тече као Монтоне. Уствари, Аквакета је једна од три алпске бујице које творе реку Монтоне.

187 Форли је град у италијанској покрајини Емилија-Ромања, који лежи крај реке Монтоне.

188 Сан Бенедето дел Алпе је манастир односно опатија у италијанској покрајини Емилија-Ромања.

са којим сам некада мислио	
да уловим шареног пантера витког стаса.	108
Пошто сам га са појаса откачио,	
онако како ми је вођа наложио,	
дадох му га, пошто сам га у клупче свио.	111
Он га је онда десном руком ухватио,	
па га је, стојећи даље од ивице,	
у онај дубоки понор бацио.	114
„Нешто ново ће се збити сред ове тмице,“	
помислих у себи, „јер погледом	
вођа је уже пратио нетремице.“	117
Ах, како опрезни морају бити људи редом	
крај оних који не виде само шта дела зборе,	
већ и мисли читају у уму твојом.	120
А он мени: „Брзо ће доћи горе	
то што чекам, а ти би да откријеш у мислима;	
брзо ће ти се указати створење најгоре.“	123
Увек човек истину која привид лажи има	
треба да крије све док је то могуће,	
јер ће, иначе, лажов испасти у очима свима,	126
али ово сада свако од мене чуће	
зарад ових рима, кунем се читаоцима,	
желећи да моје дело траје кроз векове будуће,	129
да видех сред оног тешког дима	
како се нека прилика навише пење,	
грозна да и најхрабријем застане дах у грудима,	132
као што израња морнар који је користио роњење	
да ослободи сидро када се оно закачи	
о гребен или неко друго морско стење,	
па пружа руке док ноге грчи као пливачи.	136

ПЕВАЊЕ СЕДАМНАЕСТО
Круг седми (наставак) – Појас трећи: Насилници
против природе и заната (зеленаши)

На ивици понора појављује се Герион,¹⁸⁹ чувар дубоког пакла. Док се Вергилије погађа са њиме да их однесе, на леђима, до дна пакла, Данте препознаје неке зеленаше по породичном грбу који се налази на торбама што им висе око врата. Они седе око ивице понора, под ватреном кишом, и узалуд се штите рукама. Данте, пошто их је напустио, пење се са страхом на леђа Гериона и док га Вергилије чврсто држи, стижу до осмог круга.

„Ево звери са репом као што има шкорпија
која прескаче брда, ломи оружје, сваки зид обори,
ево звери што свет смрадом обавија!“ 3
Тако поче мој вођа да ми говори
и знак јој даде да нам приђе ближе,
све до пута мраморног у оној мори. 6
И гнусна она слика лицемерја се диже,
па показа своју главу и своје груди,
али до ивице понора њен реп не стиже. 9
Лице је имала као што имају поштени људи,
тако је била глатка кожа њене главе,
али цело тело змијско ме зачуди: 12
две канџе је имала до пазуха длакаве,
леђа, груди и бедра цела
прекривале су плочице и кврге попут траве, 15
са толико боја утканих у ткиво тела

---

189 Гериона, митскога краља, приказивали су стари песници као чудовиште са три главе и три тела. Он је код Дантеа симбол преваре и чувар осмога круга, у коме су кажњене варалице. Дантеов Герион има једно тело, али три природе. Има, такође, човеколико лице, змијско тело, лавље шапе и рашљаст реп као шкорпија.

да ни Татари ни Турци нису тако ткали боје, нити је Арахна ¹⁹⁰ такав вез плела.	18
Као што чамци на обали стоје, делом у води, делом на обали, па ми се учини као дабар који репом жртве своје,	21
у земљи прождрљивих Немаца, мами, јер тако је та грозна животиња стајала на каменом рубу који опасује песак сами.	24
По ваздуху је тако репом махала, вијући своје рашље отроване, да је као нека шкорпија изгледала.	27
Вођа рече: „Не треба да се стане, већ пут наш да се настави кроз пределе ове, пут зле бештије што лежи с оне стране.“	30
Зато кренусмо доле надесно и нове коракe по рубу начинисмо, десет равно, да избегнемо ужарени песак и пламенове.	33
А када стадосмо пред оно биће огавно, видех нешто даље, на песку оном, људе што седе на рубу где је гротло тавно.	36
Ту ће вођа: „У појасу овом, да би своје искуство ти стекао, иди и види како им је у жару том.	39
Буди кратак док будеш разговарао, а ја ћу, у међувремену, да зборим са монструмом да нас на својим плећима понесе кроз пакао.“	42
Тако сам опет пошао крајњим рубом тог седмога круга, сасвим сам, до гомиле која је седела на мучилишту свом.	45
У очима им је горео врели плам, рукама су на све стране махали сви да се заштите од бола што задаје ужарени кам:	48

¹⁹⁰ Арахна је била славна због свога веза, па се такмичила у везу са Минервом, коју је победила једним радом што је приказивао Зевсове љубави, а Минерва ју је за казну претворила у паука.

исто тако лети раде пси,
 час њушком, час репом када их гризу
 буве, мушице и обади зли. 51

Погледах неке у лица, када приђох близу,
 на која је ватрена киша лила,
 никога не препознах, али у том низу 54
 видех да је свака сен око врата носила
 торбу одређене боје, са одређеним знаком,
 па се чинило да је оку њиховом она била мила. 57

А када сам међу њих стигао кораком,
 на једној жутој торби видех знак плави,
 што је био налик неком лаву опаком. 60

Затим мој поглед даље настави,
 па виде другу торбу крваво-црвене боје,
 са гуском бељом него што је маслац прави. 63

А један што је крмачу имао као обележје своје,
 плаву и скотну на торби белој,
 рече мени: „Шта радиш сред јаруге моје? 66
 Одлази, а пошто си још жив у раци овој,
 знај да ће мој сусед, Виталиано¹⁹¹ се зове,
 седети ускоро на левој страни мојој. 69

Међу Фирентинцима једини сам из Падове,
 они ми често уши парају својом виком:
 ’Нека дође витез што је надмашио све витезове 72
 и три јарца носи у грбу свом!’“

Ту он искриви уста своја, па се исплази
 као бик када облизује њушку језиком. 75

А ја у страху да још будем на тој стази
 и наљутим онога што ме је опомињао,
 напустих душе које божја правда гази. 78

191 Плава свиња у белом пољу је грб падованске породице Скровењи, а овде се Дантеу јавља Региналдо дељи Скровењи, познати зеленаш, који се цинички радује што ће после своје смрти крај њега сести и његов сусед Виталиано дел Понте, начелник у Виченци 1304, а у Фиренци 1307. Руга се и Фирентинцима који пате заједно са њим, јер очекују „витеза што је надмашио све витезове“, у ствари страховитог зеленаша, на чијем су грбу три јарца – Ђованија деи Бујамонти из Фиренце.

Нађох вођу мога који је већ узјахао
 на плећа оне дивље звери,
 па ми рече: „Скупи сву храброст коју будеш имао. 81
 Сада се само овако силази у паклене двери:
 узјаши напред, да ја будем у средини
 тако да реп не може на тебе да се намери.“ 84
 К’о онај што осећа шта му грозница чини,
 па му нокти постану сасвим бледи
 и дрхти када осети хлад у близини, 87
 тако ме говор мога вође тада заледи,
 али стид ме обузе, па сам се понашао
 као слуга који храброг газду следи. 90
 На она грозна плећа сам узјахао
 и хтедох рећи: „Загрли ме снажно, ама!“
 Али, глас ме је од страха издао. 93
 А, онај који ми је већ помогао у мукама
 другим и тешким, чим сам се попео
 обгрли ме и чврсто стегну рукама, 96
 па рече: „Герione, одмах да си полетео;
 спуштај се у широким круговима и лагано,
 мисли на живога човека који је на тебе сео.“ 99
 Као што бродић излази из луке полагаано,
 па уназад броди, тако се неман отиснула,
 а када је осетила море пространо, 102
 тамо где беху груди, репом је махнула,
 па опруживши га као јегуља, заплива,
 грабећи канџама ваздух смрдљив к’о вођка трула. 105
 Мислим да ни Фаетона¹⁹² жива
 већи страх не обузе када је узде испустио,
 због чега ватрени траг небо још скрива, 108
 нити сиротога Икара¹⁹³ када је осетио

192 Фаетон, син Хелија (Сунца), добио је једном допуштење да управља очевим колима, али није знао да њима управља, па се срушио погођен Зевсовом муњом, пошто је сагорео сазвезђа, а траг тог догађаја је Млечни пут.

193 Икар, син Дедалов, полетео је вештачким крилима, која су била слепљена воском, али се восак почео топити када је Икар, упрокос очевој забрани, хтео да приђе ближе Сунцу, па је пао и погинуо.

да губи перје, јер се восак топи под топлотом
док му је отац викао: „Лошим путем си се запутио!“, 111
као што мој беше када не видех у гротлу том
ништа осим ваздуха, само тама
и леђа немани у ништавилу оном. 114
Она је летела лагано сасвим сама,
кружећи силазила, а то сам знао
по ваздуху што је одоздо дувао ка нама. 117
Већ сам са десне стране слушао
вртлог који је под нама хујно жуборио,
па сам зато главу надоле сагао. 120
При нагињању још више сам се уплашио,
али када видех ватре и чух јауке плачне,
сав дрхтећи још јаче сам ноге скупио. 123
Затим видех сред рупе мрачне
оно што пре силаска нисам видео
и муке какве само пакао може да зачне. 126
Као што соколу који је дуго летео
не уловивши никаква плена ни птице тако,
соколар каже: „Авај, већ си слетео!“ 129
када уморан, са висина где лети лако,
правећи сто кругова, соко је крила сложио
даље од господара, увређен и зловољан јако, 132
тако нас је Герион на дно спустио
уз стене у стрмој клисури,
па, чим се нас растеретио,
он, као стрела, даље одјури. 136

ПЕВАЊЕ ОСАМНАЕСТО

Круг осми – Прва зла јаруга: Подводачи и заводници
Друга зла јаруга: Ласкавци

Герион оставља двојицу песника у осмом кругу пакла у коме има десет злих јаруга. Те су јаруге концентрично поређане око дубоког бунара, који се налази у средини округле пољане. Од ивице пољане до бунара воде мостови преко свих јаруга. У свакој злој јаруги кажњени су грешници једне врсте. У првој су подводачи и заводници жена. Ту Данте препознаје Венедика Каћанемика¹⁹⁴ и Јасона.¹⁹⁵ Затим песник прелази у другу јаругу где међу грешницима види Алесија Интерминелија¹⁹⁶ и Таису.¹⁹⁷

Место злих јаруга сред пакла постоји
сво од камена и сивкасте боје
као и зидина што око њега стоји. 3
Усред поља у коме толико зло је
налази се бунар широк и дубок, права куга,
о коме ћу касније рећи што је. 6
Онај појас између бунара усред круга
и околних стрмина кружног је облика
и подељен на десет злих јаруга. 9
Као што нама изгледа слика
многих јарака што тврђаве опасују
да им штите зидине од напасника, 12

¹⁹⁴ Венедико Каћанемико дел Орсо био је вођа Гвелфа у Болоњи. Умро је 1302. године. Описују га као насилног човека, а Данте га је, вероватно, упознао за време својих студија у Болоњи.

¹⁹⁵ Јасон, у грчкој митологији тесалски јунак, син Есона, краља Јолка. Стриц Пелија му је ускратио право да наследи оца на престолу осим у случају да врати „златно руно“ из Колхиде, па је он пошао са Аргонаутима да изврши тај задатак. Донео је „златно руно“ и довео чаробницу Медеју којом се оженио.

¹⁹⁶ Алесио Интерминели био је на гласу као ласкавац.

¹⁹⁷ Таиса је била чувена грчка хетера, позната из Теренцијеве комедије „Евнух“

тако су те јаруге што бунар окружују
изгледале, и као што с прага тврђава
преко јарака мостићи воду премошћују 15
тако су од подножја стења које долину опкољава
ишли гребени преко јаруга и међа
све до руба бунара где им се пут завршава. 18
На том месту, са својих леђа,
Герион нас збаци, па песник лево крочи,
а ја за њиме смркнутих веђа. 21
На десној страни нове патње видеше моје очи,
нове муке и нове ђаволе
што их прва јаруга за грешнике срочи. 24
На дну су биле душе грешне и голе:
с ову страну средине једна гомила ка нама шета,
с ону друга напоредо с нама, брже, корача надоле, 27
као што су Римљани због много света
у светој години јубилеја, преко моста, смислили
да једна гомила другој не смета, 30
па су једни ка замку окренути били
и ка Светом Петру ишли у колони својој,
а други, супротно, ка брду одлазили.¹⁹⁸ 33
И с ову и с ону страну на грозоти каменој
видех рогате ђаволе са великим бичевима
који су их окрутнo тукли у јарузи тој. 36
Ах, како су под првим ударцима
бежале душе и ниједна није чекала
друге и треће ударце по леђима. 39
Док сам ишао крај те јаруге пуне кала,
једног видех и одмах рекох: „Знам,

198 „... А други, супротно, ка брду одлазили ...“ – У првој јарузи кажњени су подводачи и заводници. Једни се крећу тако да долазе гледаоцима у сусрет (дуж спољног бедема), а други (они што иду дуж унутрашњег бедема) иду упоредо са гледаоцима, али бржим кораком. Данте се овде сећа како су 1300. године приликом прославе јубиларне године, у Риму уредили кретање огромног броја ходочасника, тако да су преко моста на Тибру једни ишли према Светом Петру, имајући пред собом замак Сант’ Анђело, док су на другој страни моста ишли они који су се враћали, гледајући пред собом брдо Монте Ђаниколо или Монте Ђордано (тумачења су разна).

овога сам видео и пре ових зала.“	42
Зато сам стао да га препознам, па се и мој вођа зауставио и пристао да се вратим и нешто питам.	45
А онај бичевани је помислио да се скрије, спуштајући поглед, али узалуд, јер тада ја рекох: „О ти што си поглед спустио, ако ме твој изглед не вара сада, ти си Венедико, по презимену Каћанемико, али шта те је довело сред овога хада?“	51
А он мени: „Да се исповедам нисам свико, али твој ме на то гони говор мио, јер ме сети на свет који сам волео онолико. Ја сам био онај што је Гизолабелу ¹⁹⁹ убедио да се Маркизовим ²⁰⁰ жељама пода лако ма како ружан помен томе био.	54
Нисам једини из Болоње кога овде муче тако, јер на овом месту их толико има да такво мноштво не живи свакако ни између Савене и Рена ²⁰¹ у нашим крајевима и ако желиш потврду тога у овом плачу, сети се лакомости која је била драга нама свима.“	60
Док је говорио, ударац бича се зачу и глас једног демона: „Нема овде жена да их подводиш, одлази подводачу!“	63
Ја се придружих моме вођи крај оних сена, затим смо мало ишли, па доспели тамо где један гребен штрчи из стена.	66
Лако смо се уз њега попели и десно кренули низ његове хриди, па напустили те грешнике које су сви проклели.	69
	72

199 Гизолабела је била сестра Венедика Каћанемика, коју је он наговорио да се не одупре маркизу Обицу д'Есте (можда је био у питању и неки други маркиз, разна су тумачења).

200 Маркиз је вероватно Обицо д'Есте, постоје различите верзије.

201 Савена и Рено су реке између којих лежи Болоња.

Када смо стигли тамо где се види
 пролаз да бичевани могу да пролазе,
 вођа рече: „Стани, даље не иди,
 нека те њихов поглед опази,
 раније им ниси видео лика,
 јер су напоредо с нама ишли по стази.“ 75
 Са старога моста гледали смо гомилу заводника
 која је долазила к нама са друге стране
 и коју је, такође, шибао бич крвника. 78
 А мој учитељ и без питања стане
 да збори: „Види оног великог што је к нама пошао
 и не допушта да му због бола ни суза кане:
 још је краљевско држање задржао!
 То је Јасон, који је Колхима²⁰²
 умом и срцем златно руно узети знао. 87
 Он стиже на острво Лемнос,²⁰³ путујући морима,
 где је смела женска рука већ била
 немилосрдно одсекла главе свим мушкарцима. 90
 Ту је миловањем и уз ласкања мила
 Хисифилу²⁰⁴ преварио онако младу,
 која је раније и сама друге жене преварила. 93
 Оставио ју је затруднелу у јаду,
 и због тога је на ове муке осуђен био,
 а тиме је и Медеја²⁰⁵ освећена у овом хаду. 96
 С њим је ко год се таквим преварама бавио,
 и то нека буде све што треба да знаш
 о првој јарузи и ономе ко се у њој скрио.“ 99
 Већ нас је тамо одвео корак наш
 где је уска стаза на други бедем избила,

202 Колхи су стара етничка заједница грузијског порекла, који су у почетку првог миленијума пре нове ере живели на обалама Црнога мора.

203 На стрву Лемнос су жене поубијале све мушкарце. Њих је казнила богиња Венера, због њихове безбожности, да смрде као козе, па су, из освете, побиле све мушкарце, јер ови нису хтели да буду са њима.

204 Хисифила је једина жена са острва Лемноса која је спасила оца преваривши друге жене тако што им је рекла да га је убила.

205 Медеја је митска чаробница која се удала за Јасона, али ју је он оставио због друге жене. Осветила му се кољући његову и своју децу.

а који следећем луку служи као упориште баш.	102
Тада се у другој јарузи зачула сила заводника, што кука и хукће од страве, док се длановима сама удара та гомила.	105
Обале су биле сасвим буђаве од паре која са дна стиже, па у очи и нос доноси мирисе нездраве.	108
Дно је дубоко, па се тамо ниже не види ако се на врх лука не стане, тамо где се гребен највише уздиже.	111
Ту смо стигли, па у јарузи са те стране видех људе потопљене у измету, који из људских нужника, мним, ту пане.	114
И зурећи очима у ту јаругу проклету видех једног тако умазаног говнима да се није знало је ли поп или припада обичном свету.	117
Он викну: „Зашто ме гледаш таквим очима више него друге што овде грехе испаштају?“	
А ја њему: „Јер мислим да међу свима већ сам видео тебе косе суве у земаљском крају и ти си Алесио Интерминели из Луке: ²⁰⁶ зато ме више од осталих твоје сени занимају.“	120
А он тада ударајући се по глави од муке: „Ту сам доспео, јер сам ласкао безмерно и увек волео ласкања звуке.“	123
На то ће вођа: „Напред погледај смерно“ – рече, – „да видиш, тамо пут оне стране, лице које треба да запамтиш верно, лице оне жене, прљаве и рашчупане, што се гребе говнавим ноктима, па час чучне, а час устане.	126
То је Таиса, курва која је овим речима своме љубавнику – када запита: „Јесам ли по вољи теби и мио?“ – одговорила: „Неизмерно, у срцу и мислима!“	129
И ту нека нам се наш поглед заустави и задовољи.	132
	136

²⁰⁶ Лука, град у покрајини Тоскани у Италији.

ПЕВАЊЕ ДЕВЕТНАЕСТО

Круг осми (наставак): Трећа зла јаруга: Симонијаци

У трећој су јарузи симонијаци, који тргују црквеним добрима и службама. Данте се обрушава на симонијаке и хвали божју правду. Симонијаци су кажњени тако што висе стрмоглавце у малим бунарима из којих им вире ноге, а мучи их ватра која им лиже стопала. Папа Никола III, из куће Орсини, када је чуо Дантеа да долази, помислио је да је то Папа Бонифације VIII, кога је очекивао. Када је чуо да није тако, открива Дантеу да после Папе Бонифација VIII тамо треба да стигне и Папа Клемент V. Данте врло оштро говори против похлепе папа. Вергилије је задивљен тиме и враћа Дантеа на мост који стоји над четвртом јаругом.

О Симоне²⁰⁷ врачу, о његови бедни следбеници,
што божје ствари, које у намене добре и свете
морају да буду употребљене, похлепни безбожници, 3
за сребро и за злато ви те светиње продајете,
па зато нека се сада о вама засвира у трубу,
јер трећа јаруга је место за ваше душе проклете. 6
Већ смо стигли до треће јаруге и на рубу
стајали оног дела гребена сред каљуге заразне,
који над средином надвисује јаругу грубу. 9
О мудрости свевишња, моћне су твоје вештине разне,
које показујеш на небу, на земљи и у паклу,
и твоја врлина свима праведне дели казне! 12

²⁰⁷ Симон је Симон Маг, који је, према Библији, хтео да купи дар чудотворства. По њему је добила има симонија, продаја свештеничких чинов и индугенција у средњем веку. Индугенције су опроштајнице грехова у римокатоличкој цркви, а од количине новца дате за опроштајницу зависили су човекова судбина и место на небу. Због овога се Лутер побунио против римске цркве.

Видех на камену оловно-сивом, по страни и по дну,
 рупе к'о бунарчиће, све исте, ни шире ни дуже,
 сваку видех једнаке величине и округлу. 15
 Нису ми изгледале ни веће ни уже
 од посуда у мом лепом Сан Ђованију²⁰⁸
 које при обреду крштења поповима служе. 18
 Једну од њих, да спасим живот детету, палом у њу,
 разбио сам ја пре неколико година
 и лаже ко мисли да сам имао намеру другачију. 21
 Из сваке рупе, жива је истина,
 висили су стопала и ноге грешника
 до бедара, а унутра била је њихова телесина. 24
 Пламенови су лизали оба стопала несрећника,
 па је тако снажно трзала глежњеве свака хуља
 не би ли пукле везе од пружа тих јадника. 27
 Као што горе ствари масне од уља,
 па пламен само по површини гори,
 тако и њих овде од прстију до пета ватра жуља. 30
 „Ко је онај, учитељу, што се више бори
 и трза од својих сапатника,“ –
 рекох – „и најцрвенији пламен га мори?“ 33
 А он мени: „Ако желиш, сада је прилика
 да те блажом страном доле спустим,
 па ћеш све чути од тог грешника.“ 36
 А ја: „Желим оно што се теби чини милим,
 ти си господар и знаш да следим к'о по црти
 твоју вољу, а знаш и све што мислим.“ 39
 Тако тада стигосмо на бедем четврти,
 па по левој страни смо сишли
 на дно бушно и тесно где се толика мука врти. 42
 Добри учитељ, пре него што смо пришли
 бунару из кога је онај онако ногама махао,

²⁰⁸ Данте упоређује шупљине на дну и странама јаруге са удубинама крстонице у цркви Сан Ђовани у Фиренци и брани се од сумњи изречених према њему када је разбио једну од тих удубина у коју је пало дете које је спасавао од даљења.

не спусти ме, већ ме носио и тако смо ишли. 45
Ма ко да си што си у бунар наглавце пао,
тужни душе, забијен ту као колац“, –
почех да зборим, „би ли гласа од себе дао?“ 48
Ја сам стајао као када неки свети отац
исповеда убицу који је главу у рупу већ ставио,²⁰⁹
па га зове да одгоди час када ће бити мртвац. 51
А он викну: „Јеси ли се и ти у бунар забио,
Јеси ли најзад стигао, Бонифације?²¹⁰
За неколико година спис ме је преварио. 54
Зар ти оно благо више мило није
због кога си лепу жену уграбио,
па си је опљачкао попут лије?“ 57
Стајаш као онај који није схватио
мисао изречену, па, к’о дете осрамоћено,
не зна шта би јадан одговорио. 60
А Вергилије рече: „Нека му овако буде узвраћено:
’Нисам тај за кога мислиш да је био.“
Ја одговорих као што ми би речено. 63
На то је дух ноге сасвим згрчио,
па уздишући гласом плачним
рече мени: „Дакле, ако сам добро схватио 66
да ти је стало, у овим понорима мрачним,
да сазнаш ко сам, па си сишао низ литице,
онда знај да сам носио плашт и титулу с њим, 69
а доиста бејаш син медведице²¹¹
тако похлепан да медведиће окористим –

209 „ ... Који је главу у рупу већ ставио ...“ – У средњем веку су плаћене убице наглавце закопавали у земљу, па би они, пошто им је глава већ у јами, тражили свештеника да их исповеди пре него што буду затрпани, да би тиме још мало одложили извршење казне и продужили свој живот.

210 Данте је овде на виспрен начин одредио место у паклу још живеме папи Бонифацију VIII. Пошто је чуо Дантеове речи, помислио је папа Никола III у својој рупи да то говори Бонифације и да је „спис“, тј. пророчанство о његовој смрти погрешило за неколико година, јер је Бонифације умро 1303. године, а разговор се води 1300. године.

211 „ ... Син медведице ...“ Папа Никола Орсини је био из римске породице Орсини коју су у оно време звали „de filiis Ursae“ (урса, лат.: медведица, мечка, па Орсини значи син медведице). Велики плашт је папски плашт.

да сам горе много стекао, па овде допао жеравице.	72
Других има испод мене у бунарима истим који су пре мене били симонијачка ругоба са телима, међу стенама, сада укљештеним.	75
И ја ћу доле пасти када буде доба да стигне онај за кога сам мислио да ти си када сам те онако питао из овог гроба.	78
Али, много дуже тело моје наглавце виси у ватри што лиже табане него што ће њега пећи, толико дуже да ти то замислити у стању ниси, јер ће иза њега стићи грешник већи, пастир један, ²¹² без закона, са запада, толико грешан да ће над обојицом лећи.	81
Нови Јасон из књиге Макабејаца ²¹³ биће та накарада, и као што њему краљ његов би наклоњен, тако ће и краљ Француске бити овој склон тада.	84
Не знам бејаш ли превише дрзак у тај трен када му узвратих на начин овакав:	87
„Реци ми колико блага Господ наш узвишен затражи од Светога Петра или поклон какав да би му предао кључеве светих врата? Само: „Следи ме!“ , би његов захтев сав.	90
Ни Петар ни други нису ни сребра ни злата тражили од Матије када су га изабрали да заузме место врло грешнога брата. ²¹⁴	93
Па баш су ти добру казну одабрали, и добро чувај новац зло стицани због кога ти онако храбро на Шарла ²¹⁵ навали.	96
И да ми поштовање не брани,	99

212 „ ... Пастир један ...“ – Папа Клемент V, био је папа од 1305. до 1314. Данте га оптужује да је био „без закона“, односно да је поступао ван свих етичких верских закона.

213 Књига Макабејаца – Друга књига Библије Макабејаца у којој се каже да је Јасон стекао положај великог свештеника тако што га је купио од краља Антиоха.

214 „Грешни брат“ – Јуда на чије је место жребом изабран Матија.

215 Шарл I Анжујски је одбио руку једне папине нећаке, па га је овај толико замрзео због тога да га је лишио части римскога сенатора и намесника цркве.

оно према кључевима узвишеним у власти
 које си држао док су ти текли земни дани, 102
 ја бих могао и теже речи касти,
 јер ваша похлепа растужује свет мио,
 уздижући зле, а газећи оне који имају части. 105
 Вас је, пастире, Богослов²¹⁶ приметио
 кад је видео ону што седи на води
 и да се курва са краљевима, када је схватио: 108
 ону што се са седам глава роди
 и која је десет рогова носила на глави
 све док јој је муж поштеном стазом знао да ходи. 111
 Такав као ви Бога од сребра и злата прави
 и каква је разлика између пагана и вас
 осим што ви стотину, а он једнога слави. 114
 О Константине,²¹⁷ колико је зла донело међу нас
 не твоје преобраћање, већ што си дао дарове
 које први богати папа прими у онај час!“ 117
 И док сам му говорио речи ове,
 не знам да ли је јако грчио
 од гриже или беса своје удове. 120
 Мислим да је мој вођа задовољан био,
 јер видех да му лице пажљиво прати
 звук истинитих речи које сам говорио. 123
 Затим ме са обе руке ухвати
 и на груди своје снажно приви,
 па се, путем који смо дошли, врати. 126
 Није умор осећао, већ уз камен живи

216 Свети Јован Богослов у својој Апокалипси има визију корумпираног паганског Рима, коју Данте преноси на хришћански Рим. У XII поглављу он говори о Риму као „великој блудници“, „... оној што седи на води ...“, како каже Данте у овом певању. „... Седам глава ...“ представља седам брежуљака на којима је саграђен Рим, а „... десет рогова ...“ десет је краљева који ће владати Римом. Међутим, многи коментатори сматрају да су то, у ствари, метафоре за седам сакрамената и десет божјих заповести из којих је црква црпла снагу док је папа (њен муж) ишао стазом поштења. Наиме, папе су називане мужевима цркве, па тако и израз „лепа жена“ у 56. стиху овог певања означава цркву.

217 Црква је почела да се корумпира када је император Константин, у знак захвалности папи Силвестру који га је излечио од лепре, дао доминацију над Римом. Тек у XV веку је Лоренцо Вала доказао да се ради само о легенди.

однесе ме лако на врх гребена
што са четвртога води на пети бедем сиви. 129
Ту се пажљиво ослободи свога бремена,
лагано, јер гребен био тако каменита стрмина
да би и козама била тешка та стаза камена.
Ту се, преда мном, отвори нова удолина.²¹⁸ 133

---

²¹⁸ „...Удолина ...“ – Данте, често, јаруге назива долинама.

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТО
Круг осми (наставак) – Четврта зла јаруга:
Врачеви и чаробњаци

Муке на које су осуђени врачевеи и чаробњаци (они су изобличени тако да им је глава окренута, па им је лице на леђима) изазивају самилост код Дантеа, али му Вергилије зато упућује жустре замерке. Међу кажњенима у овој злој јарузи налазе се Амфиарај, Тирезија, Арунс, Манто, Еврипил, Микеле Ското, Гвидо Бенати и Азденте.²¹⁹ Потом два песника настављају своје путовање.

О новој казни сада бих да певам стихове
и отелотворим певање по реду двадесето
првог дела пева где описујем паклене кругове. 3
Већ сам био спреман да уклето
погледам отворено дно јаруге
где сузе квасе пространство проклето. 6
Видех свет који пун туге
ходи ћутке и плачући као што овим светом

---

219 Амфиарај је као врач, предвидео да ће погинути пред Тебом, па се сакрио пре битке, али га је издала жена Ерифила. За време борбе отворила се, под њим, провалија, па су му Тебанци докивали подругљиво речи наведене у певању. Тирезија је био Тебански врач, који је ошинуо шибом две змије у току парења, па се претворио у жену. После седам година нашао је те две исте змије у истом положају и ошинуо их шибом, па тако повратио свој изглед мушкарца. Арунс је био славни тебански врач, позван у Рим у доба грађанских ратова између Цезара и Помпеја и прорекао је Цезарову победу. Манто је била Тирезијина кћи, која је побегла из домовине после очеве смрти, бежећи од Креонтове тираније. Легенду о постанку Мантове Данте је преузео од Вергилија, Овидија и других. Еврипил је био врач у време када су сви мушкарци из Грчке отишли у рат против Троје, а у земљи остала само деца. Микеле Ското је био познат по својим преводима Авицене с арапског и хебрејског језика, а бавио се астрологијама и тајним наукама. О томе се много причало у доба док је био у служби Фридриха II. Гвидо Бонати, родом из Форлија, био је познати астролог XIII века. Азденте је био, у ствари, надимак обућара Бенвенута, који је живео у Парми у другој половини XIII века и био познат као врач.

крећу се поворке процесиа, тихе и дуге.	9
Погледах боље, и у бунару пакленом видех да има тело чудесно изобличено свако од њих од браде ка трупу свом.	12
Над крста свакоме је лице наднесено, па је уназад морао да хода свако, јер напред да виде њима је забрањено. ²²⁰	15
Можда се због парализе тако неко од њих изокренуо незгодно, али у то не могу да поверујем лако.	18
Нека ти Бог подари, читаоче, да буде плодно твоје читање, а сада и сам просуди могах ли да не патим када родно племе наше видех такво и да су ти-људи	21
тако уврнути да су сузе свима падале међу гузове уместо на груди.	24
Плакао сам наслоњен грудима на оштру литицу, а мој вођа, у трену том, рече: „Ниси ваљда сличан њима?”	27
Само када не плачеш над овом гомилом, ти си самилостан, јер ко је безумнији, да ли знаш, од онога који има сажалења над казном божјом?	30
Дигни главу, дигни да онога угледаш пред којим се, на очиглед тебанске раје, отвори земља, па она повика: 'Куда пропадаш?	33
Зашто напушташ битку Амфиараје?’ А он се низбрдо котрљао тада до Миноса ²²¹ који свакога хвата, ма ко да је.	36
Гле, на место плећа стоје груди тог гада, јер је хтео унапред ствари да предвиди, па уназад гледа и натрашке хода сада.	39
Тирезију који је изменио изглед, види,	

220 „... Јер унапред да виде њима је забрањено ...“ – Грех је видети оно што Бог неће да људи виде, па пошто су врачевни хтели да виде далеко унапред, сада морају да гледају уназад и тако су, заувек, одвраћени од свога циља.

221 Види напомену 1) у дванаестом певању.

он је од мушкарца постао жена и све удове имао такве да их се стиди.	42
Змију што са змијом је сплетена морао је шибом да прогања да му се врати мушкост изгубљена.	45
Онај што се на њега трбухом наслања – Арунс је из лунијских планина, ²²² где оре Карарски сељак ²²³ из низине, а ту му је имање, међу белим мрамором имао пећину горе за своје боравиште из кога је могао да блуди његов поглед у звезде и море.	48
А она што је прекрила груди, које не видиш, с расплетеним косама и рутава је да човек полуди,	51
Манто је била што је лутала многим земљама, па се скрасила тамо где сам се ја родио и зато слушај ко је била та дама.	54
Када се њен отац ²²⁴ са животом раставио и град Бахуса ²²⁵ у роба се претворио, њен је корак дуго светом кружио.	57
Горе у лепој Италији лик једног језера се скрио у подножју Алпа с немачком границом у додиру, зову га Бенако, ²²⁶ над Тиролом ²²⁷ сјај је свио.	60
Безброј је извора, мислим, што извиру између Гарде, Вал Камоннке ²²⁸ и Апенина	63

222 „... Лунијских планина ...“ – Луни је стари етрурски град између данашњих италијанских покрајина Тоскане и Лигурије. У Дантеово доба био је већ у рушевинама.

223 „... Карарски сељак ...“ – Карара се налази близу старог етрурског града Лунија и позната је, још из римскога доба, по свом мермеру. Карарски сељаци, који су живели у долини испод рудника, одлазили су да у околини рудника, где још није било толико ископина, а било је нешто мршаве земље, гаје своје производе.

224 „... Њен отац ...“ – Тирезија.

225 „... И град Бахуса ...“ – Теба је била свети град Бахусов који је пао у ропство тиранина Креонта, после смрти Етеокла и Полиника.

226 Бенако – назив за језеро Гарда у северној Италији.

227 Није јасно да ли Данте мисли на покрајину Тирол или некадашњи замак Тирол крај Мерана, седиште тиролских грофова.

228 Вал Камоника – Долина у Италији уз реку Ољо дугу 81 километар у правцу север – југ Камонијских и Бергамских Алпа.

који у поменуто језеро увиру. 66
 На средини је место где би пастир из Трентина,
 онај из Бреше и онај што из Вероне²²⁹ стиже,
 могао да благосиља када би тамо ступила нога њина. 69
 Лепа и јака тврђава Пескијера²³⁰ се уздиже
 и онима из Бергама и Бреше²³¹ се опире,
 тамо где се обала спушта ниже. 72
 Ту се излива сва вода што увире
 у крило Бенака и ту не може стати,
 па се речне воде низ зелене пашњаке шире. 75
 Када вода почне тако протицати,
 то није више Бенако, већ се Минчо зове,
 све до Говернола где ће у Поу нестати. 78
 Не тече дуго када стигне до равнице нове
 у којој се разлива и претвара у мочвару,
 која, често, лети има усахле ритове. 81
 Округна девица, пролазећи кроз пустару,
 виде земљу усред оне барске воде,
 ненастањену и пуну у шевару. 84
 Ту, да би избегла друштво људи, остаде крај воде,
 са слугама да свет врацбинама храни,
 ту поживе, ту са света душа њена оде. 87
 Затим се људи, унаоколо расејани,
 скупише на месту окруженом
 мочваром која је могла да их брани. 90
 Изградише град над гробницом њеном,
 и због ње, која је то место изабрала, без врача,²³²
 град Мантову назваше њеним именом. 93
 Некада је ту живела светина много јача,

229 „... Пастир из Трентина, онај из Бреше и онај што из Вероне стиже ...“ – Насред језера се налази једно место на острвцу Ден Фрати (данас Леки) где се уздиже црквица. Ту се додирују дијецезе три бискупа – из Трента, Бреше и Вероне, па сва тројица имају јурисдикцију над тим местом.

230 Пескијера – Градић Пескијера на обали језера Гарда.

231 „... И онима из Бергама и Бреше се опире ...“ – Пескијеру су саградили Веронезјани као штит против Бергама и Бреше, а ту отиче река Минчо из језера Гарда.

232 „... Без врача ...“ – У значењу: не питајући никаквог врача, као што је тада био обичај.

пре него што Казалодијеву глупост тада Пинамонтијева превара ²³³ искористи и надјача.	96
Зато те опомињем да ако чујеш икада да се другачије о пореклу мога града збори, истина не сме због лажи да страда.“	99
А ја: „Учитељу, твоји су ми одговори тако јасни и толико верујем у реч твоју, да су сви други исто као и угаљ када сагори.	102
Реци, међу светом што је овде у великом броју, видиш ли некога вредног помена из твојих уста, јер само на то обраћам пажњу моју.“	105
Тада ми рече: „Тај што му брада густа пада низ мрка плећа бавио се врацбинама када је Грчка остала без мушкараца, пуста	108
и када их је тек мало остало у колевкама, па је са Калхасом у Аулиди ²³⁴ дао знак да се пресече уже баркама.	111
Еврипил се звао, све о њему сам написао у моме чувеном епу, у једном делу, то добро знаш, јер си га целог читао.	114
Онај други што је тако мршав у телу, био је Микеле Ското, што је заиста тајну чаробних вештина знао целу.	117
Видиш Гвида Бенатија, видиш Аздента нечиста, који би волео да се само кожом и шпагама бавио, али сада је касно за тог антихриста.	120
Видиш оне јаднице што су напустиле рад са тканинама, игле и преслице, па почеле да врачају и врачале воштаним луткама и травама.	123

233 „... Пинамонтијева превара ...“ – Пинамонте деи Бонаколси је наговорно грофа Алберта да Казалодија, који је владао у Мантови, да протера своје противнике из града. Међутим, тај догађај је изазвао такво незадовољство да га је Пинамонте искористио и преузео власт у граду. Држао је власт од 1272. до 1291. године.

234 „...Са Калхасом у Аулиди ...“ – Он и Калхас дали су у Аулиди знак за полазак бродовима.

А сад пођи,²³⁵ јер већ Каин под Севиљом иде крају
обе хемисфере, са трњем, имај на уму,
и спушта се ка морском рају. 126

А ноћас био је пун месец на друму,
чега се сећаш, јер ти је користан био
више пута кроз ону густу шуму.
И даље смо ишли док ми је тако говорио. 130

---

²³⁵ „... А сада пођи ...“ – По народном веровању у лику месеца види се Канново лице са снопом трња. Данте жели да каже да се месец налази на хоризонту, који раздваја две земаљске хемисфере и залази у океан код Севиље. Пошто је месец претходне ноћи био пун, а сада залази, значи да је сунце изашло пре један сат и да је отприлике 6 сати ујутру, односно јутро другог дана од како су песници пошли у пакао.

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ПРВО
Круг осми (наставак) – Пета зла јаруга: Варалице

У петој јарузи налази се црна смола која кључа и у којој се кувају варалице односно подмитљивци, који за новац или неку другу корист издају интересе заједнице или свога господара. Око јаруге пуне кључале смоле обилазе ђаволи са кукама да дохвате свакога ко се помоли из те врелине. Песници виде како један ђаво носи на леђима неког грешника из Луке, баца га у смолу, а остали демони га одмах хватају и ругају му се. Вергилије тражи од ђавола да омогуће песницима да прођу без проблема. Злорепи, вођа тих ђавола, даје им пратњу од десет ђавола, али их упућује са лажним обавештењем ка непостојећем мосту.

Тако с моста на мост, зборећи,
о ономе што за моју песму важно није,
стигосмо на врх, па ту стојећи – 3
остали смо да видимо дно нове провалије
злик јаруга и у њој јаднике што вриште;
задивљен видех је мрачну да нема мрачније. 6
Као што је зими венецијанско бродоградилиште
дим кључале смоле цело обавио,
јер труло дрво катран за заштиту иште 9
када не може више да плови, па је неко наумио
да нови брод гради, а неко само запушава
пукотине на броду који је већ пловио, 12
и неко на прамцу, неко на крми клинове укуцава,
неко весла прави, неко ужад упреда,
неко једра спрема за мора плава, 15
тако је кључала густа смола где год се погледа,

не због ватре, већ по вољи божјој	
и лепила се за све стрме обале одреда.	18
Видео сам смолу ,али не видех у њој	
ништа осим мехура који су избијали као искрице,	
док се маса надимала, па сплашњавала у јарузи тој.	21
Ја сам стајао и доле гледао нетремице	
када мој вођа рече: „Гледај, гледај тамо!“ –	
па ме повуче даље од литице.	24
Окренух се као човек који жели само	
да види оно од чега би да бежи, ма шта да је,	
и кога нагли страх свлада, па, као што знамо,	27
упркос жељи да види, бежи и не стаје;	
тако сам црног ђавола иза нас угледао	
како уз гребен трчи ка нама и не посустаје.	30
Јао, како је само дивље изгледао	
и колико ми се окрутан учинио	
са раширеним крилима, лаконог и зао!	33
Његово кошчато и уздигнуто раме је објашлио	
неки грешник са обе своје ноге,	
а он га је чврсто за глежњеве ухватио.	36
Са нашег моста рече: „О, Злоканце ²³⁶ многе,	
ево једног од старешина града Свете Зите, ²³⁷ ево вама!	
Загњуриите га да се ја, после ваше казне строге,	39
вратим у онај град који сам напунио варалицама	
и у коме су варалице сви сем Бонтуре, ²³⁸	
град где 'не' постаје 'да' захваљујући парама.“	42
Доле га баци, па се дуж оне клисуре	
врати тако хитро како за лоповом никада	
пси пуштени с ланца не могу да јуре.	45
Онај потону, па изрони сав умазан смолом тада,	
али гомила демона што се под мостом скрива	

²³⁶ Данте је назвао ђаволе који чувају пету злу јаругу Злоканце.

²³⁷ Град Свете Зите је град Лука у Италији где је та светица живела у XIII веку.

²³⁸ Реч је о Бонтуру Датију, вођи народне странке у Луки на почетку XIV века, кога Данте овде иронично изузима, јер је био, по сведочењу савременика, најгори од свих у граду у коме је владала корупција.

повика: „Овде нема места Светом Лицу ²³⁹ сада: овде се другачије него у Серкију ²⁴⁰ плива!	48
Ако не желиш да те дохватимо канџама, ти знај да из смоле не сме да се исплива.“	51
Затим су га боли многим вилама, говорећи: „Скривен треба да плешеш ту, тако да ако можеш, још нешто зграбиш преварама.“	54
Исто тако кувар налаже своје помоћнику да у котлу потапа месо виљушкама да не би испливавало на површину.	57
Учитељ рече: „Међу овим стенама ти се сакри да не би сазнали они да се налазиш овде са нама,	60
без обзира на то како ме буду вређали демони, не бој се, јер су ствари познате мени пошто сам већ био ту где је место сотони.“	63
Затим пређе с ону страну, по стени, па када је на обалу шесту стигао, требало је храбрости да се од страха не скамени.	66
Са жестином и бесом као пас зао када крвожедно полети на убогога, који проси тамо где је на путу застао,	69
излетеше ђаволи испод мостића тога и уперише у њега све оне виле двозубе, али он повика: „Даље од духа мога!	72
Пре него што ме убоду ваше виле грубе нека иступи један од вас да ме чује, па нека се онда одлучи хоћу ли вилама на зубе.“	75
Сви повикаше: „Злорепи, ту је!“ На то један изађе док је ђавољи род стајао и приђе му говорећи: „Каква корист то му је?“	78
„Мислиш ли, Злорепи, да бих овде дошао да ме видиш“ – рече мој учитељ жучно –	

239 Серкио је река која тече близу града Луке у Тиренско море.

240 Светим лицем називали су становници Луке старо распеће у базилици Светога Мартина.

„и да се ваших вила не бих бојао да то божја воља и судбина не траже одлучно. Пусти ме да прођем, јер следим небеску жељу јасну да другоме покажем ово место мучно.“	81 84
Тако му охолост на то спласну да му виле падоше на тло: „Нека не буде рањен!“ – изрече наредбу гласну. А вођа ће мени: „О ти што скривен си међу стенама моста, врати се мени сада брзо.“	87 90
Ја на то кренух њему хитро доста, али кренуше напред ђавољи следбеници да мишљах да од договора ништа не оста. Тако сам видео да су се бојали војници када су после предаје излазили из Капроне ²⁴¹ видећи да су око њих онолики противници.	93 96
Прибих се сасвим до сени оне мога вође и нисам поглед скидао са оних злих слуга сотоне.	99
Када су спустили виле, један је другог запитао: „Хоћеш ли да га убодем у крста?“ Други одговори: „Ја бих у томе уживао!“	102
Али онај демон што је кроз испарења густа зборио са мојим вођом брзо се окрену и рече: „Трапавко, ²⁴² запуши уста!“	105
Затим нам рече: „Не можете низ ову стену да идете даље, јер се шести лук сломио и срушио у дубину паклену.	108

241 Пошто су војници Пизе, којом су владали Гибеллини, заузели тврђаву Капрону крај Пизе, Гвелфи су је опсели и заузели је лета 1289. године. У војсци која је опседала Капрону налазио се и Данте у фирентинској коњичкој чети. Капрона се предала на реч, уз одређене услове, али је Данте видео страх на лицима војника који су излазили из тврђаве.

242 Трапавко је упозорен, јер је брзоплето могао да открије лукаву превару коју је Злорепи припремио. Наиме, он је објаснио Дантеу и Вергилију да не могу даље, јер је мост преко шесте јаруге срушен. Зато би требало да иду дуж бедема како би дошли до другог моста над шестом јаругом, али им ту спрема превару, јер су и други мостови срушени над шестом јаругом, па ће песници морати да сиђу на дно шесте јаруге (у XXII певању), а затим ће морати да се пењу на следећи, седми бедем (у XXIV певању). Овом и осталим ђаволима је Данте дао фантастична имена, око којих се муче и коментатори и преводиоци.

- Али, ако вам је пут и даље мио,
идите само по овоме бедему спаса
до другог моста који се још није срушио. 111
- Јуче, пет сати касније од садашњег часа,
хиљаду и двеста шездесет и шест година ће се бити²⁴³
од када се срушио овај мост што води преко ужаса. 114
- Неке од мојих ђавола са вама ћу упутити,
да неко из смоле не извири они ће да пазе,
идите с њима, вама не смеју зло чинити.“ 117
- „Напред Палокрили и Газимразе,“
па настави да набраја, „и ти Псино.
Десеторица следите Брадоковрцавог дуж стазе. 120
- Зубоња нека пође, пођи и ти Змајчино,
Свињозуби такође и Псодер њему ближе,
Риђолуди крени, па и ти Злађаволчино. 123
- Претражите сву врелу смолу коју пламен лиже,
нека мирно иду песника два
до следећег моста који се изнад јаруге диже.“ 126
- „Авај, учитељу, шта то видим сада ја?“ –
рекох. „Хајдемо даље без пратње, сами,
ако пут знаш, мени не треба она. 129
- Ако си опрезан, као увек, зар у овој чами
не видиш како зубе своје показују
и мрште обрве претећи нам у тами?“ 132
- А он ће мени: „Нека те тиме не застрашују,
пусти их нека само реже, по свом обичају,
јер то чине због оних што у смоли јадикуюју.“ 135
- Кренуше тада ка левоме крају,
сви исплазише језик између зуба
према своје вођи²⁴⁴ као да му знак дају,
а на то његова стражњица затруби као труба. 139

243 „... 1266 година ће се навршити ...“ – Овај мост као и сви мостови над шестом јаругом су срушени од потреса приликом Христовог силажења у лимб, а да би му песници боље поверовали, Злорепи наводи и датум када је мост срушен. Рачуница је следећа: ако је Христ у својој 34. години умро 25. априла у три поподне, онда је 26. априла 1300. године у десет сати пре подне прошло тачно 1266 година, мање пет сати.

244 „... Према своје вођи ...“ – Мисли се на Брадоковрцавог.

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ДРУГО
Круг осми (наставак) – Пета зла јаруга (наставак):
Варалице

Песници иду бедемом између пете и шесте зле јаруге у пратњи десет ђавола и виде како се грешници дижу из вреле смоле да се охладе, али зарањају натраг чим виде ђаволе. Међу њима Данте види и варалицу Ђампола ди Навару, али га виде и демони, па га један од њих извлачи на обалу. Ђамполо прича Дантеу о свом сапатнику Микелеу Занки, а затим вара ђаволе обећавајући им, ако га мало оставе на миру, да ће извести на површину седам варалица. Међутим, он их вара. Два песника настављају пут сами.

Већ сам видео коњицу када колане притеже
и креће на јуриш или крочи парадним кораком,
а понекада и коњанике када беже, 3
видех на вашој земљи тркаче у касу лаком,
о Аретинци, и чете војника,
сударе на турнирима и у двобоју лом, 6
час уз трубе, час уз звона са звоника,
час уз добоше или са замка сигнале,
уз много наших и туђих обичаја и навика, 9
али никада да су такве гајде засвирале
да коњицу или пешаке покрећу звуцима,
нити брод знацима са неба или обале. 12
Десет демона је ишло и ми са њима:
јао дивљег ли друштва! Али, са свецима
у цркву се иде, а у крчму с пијанцима. 15
Ипак у смолу сам гледао очима
да бих видео како изгледа јаруга

и који свет гори у њеним недрима.	18
Као што делфини морнарима знаке дају избацујући леђа на површину, у луку, да свој брод на време спасавају,	21
тако сада, да би олакшали своју муку, неки грешници су леђа помаљали на површини, па их скривали док пљеснеш руком о руку.	24
И као што из воде у некој баруштини вире жабе са главом напољу напола, а ноге и тело скривају у дубини,	27
тако свуда вире грешници пуни бола, али када Брадоковрцавог сред паклене вреже виде, зароне и прекрије их кључала смола.	30
И видех једнога, још ми се од тога срце стеже, који је заостао као што се дешава да једна жаба заостане, док друге беже.	33
А Псодер када га виде да испливава, дохвати га и извуче са слепљеним власима налик на кожу видре када се пресијава.	36
Знао сам већ имена свим ђаволима, запамтио сам их када су бирани да пођу с нама и пазио када су се дозивали по именима.	39
„О, Риђолуди, дохвати га канцама и одери са њега сву кожу његову!“ – проломи се ђавоља галама.	42
А ја: „Учитељу, испуни молбу ову, да сазнаш име тог несрећника који је пао у руку ђаволову.“	45
Мој вођа оде до оног грешника, упита га одакле је, а он кроз ону врелину: „У краљевству Наваре ²⁴⁵ рођен сам!“ – повика.	48
„Моја мајка ме даде за слугу властелину, јер ме је родила са битангом неком	

245 „... У краљевству Наваре ...“ – Мисли се на Ђампола од Наваре, сина неке племкиње и неког расипника. Био је у служби краља Тебалда, зета Људевита Светог, 1253 – 1270, али је свој положај искоришћавао примајући мито.

која је уништила себе и страћила имовину. Тебалда, доброг краља, служио сам потом и ту ми је варање постало мана, па зато испаштам у овом паклу врелом.“	51 54
А Свињозуби, коме су са свих страна вирили зуби из уста као некој свињи, показа му како ће му кожа бити одрана. Миш је доспео у шапе зле мачке да га кињи, па га Брадоковрцави руком дохвати: „Станите, ја ћу га набости, мој је кукавац сињи.“ Затим се он моме вођи обрати: „Питај,“ – рече – „ако још желиш ти да знаш више, јер ће га остали одрати.“	57 60 63
Дакле, вођа рече: „Кажи, још има ли неког Латина испод тог катрана?“ А он одговори: „Малочас би у тој смоли један са тих страна: камо среће да ме још прекрива врела смеша, не бих се бојао да ће ми кожа бити одрана!“	66 69
„Сувише смо чекали!“ – викну Зубоња пун беса и закачи мишицу оног јадника вилама, па откину са ње већи комад меса. Змајчина је већ хтео да га дохвати канцама за ноге, када се њихов десетар окрену и све ошину погледом к’о злим муњама.	72 75
Када је мало смирио ту руљу паклену, онога што је још гледао своју руку разнету, запита мој вођа без оклевања у том трену: „Ко је био тај кога си на своју штету напустио да би на обалу ступио?“ А он: „Највећи преварант на свету, фра Гомита ²⁴⁶ из Галуре је то био	78

246 Фра Гомита је са Сардиније, па према томе сусед Дантеа и Вергилија. Сардинија је тада била подељена на четири области, а овај фратар, о коме се мало зна, тада је држао једну од њих, Галуру на североисточном делу острва. Управљајући њоме као судија, безочно је варао свога господара Уголина Висконтија, који је Галуру држао у власти од 1275. до 1296, примавући мито. Пустео је његове непријатеље из Пизе на слободу без судских формалности.

који је држао у шаци непријатеље свога господара и све их је за новац, да оду, пустио.	84
Пусти их да оду мирно за много пара, како он каже, а и у другим службама лопов над лоповима би та варалица стара.	87
Микел Занке ²⁴⁷ из Логодора је са варалицама, са фра Гомитом о Сардинији стално збори, никада разговора о њој није доста тим протувама.	90
Јао, онај зубима шкрипи и од жеље гори; још бих причао, али мним у страху мом да хоће красте да ми одере и ране отвори.“	93
А њихов предводник окрену се ђаволу оном Злођаволчини, који је спремао виле проклете: „Склањај се, злокобо, покори се вођи свом!“	96
„Ако желите да видите или чујете, настави одмах уплашено онај одрани, „Тосканце или Ломбардијце, довешћу варалице све те, али нека се Злоканцама зла намера забрани тако да се они не боје освете тих врагова, а ја ћу, седећи на овом месту и страни	99
за мене једног довести седам нових духова када, по нашем обичају, звизнем у болу као што бива када неко изађе из врелих котлова.“	102
Псина на те речи њушку подиже голу и тресући главом, рече: „Чусте ли, та злоћа сама шта је смислила да би се вратила у смолу!“	105
Тада онај што је био склон преварама одговори: „Баш сам и превише зао када моје хоћу да изложим још већим мукама.“	108
Палокрили се на те речи није уздржао, већ насупрот другима рече: „Ако би ти скочио, ја не бих за тобом тада трчао,	111
већ бих над смолом крила раширио: напустимо врх стене, нека те обала крије	114

247 Микел Занке је био судија и варалица са Сардиније, па је као сусед фра Гомите на земљи – његов сусед и у паклу, где њих двојица стално расправљају о своме завичају.

да видимо да ли би ти сам бољи од нас био.“	117
О читаоче, чуј за нову игру за коју нико чуо није: сви су на другу страну окренули очи, а пре свих онај ²⁴⁸ што је имао намере најокрутније.	120
Онај из Наваре тада добру прилику уочи, одби се ногама од тла, па у трен утече њиховој злој намери, јер у смолу скочи.	123
Сваки ђаво је осећао да га кривица пече, али највише онај што је грешку начинио: „Ухваћен си!“ – па крену када то рече.	126
Али, мало је то вредело, јер је страх такав био да бржа нису од њега крила; потону, к’о клада, грешник, а ђаво, летећи, над смолом је прса извио:	129
исто тако се понаша дивља патка када соко је гања, па она зарони сред мочвара, а он се врати у вис љут и уморан тада.	132
Газимраз, бесан што је успела превара, летео је иза њега, желећи душом и телом да грешник умакне, па да туче свог другара,	135
и чим је варалица нестала у котлу врелом, он крену канџама на свога сабрата, у коштац се с њиме ухвати над јаругом невеселом.	138
Али, други је био прави дивљи соко, па око врата канџама захвати друга и та се ђавоља сила стрпошта баш сред оног врелог блата.	141
Врелина их је одмах раздвојила, али да узлете био је покушај немогући, јер су се од смоле слепила њихова крила.	144
Брадоковрџави, са својима јадикуюћи, четворицу посла одмах да лете на другу обалу; сви са вилама брзо се уз канал врући	147
распоредише, овде, онде, на врелом жалу, пружише виле ка двојници у катрану који су већ спечени били у том калу, а ми их такве остависмо и кренусмо на другу страну.	151

248 „...Онај ...“ – Аутор мисли на ђавола Псину.

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ТРЕЋЕ

Круг осми (наставак) – Шеста зла јаруга: Лицемери

Данте се боји да ће ђаволи Злоканце, које је преварио Ђамполо од Наваре, желети да се освете њима и Вергилије се са тиме слаже. Заиста, ђаволи крену претећи ка песницима, али Вергилије узима Дантеа у наручје и спусти се са њиме у шесту злу јаругу у којој Злоканце немају власт. Ту су кажњени лицемери, покривени споља позлаћеним кабаницама, а изнутра начињеним од тешког олова, јер су им речи споља златне, а крију терет (олово) злих последица лажи. Разговарају са Каталаном деи Каталани, болоњским гвелфом, који је неко време био начелник у Милану, Парми и другим градовима и био један од оснивача напола војничког Реда благословене девице Марије. Он открива Вергилију да су сви мостови над шестом злом јаругом срушени и да треба да се иде уз камени одрон да би се из ње изашло.

Ђутећи, сами, без дружине,
ишли смо један иза другога,
као што фрањевци чине. 3
Због оне туче, трена тога,
о жаби и мишу из басне Езопове²⁴⁹
размишљао сам из много разлога, 6
јер као што „сад“ и „одмах“ важе за сличне појмове,
тако је слична и басна с овим, ако се упореде
пажљиво почетак и крај басне и туче ове. 9
И као што иза једне мисли друге следе,
тако се из ове роди мисао нова

---

249 „... Басна Езопова ...“ – У Дантеово доба се погрешно веровало да је реч о Езоповој басни. Миш пристане на понуду жапца да га пренесе преко баре и веже се за жапчеву ногу, али жабац је намеравао да га превари, одвуче под воду и удави. Међутим, грабљива луња зграби миша и одвуче с њим и жапца, јер је миш био везан за жапчеву ногу.

због које жмарци страха почеше да ме леде.	12
Мислио сам овако: „Та гомила врагова увређена је, уз много подсмеха и штете своје, да ће бити љућа од сто вихорова.	15
Када се бес и злоба заједно споје, ђаво ће за нама окрутније да јури и режи од пса када зеца зграби у зубе своје.	18
Већ сам осећао да ми се кожа од страха јежи и послушкивао шта бива за нашим леђима када рекох: „Учитељу, ако се не бежи и не скрива, страх мене сада обузима од Злоканци, већ су иза нас у лову, тако их живо замишљам да их чујем ушима.“	21
А он ће: „Када бих био стакло на олову, ²⁵⁰ не бих боље твој спољни лик одсликао него што сам ти наслутио мисао ову.	24
Твоје мисли и ја сам у главни имао, једнаке по облику и садржини, да сам и ја на исту помисао дошао.	27
Ако буде као што се чини, да по десној стрмини, можемо у нову јаругу да сиђемо низ одроне, ми ћемо побећи тој ђаволој дружини.“	30
Тек што је савет изрекао, када сотоне видех да стижу са раширеним крилима и замало да нас дохвате ђаволе виле оне.	33
Мој вођа ме узе у тим тренуцима као мајка која изненада пробуђена устаје и види да је окружена пламеновима, па узима сина у наручје, бежи и не стаје, бринући толико о њему тада	36
да само у кошуљи она остаје и доле, са косе обале он сада наузнак се спусти дуж оних стрмих стаза	39
	42

250) „... Стакло на олову ...“ – Данте фигуративно мисли на огледало.

што јаругу од јаруге деле сред пакленог града.	45
Никада вода није тако текла из јаза да покреће витло земаљскога млина када приђе до млинскога улаза,	48
као што је мој учитељ дуж оних стрмина клизио носећи ме, не као друга, већ, на грудима, као свога сина.	51
Тек што је на дно оних јаруга стао ногама, када се указа ђавољем роду лик на рубу, али безопасна је већ била та куга,	54
јер божја воља која је Злоканцама дала слободу да служи у петој јарузи пакла спречавала их је да из ње у шесту оду.	57
Тамо нађосмо грешнике што сијају попут стакла од позлате и ходају у круг плачући док их слама умор и скршени су због казне која их је такла.	60
Носили су плаштеве са кукуљицама навученим преко очију, тако да су личили на редовнике из Клинија ²⁵¹ са њиховим капуљачама.	63
Споља су плаштеви сасвим позлаћени били, али изнутра све олова и тако тешка бремена да би се они Фридрихови ²⁵² лаки к'о слама чинили.	66
Ох, тешког ли плашта за вечна времена! Тада на леву страну кренусмо вођа и ја, заједно са гомилом слушајући јадања њена,	69
али је због тешког терета који никоме не прија ишла тако споро да смо на свакоме кораку стизали нове душе сред оних проклетија.	72
Зато рекох вођи: „Покушај у овом мраку да препознаш по делу или лику некога створа и зато, док идеш, загледај добро душу сваку.“	75

251 У Клинију, у Бургоњи, налази се манастир бенедиктинских монаха, који су носили широке и комотне плаштеве.

252 „... Они Фридрихови ...“ – Фридрих II је кажњенике због увреде величанства голе облачио у прст дебеле оловне кабанице и бацао их у ватру где се олово полако топило и кажњеник је доживљавао ужасну смрт.

А један када чу речи тосканскога говора,
 викну иза нас: „Успорите бар мало,
 ви што кроз тмину хитате без одмора! 78
 Можда ћеш од мене чути оно до чега ти је стало.“
 Тада се вођа окрену и рече: „Сачекај,
 па онда следи то биће посустало.“ 81
 Застадох и видех кроз тај тамни очај
 двојицу како се напрежу да пожуре,
 али их је успоравао велики терет онај. 84
 Када ме стигоше почеше искоса да зуре
 и гледали су ме без речи у оној мори,
 затим се згледаше сред оне клисуре: 87
 „Овај изгледа жив, бар када збори,
 али,ако жив није, како би он могао
 да хода, а да није у тешкој одори?“ 90
 Затим ми рекоше: „О, Тосканче који си овде стигао
 и у друштво жалосних лицемера запао,
 ко си ти да ли би нам рекао?“ 93
 А ја њима: „Рођен сам и одрастао
 крај лепе реке Арна у великом граду
 и тело имам које сам увек и имао. 96
 Али ко сте ви што у тешкоме јаду
 од бола реку суза роните низ лице
 и какав грех испаштате у овом хаду?“ 99
 Један одговори мени: „Позлаћене кабанице
 су од тако тешког олова да под теретом
 шкрипе као полуге ваге оптерећене немилнице. 102
 Били смо болоњски фратри-веселјаци²⁵³ у животу свом.
 Овај је Лодеринго, а Каталано²⁵⁴ сам ја,

253 Монашко-војнички ред витезова блажене девице Марије се, временом, тако искварио да је народ називао његове припадника „фратрима-веселјацима“.

254 Каталано деи Каталани, неко време начелник у Милану, Парми и другим градовима, један је од оснивача реда витезова блажене девице Марије. Неко време је са својим другом Лодерингом управљао Болоњом, а 1266. године Фиренцом. Лодеринго дељи Андола је био, такође, начелник у више градова и главни оснивач реда витезова блажене девице Марије. Он је, 1266. заједно са Каталаном, позван да управља Фиренцом. Обојица су тражили да буду ослобођени те службе, па су и отишли из Фиренце.

именозани за начелнике у завичају твом,	105
као што се човеку самцу обично да мир да одржава, а ми смо такви били	
да се то око Гардинга ²⁵⁵ још види и зна.“	108
Ја почех: „О фратри, зла која сте починили...“,	
али заћутах када видех на тлу распетог на три коца како цвили.	111
Када тај угледа прилику моју, сав се згрчи дахћући у браду,	
а фратар Каталано, приметивши душу ту,	114
рече мени: „Тај распети у овом јаду, саветовао је фарисеје да ће бити од користи	
да за народ једнога јединог на муке даду. ²⁵⁶	117
Е па сада, као што видиш, го лежи тај исти, попреко на овој стази да би осетио	
тежину свакога ко иде кроз пакао нечисти.	120
Тако је и његов таст мучен био у овој јарузи, као и остали из одбора,	
који је Јеврејима толико зла причинио.“	123
Затим видех Вергилија како се чудити мора над оним што је лежао са распетим удовима,	
као на крсту на дну пакленог понора.	126
Затим се окрену фратру и обрати речима: „Молим те, ако можеш, реци ти нама	
да ли на десној страни каквог излаза има	129
куда бисмо нас двојица изашли из ових јама, а да не морамо да зовемо анђеле црнога сјаја	
да нас однесу ка новим стазама?“	132

255 Гардинго је локалитет Фиренце у коме су се налазиле куће породице Дељи Уберти, које су спаљене, између осталог и због лицемерне интервенције Каталана и Лодеринга.

256 „... Да за народ једног јединог на муке даду ...“ – Распетим грешник је Кајафа, велики свештеник, чије су речи изговорене у већу свештеника и фарисеја записане у Јеванђељу по Јовану: „И не мислите да је нама боље да један човек умре за народ, неголи да народ сав пропадне.“ Он је тако постао одговоран за распињање Христа, а једнако су кажњени и Кајафин таст, велики свештеник Ана, као и други учесници већа, које је закључило да се Христ распадне и тиме проузроковало пропаст јеврејског народа.

А овај на то: „Један гребен зле јаруге спаја, ближе него што мислиш, све их надвисује и ту се из великог круга одваја,	135
само је овде срушен и ову не премошћује. Моћи ћете да се пењете уз одрон, по рушевинама, који лежи по страни, а на дну почетак му је.“	138
Вођа је стајао погнуте главе с нама, а затим рече: „Лоше нас је обавестио онај горе што грешнике гања вилама.“	141
А фратар: „Још сам у Болоњи схватио да ђаво има мане многе, а међу њима да је лажов и отац лажи био.“	144
На то мој вођа крену великим корацама, срдит мало, судећи по мргодним веђама, па се ја растадох са оним грешницима и пођох за његовим драгим стопама.	148

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТО
Круг осми (наставак) – Седма зла јаруга: Лопови

Данте је жалостан што је Вергилије био узнемирен срџбом на Злоканце из двадесетитрећег певања, који су га лагали у односу на порушени мост. Убрзо се Данте смири када види да Вергилије није више љут. Песници се, с много муке, пењу по развалинама шесте зле јаруге и долазе на руб седме. У њој су кажњени лопови сред мноштва змија у сталном претварању човека у змију и обрнуто. Данте посматра претварање Ванија Фучија из Пистоје, који му открива крађу коју је починио у богатој ризници цркве Светога Јакоба у Пистоји. На крају Фучи прориче Дантеу изгнанство.

У доба између јануара и фебруара
када сунце под Водолијом зраке отопљава
и дужина ноћи се на дужину дана обара 3
и слана на земљи и поврх првих трава
наликује своме белом зимском брату,
али њена белина се кратко задржава, 6
сељак коме залихе хране нестају у вајату,
устаје, гледа и види њиве своје
како се беле, па се, несрећан, пљесне по врату, 9
враћа у кућу и ту жалосне песме поје
као јадник који не зна куда да се дене,
а онда опет изађе и наде му се нове роје 12
пошто види да су се догодиле велике промене,
за кратко време, па штап узима и чио
тера овце из тора на пашњаке зелене. 15

Тако је мене вођа уплашио
 када га видех да мршти чело онако,
 а исто тако ме је брзо из невоље избавио, 18
 јер када до срушеног моста стигосмо некако,
 он се окрену мени са благим изразом који је имао
 при нашем првом сусрету на улазу у пак'о. 21
 Рашири руке, пошто се посаветовао
 сам са собом и добро загледао рушевину,
 па је мене рукама отпозади шчепао. 24
 И као што човек који ради и гледа у даљину,
 па се чини као да све унапред прорачунава,
 тако је дижући мене уз стрму урвину, 27
 већ гледао у други камен као да нешто проверава
 говорећи: „На онај тамо стани, али пази
 и прво провери да ли те овај издржава.“ 30
 Туда није могло са плаштем да се гази,
 јер једва смо ми могли, он лак, а гурао је мене,
 да са стене на стену идемо по стази, 33
 а да није унутрашња страна провалије камене
 била много краћа²⁵⁷ од спољне, идући наниже,
 не знам он, али ја не бих савладао те стене. 36
 То је зато што се кроз зле јаруге стиже
 до најдубљег дела бунара идући низбрдо,
 па је зато од сваке јаруге следећа ниже, 39
 тако да је прва обала више, а друга ниже брдо:
 ипак стигосмо до врха у том очају
 одакле се сурвало од моста стење тврдо. 42
 Дах из плућа ми је при сваком уздисају
 тако недостајао да нисам даље могао,
 већ сам сео чим стигосмо на крају. 45
 „Не смеш бити тром и изнемогао,“
 рече учитељ,“ јер тај се још не роди
 што је, седећи на перју, до славе стигао, 48

257 „... Много краћа ...“ – Песник каже да је унутрашњи бедем, који дели шесту јаругу од седме, нижи од спољног, који дели шесту јаругу од пете и то правило важи за све јаруге идући од врха ка дну пакла.

а ко без ње свој живот проводи, може само такав траг на земљи да остави који је налик диму на ветру или пени на води.	51
Зато, устани, савладај умор нездрави са духом који до победе стиже на крају ако га тежина тела не заустави.	54
Много теже степенице тебе чекају па одавде отићи није чин једино важан, и ако ме разумеш, нека те савет води ка рају.“	57
Устадох тада показујући се врло снажан, иако се нисам баш тако осећао, па рекох: „Хајде, јак сам и одважан.“	60
Кроз клисуру с њим сам пошао, која је била стеновита, уска и тегобна, а још стрмија од оне кроз коју сам прошао.	63
Ишао сам, говорећи, кроз она места загробна, да заварам слабост, када се наједном зачу глас којим одјекну нова долина гробна.	66
Не разабрах шта рече у том плачу, иако сам стигао на врх гребена, по стрмини, али у гласу сам му осетио љутњу јачу.	69
Гледао сам надоле, али поглед у оној тмини није могао да допре до мрачног губилишта, па рекох: „Учитељу, сада ти учини	72
да стигнемо на другу страну стрмог попришта, јер као што овде чујем, а не разумем, тако гледам доле, а не видим ништа.“	75
Он рече: „Другачији одговор да ти дам не уместо осим делом, јер на поштено питање ја одговарам чином, а на речима сам нем.“	78
Стигосмо дуж моста тамо где се он спаја са осмом обалом у пакленом сивилу и тада ми се ова јаруга указа сва.	81
Тамо видех тако велику гомилу змија разноликих у разним облицима да и сада осећам од тога страх у билу.	84

Нека се Либија не дичи својим пешчаним просторима,
јер иако се хелидриси, јакуле и фареје боре
са кенхрисима и амфисбенама²⁵⁸ у њеним недрима, 87
никада овакву гамад и овакве злотворе
није имала заједно са целом Етиопијом,
нити заједно са пустињама уз Црвено море. 90
Сплетени са тим окрутним и тужним мноштвом,
трчали су голи људи, престрашени међу гујама,
без наде да се скрију или спасу са Хелиотропом.²⁵⁹ 93
Руке су им биле везане позади са змијама
и док су акрепи спреда у клупчад били смотани,
бубреге су им пробадали реповима и главама. 96
И гле, једнога, који је стајао на нашој страни:
на њега се устреми и прободе га љута змија
на споју врата са плећима, без могућности да се брани. 99
Тако брзо „О“ или „И“ не би исписала рука ничија
колико се брзо он упали, изгоре и сав претвори
у пепео док се стрпоштавао између оних бештија. 102
А када се на тлу у прах претворен створи,
пепео се сам од себе сабирати стане
и он се опет појави у пређашњој одори. 105
Тако кажу мудраци стари да плане
Феникс,²⁶⁰ па умире и рађа се поново
и васкрсне пре него што му петстото лето сване. 108
За живота траву ни зрна не једе створење ово,
већ само сузе тамјана и амома²⁶¹ кљуца онако,
а између измирне²⁶² и лавандуле умире тело његово. 111

258 Хелидриси, јакуле, фареје, кенхриси и амфисбене су имена либијских змија која Данте преузима из Лукуановог свега Фарсалски рат.

259 Хелиотроп је смарагдно-зелени камен коме се приписивала моћ да учини човека невидљивим и да га излечи од уједа змија.

260 Феникс је митска птица, инкарнација египатског бога сунца Ра. Спаљује се у своје гнезду, а затим васкрсава из властитог пепела.

261 Амом и измирна су неке миришљаве смоле.

262 Вани Фучи је био ванбрачно дете. Био је насилан у односу на своје политичке противнике и жестоки присталица Црних против Дантеових Белих, па је у име политичке харао и поробљавао, што је Данте знао, али није знао да је био обичан лопов. Наиме, опљачкао је ризницу цркве Светога Јакоба у Пистоји, а окривно за то недужна човека.

Па као онај што падне, а не зна како,
 да ли је због демонске силе пао
 или због невоље коју не разуме свако, 114
 па, унаоколо гледа, пошто је устао,
 сав унезверен, јер је на великим мукама
 много пропатио; тако је изгледао 117
 онај грешник који је сада стајао на ногама.
 Ох божја моћи, колико си ти строга
 када се светиш таквим казнама! 120
 Вођа га запита ко је он, иза тога,
 а он одговори: „Стигао сам из Тоскане
 пре краћег времена у срце пакла грознога. 123
 Не водих живот људски, већ имадох зверске мане,
 како је мени, копилету, пристајало; ја сам Вани Фучи,²⁶³
 звер и у Пистоји сам имао јазбине на све стране.“ 126
 А ја вођи: „Реци му да нас бекством не мучи
 и питај због каквог греха овде пребива,
 јер сам га знао склоног крви и тучи.“ 129
 Грешник када то чу, не хтеде ништа више да скрива,
 већ је пред мене лицем својим стао
 и видех да му тужни срам лик прекрива, 132
 па рече: „Више ме боли што си ме нашао
 у овом чемеру где ме сада гледаш,
 него када сам се од живота растао. 135
 Не могу да порекнем то што ме питаш,
 ту сам доспео, јер сам био лопуџа нека
 и светиње сам из цркве украо, треба да знаш, 138
 а онда за то, лажно, оптужио другог човека.
 Али, да не би, у мојој муци, могло да траје
 твоје уживање, ако изађеш из овог лелека, 141

263 „... Када бог Марс муњу из Вал Магре опали ...“ – Вани Фучи прориче Дантеу зле догађаје да му се освети што га је видео тако понижена у паклу, а који су се одиграли 1301. године надаље. Марс, бог рата, доводи из Вал Магре маркиза Моросела Малспину, који је као муња, окружен непријатељима (мутним облацима), а битка ће се водити на Пиченском пољу. Али, Маласпина чија је породица, касније, гостољубиво примила Дантеа, растераће, као муња, непријатељске облаке.

отвори уши и чуј моје пророчанство шта је:
из Пистоје када Црне буду протерали,
и Фиренца ће променити људе и обичаје. 144
Када бог Марс муњу из Вал Магре опали,
окожуен мутним облацима да мрачнијих није
икао силна и бесна олуја када навали, 147
на Пиченском пољу битка ће да се бије,
па ће муња да растера мутне облаке тада,
тако да свако од Белих крв пролије.
То рекох баш да бих ти бол задао сада!“ 151

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ПЕТО
Круг осми (наставак) – Седма зла јаруга (наставак):
Лопови

Вани Фучи показује шипак Богу, а Данте то узима за повод да се обруши на Пистоју. Змије кажњавају Фучија, што је Дантеу драго до те мере да би могао и да се спријатељи са змијама. Митско чудовиште Како стиже да га казни. Данте види неке фирентинске лопове (Ањела Брунелескија, Буоза дељи Абати и Пућа Шанката) који разговарају са песницима, али их прекида долазак Ђанфа Донатија у облику змије који се сплиће са Ањелом и Франческом Кавалкантијем, који, иако претворен у змију, спаја своју природу са природом Буоза.

На крају говора, гле тога лопова,
подиже руке, шипак показа с обе,
па повика: „Ево ти Боже, два шипка ова!“ 3
Тада ми посташе пријатељице змијске сподобе,
јер му се једна смота око врата
као да каже: „Нећеш више говорити речи злобе“, 6
а друга му свеза руке око лаката,
заплетоше се тако у чвор реп и глава змије
да није могао да макне и ништа да хвата. 9
Ах, Пистојо, Пистојо, зар време није
да у огњу сагориш и да те више нема, сада
када је семе твоје још горе него раније. 12
Не видех ни у једном тамном кругу хада,
чак ни онај²⁶⁴ што са зида Тебе паде такав није био,

264 „...Онај ...“ – Капанеј (види XIV певање).

да неко против Бога тако хули, то не видех никада. 15
 Он²⁶⁵ побеже, а да реч више није изговорио
 када видех једнога кентаура пуног беса
 да долази вичући: „Где се тај дрзник скрио?“ 18
 Марема²⁶⁶ верујем да нема у дубини свога леса
 толико змија колико је овај на себи имао 21
 све до места где му почиње лик од људског меса.
 На раменима, иза потиљка му је стајао,
 са раширеним крилима, један змај
 који је све редом ватром нападао. 24
 Мој учитељ рече: „Ово је Како,²⁶⁷ знај,
 који је под стенама планине Авентина
 често локвама крви²⁶⁸ прекривао цели крај. 27
 Са својом браћом не ходи та стрвина
 због покварене крађе²⁶⁹ коју је починио
 над стадом што је пасло крај његових пећина. 30
 Тада га је Херкул, да би га спречио
 да зло чини, чак и сто пута батином лупио,
 али је умро пре него што га је десетпута ударио.“ 33
 Како је прошао док је вођа говорио,
 а пред нас бануше нека тројица
 коју не опазих, а ни вођа их није приметио, 36
 све док не повикаше: „Ко сте вас двојица?“
 Наш разговор прекинуше ти духови,
 па пажњу усмерисмо на њих обојица. 39
 Познавао их нисам, али се догоди да и ови,

265 „...Он...“ – Вани Фучи.

266 У мочварној тосканској Маремн било је много змија.

267 Како је, према предању, био чувени крадљивац стоке, а син Вулканов. Вергилије за њега каже да је био пола човек, а пола животиња, па га је Данте представио као кентаура, који је удаљен од својих у седмоме кругу због крађе Херкуловог стада. Према писању Вергилија у Енеиди, Како је стаповоа у пећинама брда Авентина где је увек било крвавих трагова убијене стоке. Када је украо стоку и Херкулу, овај га је убио многим ударцима батином, али је он издахнуо већ после првих удараца.

268 „... Локвама крви ...“ – Песник мисли на крв украдене и убијене стоке.

269 „... Покварене крађе ...“ – Како је, да би преварио Херкула, увукао стоку, на превару, у своју пећину, вукући је за репове да би заметнуо траг.

као што има случајева да се збива, 42
 па неко некога мора да освоји,
 почеше да се дозивају: „Ћанфа²⁷⁰ где се скрива?“
 Ја на то, дајући знак вођи своје,
 ставих прст на уста да пази шта се збива. 45
 Чудо неће бити, читаоче, ако моме
 казивању ти не би баш поверовао,
 јер и ја који то видех, једва верујем оку своје. 48
 Док сам у њих нетремице гледао,
 шестоноги акреп се устремио 51
 на једнога од њих и целог га је обмотао.
 Средњим ногама му је трбух обавио,
 предњима руке му затим веже, 54
 па му је онда зубе у оба образа забио,
 а задњим ногама стао бедра да притеже
 и реп му је међу њих ставио, 57
 па њиме бубреге почео да стеже.
 Бршљан се око стабла никада није свио
 као што је акреп страшни у томе часу 60
 око његових удова своје удове обавио.
 Затим, налик на врелу воштану масу,
 слепише се и смешаше њихове боје у трену том, 63
 па нису више знали ни ко су ни шта су,
 као што се дешава са белом хартијом
 када почне да гори, па је смеђе боје, 66
 јер још црна није, а ни налик белом.
 За то време друга двојица их гледају и стоје,
 па повикаше: „Авај, Ањел,²⁷¹ лик ти се мења сада!
 Видиш да ниси он, а губиш облике своје.“ 69
 Већ су два бића постајала једна накарада,

270 Ћанфа деи Донати (умро 1289) био је племић из угледне гвелфске породице, касније један од вођа Црних. Један запис тврди о њему да је био лопов, али нема касније потврде тога.

271 Ањел је Ањело или Ањоло ден Брунелески из познате гибелинске породице, која је у грађанском сукобу била на страни Белих око 1300. године, а касније прешла на страну Црних. О њему се причало да је још као дете крао од оца и мајке, а касније чинио озбиљније крађе.

па се њихова два лика појавише
 на лицу једном у које се стопише тада. 72
 Из њихова четири уда руке се развише,
 бедра са ногама, стомак и груди, јао,
 у никада виђене удове се претворише. 75
 Њихов пређашњи лик је сасвим нестало,
 на оба и на никога личили су у трену том,
 па, затим, одоше лагано кроз пакао. 78
 Као што гуштер под великом жегом,
 за пасјих дана, да би замакао у живицу,
 претрчи пут, брз као муња у трку свом,
 тако бих описао једну љуту змијицу
 која се устремила на ону двојицу,²⁷²
 а имала, као зрно бибера, црносиву кошуљицу. 84
 Она зари своју главу отровницу
 у пупак где људи прву храну узимају,
 па паде опружена пред њега на земљицу. 87
 Убодени је погледа без речи у оном очају,
 напротив, мирно је стајао, па зевао
 као неко кога сан и грозница обузимају. 90
 Змија га је гледала, а он њу посматрао,
 пушило се из његове ране, а из уста димила змија
 док се дим та два грозна створа мешао. 93
 Нека о судбини Сабела и Насидија²⁷³
 ћути Лукан и чује, све у свему,
 како ће догађај даље да се одвија. 96
 Нека Овидије о Кадми и Аретузи²⁷⁴ ћути на ову тему,
 јер ако је једног у змију, кроз стихове,
 а другог у извор претворио, не завидим њему, 99

272 „... Ону двојицу ...“ – Песник мисли на Буоза дељи Абати (неки коментатори мисле да је у питању Буозо Донати) који је крао користећи свој значајни положај у Фиренци. Други је Пућо Шапкато, фирентинска даугуба и крадљивац.

273 Сабело и Насидија су ликови о којима говори латински песник Лукан (рођен у Кордови 39. године нове ере) у своме спеву Фарсалија. Они су били војници које је ујела змија у либијској пустињи, па се један претворио у пепео, а други тако надуо да му је пукао оклоп и он се претворио у безобличну масу.

274 Кадмо и Аретуза су ликови из Овидијевих Метаморфоза. Кадмо, митски оснивач Тебе је претворен у змију, а Аретуза, једна од Неренда у Дијанној служби, претворена је у извор.

пошто две природе никада није, као ове, променио тако да своје облике	
замене и своја тела претворе у сподобе нове.	102
Ово двоје се тако слило, ох, гадне ли слике, да је змија свој реп у рачве претворила,	
а рањени скупио своје ноге тако, отприлике,	105
да су бедра са ногама слепљена била тако савршено онога краткога трена да се линија споја сасвим изгубила.	108
Рачвасти реп је губила, таква би промена, она сен што је нестајала и кожа њена глаткија постајала, док је тврђу добијала друга сена.	111
Видех како се рука под пазухо свија и како на људској сени бива краћа и вене онолико колико се продужава оној што би змија.	114
Затим се задње ноге, међусобно преплетене, претворише у онај уд који човек крије, а на двоје се расцепи уд друге несрећне сене.	117
Док је дим лик човека и лик змије новом бојом прекривао и стварао змији длакаву кожу, а њему стао да је брије,	120
она је устала, а онај што би човек је пао, а за то време су злогледали једно другога и њихов лик се лагано мењао.	123
Змија већ усправљена повуче трена тога ка слепоочници своју њушку, па, мало по мало, од вишка мяса израстоше уши из образа њенога,	126
а из оно мяса што је напред остало и претекло, нос је на лицу израстао и усне се задебљале колико је требало.	129
Онај што је лежао њушку је већ имао и уши увлачио у своју главу сада као што би и пуж рогове увукао,	132
а језик који је имао изједна до тада за говор течни, расцепи се, док се ономе	

што је рачваст имао споји и дим преста да влада.	135
Душа која је постала животиња у збивању томе побеже дуж јаруге сикћући на све редом, а онај други, говорећи, плуну у бесу своме.	138
Затим се окрену са својим новим изгледом и рече другоме: „Нека сада Буозо пузи као што сам и ја гмизао испуњен бедом.“	141
То су биле, ето, у седмој јарузи промене и мене, па нека ми буде опроштено ако због таквих ствари моје перо превише засузи.	144
Иако је око моје било замућено, а душа клонула, да побегну тако ипак није оним сенама било дозвољено	147
да ја Пућа Шанката не препознам лако, а био је једини који је међу тројицом умакао, успевајући да се не промени никако, док је други био онај због кога си ти, Гавиле, ²⁷⁵ плакао.	151

²⁷⁵ Гавиле је замак код Фиренце. Змија која је заменила свој облик са Буозом је Франческо де Кавалканти, звани Гверчио, кога оплакују становници Гавиле, јер су га убили, па их је његова породица прогонила због освете.

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ШЕСТО
Круг осми (наставак) – Осма зла јаруга:
Зли саветници

Данте се згражава над Фиренцом чији се толики становници налазе у паклу и призива божји гнев. Затим се са Вергилијем пење на мост, па идући даље, стижу над осму злу јаругу у којој пате зли саветници тако што је свако од њих умотан у један пламен који их прати свуда, као што су на свету своје савете увијали у лаж. У једном двоструком пламену Данте види заједно Одисеја и Диомеда. Одисеј прича о свом последњем путовању и својој смрти.

Толико си велика, Фиренцо, ето ти радовања,
да по земљи и мору име ти одјекује,
па чак и по паклу оно навелико одзвања! 3
Међу лопужама пет таквих ту је
грађана твојих да ме срамота свлада,
а и теби, због њих, велика слава не следује. 6
Али, истина се сања када јутро завлада
и ти ћеш чути, време неће још дуго ширити мреже,
шта ти они из Прата²⁷⁶ желе, да друге и не помињем сада. 9
Прерано није ако ти пропаст већ зидине стеже,
па ако тако мора, бар да се већ збило, јер прамење
косе када ми буде седа, то ће ми пасти теже. 12
Кренусмо по степеницама што га начини камење
за које се хватасмо док смо силазили;
мој вођа се попе и извуче ме уз оно стење. 15

---

²⁷⁶ Прато – Грађани града Прата, натерани на покорност Фиренци, тешко су подносили власт Фиренце и желели су јој пропаст.

Настављајући самотни пут на коме смо били,
 између крша и стена, гребена голи',
 и ногама и рукама за њих смо се качили. 18
 Тада ме је болело, а и сада ме боли
 када се сетим шта сам видео у јаругама
 и дух свој, више него обично, кочим да одоли 21
 и не лута, а да га не води врлина сама,
 па дар који добре звезде подарише мени
 или божја милост, не страћим, већ посветим врлинама. 24
 Као сељак који се одмара на брежуљку, у сени,
 у време када сунце, које свет осветљава,
 најмање скрива од нас свој лик ужарени, 27
 као у вече, када комарац уместо мушице узнемирава,
 види свице како лете по долини,
 можда баш на њиви или у винограду које окопава, 30
 тако је сва у пламеновима, у дубини,
 светлела осма зла јаруга што сам приметио
 чим стигох на вис одакле јој се дно види у низини. 33
 И као што је онај што се осветио
 са медведима, видео Илијина²⁷⁷ кола да одлазе
 када се са коњима ка небу устремио, 36
 па његове очи нису могле да опазе
 баш ништа осим један пламен светао,
 који се као облачак пење дуж небеске стазе, 39
 тако се сваки пламен по јарузи кретао
 и ниједан није откривао шта је скривао,
 а сваки од њих је по једног грешника обавијао. 42
 Стајао сам на мосту и гледао тада,
 тако нагнут, па да се за камен нисам ухватио,
 и да ме нико не гурне, сигурно бих пао. 45
 А вођа, када виде да ме радозналост свег свлада,

277 У Библији се говори да се група дечака ругала пророку Јелисију због његове
 ћелавости, а када их је он проклео појавила су се два медведа и растргла их. Исти
 је пророк једнога дана видео свога учитеља пророка Илију како нестаје у небу
 на огњеним колима, а он је гледао за њим не видећи ништа осим пламена (Друга
 књига о царевима, II, 11–12).

рече: „У пламеновима су духови нечији,
 сваки је увијен у онај у коме гори сада.“ 48

„Учитељу мој,“ – одговорих – „сада сам сигурнији
 када те чух, али већ сам тако и мислио
 да јесте и хтео сам да те питам чији 51
 пламен је онај што се на два дела расцепио
 на врху тако да личи на огањ ломаче
 који је Етеокла²⁷⁸ са братом спалио?“ 54

Он одговори: „Тамо унутра, на мукама се растаче
 Одисеј са Диомедом,²⁷⁹ и као што су заједно у бесу били,
 тако им и у освети душа једног с душом другог плаче, 57
 а из њиховог пламена сада цвили
 превара са коњем који је врата отворио
 племенитом семену из кога су се Римљани родили.²⁸⁰ 60

Ту оплакују превару коју је њихов ум смислио,
 па Дејдамија²⁸¹ и мртва још Ахила оплакује,
 а и због Паладијума²⁸² њих је бог казнио.“ 63

„Ако нешто може од њих да се чује
 из оне буктиње,“ рекох, „учитељу, молим те само,
 преклињем по хиљаду пута да ми се душа обрадује, 66
 немој бранити да ми овде сачекамо
 док двороги пламен не дође до нас,
 видиш да много желим да га нешто питамо!“ 69

„Твоја молба заслужује похвалу у овај час,“

278 Етеокла, тебанског хероја, сина Едипа и Јокасте, проклео је отац Едип заједно са братом Полником тако да не живе никада у слози и да један убије другога. После своје погибје у међусобној борби њихова тела су спаљена на истој ломачи.

279 Одисеј и Диомед су, као непријатељи Троје, извели више заједничких подухвата. Вергилије набраја више њихових превара, посебно оне са чувеним Тројанским коњем. Зато, као што су, за живота, заједно били („у бесу“), заједно се налазе и у истом пламену у паклу.

280 „... Племенитом семену из кога су се Римљани родили ...“ – После Одисејевог варке са Тројанским коњем и пада Троје, Енеја је побегао и освојао Рим.

281 Одисеј и Диомед су, помоћу лукавства, препознали Ахила, кога је мајка Тетида скривала у женским хаљинама да не би ишао у рат против Троје. Пошто је препознат, морао је у рат, у коме је погинуо, па га је оплакивала млада Дејдамија, кћи краља Ликомеда са острва Скироса, која се заљубила у њега.

282 Паладијум је легендарни кип Палас Атине у Троји од кога је зависила судбина Пријамовог града, јер га нико није могао освојити док је кип био у њему. Тај кип су Одисеј и Диомед отели на лукав начин.

одговори, „и ја је радо прихватам, али ти не смеш да пустиш ни глас.	72
Остави мени да зборим, пошто ја знам шта хоћеш, јер би они, ко би га знао, зато што су Грци могли да мере нам’.“	75
А када је пламен до нас стигао и моме вођи се учини да су место и доба, он је овако говорио, док сам ја ћутао:	78
„О вас двојица у једном пламену пакленог гроба, ако сам вас задужио док сам још жив био, ако сам мало или много заслужан, јер сам оба ваша имена у узвишеним стиховима ²⁸³ певао, станите, па нека један од вас двојице збори где је умро када је у мрежу смрти упао.“	81
Већи врх пламена што вечно гори поче да се таласа и шуми титрајући баш као пламен који ветар вијори, па врхом својим, тамо амо лелујајући, као да је неки језик који говори,	84
глас поче да пушта и рече: „Напуштајући Кирку ²⁸⁴ која ме онако затвори, више од годину дана, на острву Гаета, пре него што му Енеја име створи, ни нежност према сину, ни самилост света према староме оцу, нити љубав моја која је за Пенелопу требало да цвета,	87
нису могли да савладају жељу која ме је вукла да упознам свет цели као и врлине и мане људскога соја, па кренух на море, што се од пене бели, на једној лађи са мало другова који ме напустити још нису хтели.	90
	93
	96
	99
	102

283 „... У узвишеним стиховима ...“ – У Вергилијевој Енеиди.

284 Кирка је кћи Хелија и Океанове кћери Персе, чаробница са острва Еје, далеко на истоку где стањује Зора и рађа се Сунце.

Видех све обале Шпаније и сјај жалова
 све до Марока и спрудове Сардиније
 као и све што је на удару валова. 105
 Већ смо били стари и друштво све уморније
 када стигосмо у теснац уски²⁸⁵ до међе
 где Херкул постави оне стубове чије 108
 границе ниједан човек није смео да пређе;
 Севиља²⁸⁶ је остала са наше десне стране,
 а на нашој левој Суета²⁸⁷ и њено залеђе. 111
 'О браћо' – рекох – 'ви што сте без страха и мане,
 кроз хиљаде опасности стигли до запада,
 за то мало живота што још може да остане 114
 свакоме од вас, немојте ви никада
 да одустанете, сунчев пратећи траг,
 да свет без људи не видимо сада. 117
 Сетите се вашег рода који вам је драг,
 нисте ви рођени да живите као скотови,
 већ да вас врлином и знањем милује ветар благ.' 120
 или обузети моји другови
 за путовањем, после тог мог малог говора,
 да их више не бисмо зауставили ни ја ни валови. 123
 Онда окренусмо крму према истоку, па дуж мора
 полетесмо помоћу весала у лудом лету поврх воде
 скрећући непрестано пут западних гора. 126
 Већ сам видео све звезде другог свода
 на ноћноме небу, док нашега неста,
 јер га је скривало море иза нашег брода. 129
 Пет пута засја и пет пута преста
 месечева светлост што нас је осветљавала
 од када смо кренули пут опасног места, 130
 када се појави једна планина што се уздизала
 тамна у даљини и учини ми се тако висока

285 „... Теснац уски ...“ – Гибралтар.

286 Севиља, град у Шпанији, на обали Гибралтара.

287 Суета, град на афричкој обали, насупрот Севиљи.

да још не видех такву да је постојала.	135
Ми смо се развеселили, али брзо суза кану из ока када се са новог копна диже ветар луди	
и удари на лађу с прамца и са бока.	138
Три пута вртлог лађу заврте и залуди, а четврти пут подиже јој крму у висину, док прамац крену на доле, како нам бог пресуди, и тако сви ми потонусмо у морску дубину.“	142

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ СЕДМО

Круг осми (наставак) – Осма зла јаруга (наставак):
Зли саветници

Песници разговарају са другим злим саветником Гвидом да Монтефелтром. Данте му прича шта се дешава у данашњој италијанској покрајини Ромањи крајем XIII века. Гвидо, не знајући да разговара са живим човеком, открива Дантеу зашто је проклет. Наиме, он је дао зао, лош савет папи Бонифацију VIII, када га је од њега тражио, обећавши му опроштај грехова. Али, човеку се не може опростити грех чак и ако му сам папа да опроштај, уколико се није уистину покајао. Песници, затим, одлазе на мост који се уздиже над деветом злом јаругом.

Већ се пламен усправио и заћутао
да не би говорио више, па је од нас отишао
са дозволом коју му је благи песник дао, 3
када један други што је иза њега ишао
привуче погледе наше ка врху свога плама
због нејаснога звука који је испуштао. 6
Као што је сицилијански бик²⁸⁸ прво зарикао у сузама
кроз плач, и то беше право, све у свему,
онога који га је направио својим алаткама, 9
ричући гласом онога мученика у њему
тако да, иако је био сав од бакра жута,
чинило се да то он болно риче, при чему 12

288 Сицилијански бик је бик од бакра кога је атински уметник Перило понудио тиранину Фалариду у Агриџенту на Сицилији направљен тако да се јаук несрећника спаљиваних у њему чује као мукање бика. Тиранин је прихватио понуду, али је прву пробу са биком извео затворивши баш Перила у његову утробу и запаливши ватру под њим.

звук није, у почетку, налазио излаза ни пута из ватре, па је, кроз огњени прасак, димио говор његов и могао само да лута.	15
Али, када је нашао пут за којим се вио до врха, па затрептао дрхтајима што му је уткао језик док је пролазио,	18
зачусмо: „О ти коме се обраћам речима, ти што ломбардијским наречјем прозбори ономе: ²⁸⁹ 'Сада иди, твој говор ме више не занима.'	21
иако сам стигао, можда касно, у пламеној одори, нека ти не буде тешко да са мнош збориш када то није мени кога видиш да гори!	24
Ако си и ти сада дошао да гориш ²⁹⁰ у паклу из лепе латинске земље где бива да сам грехе починио, можеш ли да одговориш	27
да ли у Ромањи рат или мир се збива, јер ја потичем с брда крај Урбина ²⁹¹ и онога брега са кога се Тибар ²⁹² слива.“	30
Још сам слушао стојећи нагнут изнад дубина када ме мој вођа такну у бок мој говорећи: „Разговарај, ево ти италијанског сина.“	33
А ја спреман да одговорим души оној без оклевања, рекох што сам могао уљудније: „О душо која си скривена у ватри тој,	36
твоја Ромања никада није била, а и сада није без рата што гори у срцима њених тирана, али, када пођох, не видех да се барјак рата вије.	39

289 „... Ономе ...“ – Мисли на Одисеја.

290 „... Ако си и ти сада дошао да гориш ...“ – Неки грешници брзо примете да је Данте жив, али овај то не примећује, већ мисли да је и Данте стигао у пакао као грешник.

291 Урбино је град у италијанској покрајини Марке, а у средњем веку је био гибелинска општина под владавином породице Монтефелтра. Говорник је Гвидо ди Монтефелтро, урбински војвода, чувени државник и војсковођа. Био је учесник многих политичких и војних догађаја свога доба, а на крају се измирио са црквом и ступио у ред фрањеваца 1296. године. Ромања је покрајина у Италији.

292 Тибар је италијанска река која извире испод планине Коронаро (пролази кроз Рим).

Равена²⁹³ је, као што је била и за твојих дана,
 тамо орао из Полента²⁹⁴ још шири своја крила
 и њима Червинију²⁹⁵ наткриљује из свога стана. 42
 Граду²⁹⁶ чија је судбина пуна искушења била,
 а Французе на кржаве гомиле растурио,
 у зеленим канџама душа се свила. 45
 Псине, млада и стара, што их изнедри Верукио²⁹⁷
 које су онако лоше поступиле са Монтањом,
 зубе оштре над градом где се њихов зао дух надвио. 48
 Градове што се граниче са Ламонеом и Сантерном,²⁹⁸
 води лавић што се у белом гнезду крије,
 који мења странке са летом и зимом. 51
 А град коме Савио²⁹⁹ обале мије,
 као што се налази између брда и мора,
 тако живи између слободе и тираније. 54
 Сада реци ко си ти, удостоји нас одговора,
 нека ти то не буде теже него ли је било другоме,
 нека твоје име дуго одјекује сред земаљских гора.“ 57
 Затим пламен прасну мало по своме,
 па је оштри врх тамо амо залелујао,
 и он проговори у даху ватреноме: 60
 „Када бих знао да бих мој одговор дао
 некоме ко ће се на земљу вратити,

293 Равена је град у италијанској покрајини Ромања.

294 Породица Поленто, која је владала у Равени имала је орла у грбу.

295 Червија је мали град јужно од Равене где је породица Поленто такође имала власт.

296 „... Град ...“ – Данте мисли на град Форли, који је од 1274. био на челу гвेलфинских градова у Ромањи и који је од 1281. до пролећа 1283. издржао дугу опсаду гвелфа и италијанских и француских чета које је прикупио папа Мартин IV. Ту се истакао Гвидо ди Монтефелтро који је 1. маја 1282. извршио јуриш из опкољеног града и потукао непријатеље, а затим уништио француску коњицу која је продрла у граду. У граду је, нешто раније, завладала гвेलфинска породица Орделафати, која је имала у грбу лава са зеленим канџама.

297 Псине из Верукиа су Малатеста и његов син Малатестино, господари Римниџа, гвелфи и противници гвбелина. Они су убили Монтању ди Пархитатија, вођу гвбелина.

298 Крај реке Ламоне је град Фаенца, а град Имола на реци Сантерно и њима је управљао Магинардо Пагани да Сузинана, који је имао у грбу лава на белом пољу и мењао партије и политичку припадност са променом годишњих доба.

299 Савио је река крај града Чезена.

свој пламен не бих кроз говор разиграо;	63
али, пошто се нико из ових дубина, зашто крити,	
жив не врати, ако чух истину у паклу овоме,	
без страха од срамоте, ја ћу ти одговорити.	66
Био сам војник, па фрањевац по избору своме,	
верујући да ћу тако грехе окајати	
и моје веровање би се обистинило, при томе,	69
да не би папе, ³⁰⁰ нека га зло прати!	
који ме је на грехе пређашње повратио,	
а на који начин, сада ћеш сазнати.	72
Док сам човек од крви и меса био,	
као што ме мајка роди, не бејаш сличан лаву,	
већ сам на делу на лисца личио.	75
Варке и како да скријем стазу праву	
знао сам у танчине и тако њима баратао	
да ми је та вештина целим светом ширила славу.	78
Када сам видео да сам стигао	
до онога доба када би свако	
да спусти једра и смота ужад морао,	81
оно што сам чинио поста ми одвратно тако	
да се покајаш и замонаших сред фрањевачких леја;	
авај мени бедноме, то би ми помогло свакако.	84
Али, поглавар нових фарисеја ³⁰¹	
док је ратовао око Латерана, ³⁰²	
али не против Сарацена или Јевреја,	87
као да није имао непријатеља осим хришћана,	
и никога ко је Акри ³⁰³ освојио	
или трговао у земљи султана,	90
ни свету службу ни свете заповести није ценио,	
што их је сам имао нити уже око мог појаса	
због кога је мршав био ко га је носио. ³⁰⁴	93

300 Мисли на папу Бонифација VIII.

301 Мисли такође на папу Бонифација VIII.

302 Мисли такође на папу Бонифација VIII.

303 Св. Јован од Акрија је био последњи бедем хришћана у Палестини који су Сарацени освојили 1291. године.

304 „... Због кога је мршав био ко га је носио ...“ – ред фрањеваца је налагао пост, па су његови следбеници били мршавији због тога.

Већ као што је Константин³⁰⁵ тражећи спаса
 од губе, позвао Силвестра у пећину планине
 Сант'Оресте, тако ме он позва онога часа 96
 да лек нађем да га бол охолости мине
 и затражи савет, али ја сам само ћутао,
 јер ми се учини да збори пун пијане мучнине. 99
 Али, он тада рече: 'У срцу да се ти не би бојао,
 греха те разрешавам, а ти мене научи
 како бих Палестрину³⁰⁶ ја сада савладао. 102
 За отварање и затварање неба у мене су кључи
 као што знаш, али два су кључа света
 што претходник мој није умео да разлучи.'³⁰⁷ 105
 Закључих да може више да ми смета
 ћутање, па ме озбиљни разлози нагнаше тада
 да кажем: 'Оче, нек ме твоја рука пресвета 108
 опере од греха у који ћу пасти сада:
 обећај много, али ништа од тога не испуни ти,
 па ће твоме светом престолу победа бити награда.' 111
 Умрех и Фрањо³⁰⁸ дође да ме испрати,
 али један од херувима³⁰⁹, тих црних псина,
 рече њему: 'Не води га, немој ми се замерати. 114
 Тај мора доле у гротло паклених дубина,
 јер је зао савет дао, па моја дужност од тада је
 да га за косу одвучем до адских врелина, 117
 јер опроштаја нема ономе ко се не каје,
 нити кајање са злом иде под руку

305 „... Већ као што је Константин ...“ – У легенди о Константиновом преобраћању на хришћанство прича се да је Константин позвао папу Силвестра, који се због прогона скривао у планини Сант'Оресте (код Дантеа Сирати, лат. Соракте) недалеко од Рима, да би га излечио од губе. Силвестар га је покрстио и губе је нестало.

306 Палестрина (Пенестрино) је посед породице Колона на подручју старога града Пренесте.

307 „... Што претходник мој ...“ – Два кључа су кључеви раја, један који га отвара праведнима и други који га затвара грешницима. Песник мисли на папу Ђелестина V, који није умео да цени те кључеве јер се одрекао понтификата.

308 Фрањо је светац чија правила је Гвидо ди Монтефелтро прихватио ступајући у ред фрањеваца.

309 Херувими су побуњени анђели, који су због тога преобраћени у ђаволе.

и једно другоме никако не пристаје.’	120
Ох, јадна ли мене, какву осетих муку када ме дохвати говорећи: ’Можда ниси знао да сам тако упоран да те одведем у паклену буку!’	123
Миносу ме је одвео, а овај показа на пакао и осам пута заврте репом у трену, па га је сав бесан још и угризо	126
говорећи: ’Овај је зрео за ватру жежену.’ Зато сам ја овде где ме видиш допао и ходам овако изгубљен у пламену.“	129
Пошто је своју причу испричао, пламен оде оплакујући свој јад, увијајући и титрајући врх кроз пакао.	132
Кренусмо даље ја и мој вођа тад, уз гребен све до новог лука који премошћава место где је град оних што сејући неслогу допадају мука.	136

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ОСМО
Круг осми (наставак) –
Девета зла јаруга: Сејачи неслоге и шизме

Са моста над деветом злом јаругом. Данте види сејаче неслоге и шизме, који су, баш зато што су на земљи раздвајали својим злим деловањем оне који би требало да буду сложни, сада исечени и страшно осакаћени. Они који су унели раздор и кривоверство у веру, расцепљени су према величини греха. Онима који су унели смутњу међу земаљске вође расечене су главе. Онима који су завадили рођаке одсечене су руке, а ономе ко је побунио сина против оца одсечена је глава. Данте разговара са Мухамедом. Пошто су сазнали да је Данте ту, многи духови се окупљају око њега, а међу њима Пјер да Медичина, из породице Катани, највероватније, која је владала између Болоње и Имоле. Он је неуморно сејао раздор између породица Полента из Равене и Малатеста из Риминија. Затим види народног трибуна Курију и Моску деи Ламберти за кога се распитивао код Чака из шестог певања Пакла. Последњег сусреће провансалског песника Бертрана де Борна.

Ко би могао, макар и у прози писао,
да потанко опише сву крв и ране
које видех сада, макар опширно причао? 3
Сваки језик би морао ту да застане
због ограниченог речника и ума, ма колики био,
који не могу да обухвате муке у свету сатане. 6
Таман да се окупи сав народ што је био
у земљи променљиве среће,
у оној Пуљи,³¹⁰ а који је крварио 9

310 Пуља је покрајина у југоисточној Италији чији је, данас, главни град Бари.

због Тројанаца,³¹¹ и дуге ратне несреће,
 који запленише прстења гомиле целе,
 као што пише Ливио³¹² који погрешити неће, 12
 и с њим онај народ што осети болне стреле,
 јер је против Роберта Гвискарда устао
 па и онај чије се кости још беле 15
 у Чеперану,³¹³ тамо где је сваки Пуљежанин слагао,
 па и свет што је код Таљакоца био
 где је стари Алардо без оружја победити знао, 18
 када би сав тај свет осакаћене удове открио,
 све то заједно не би било ништа као тужни
 приказ страха девете јаруге где сам се задесио. 21
 Ни буре када му спадне дуга или део дна полукружни,
 не распада се као један кога сам угледао
 расеченог од браде до места где пушта смрад кужни; 24
 између ногу свежањ црева му је испао,
 срце, плућа и јетра су му висили и са свим тим
 желудац у коме постаје говно све што би прогутао. 27
 Док сам пиљио у њега очима разрогаченим,
 он ме погледа и рукама рашчепи расечене груди,
 па рече: „Сада видиш како се черечим! 30
 Видиш како је осакаћен Мухамед³¹⁴ худи!
 Испред мене Алија³¹⁵ ходи плачући

311 Данте под Тројанцима подразумева Римљане, а овако их назива, јер су потомци Енеје који је побегао из Троје.

312 Ливио је римски историчар, рођен у Падови 59 године пре н. е., а Данте верује у тачност његовог казивања. Наиме, Пуља (римска Апулија) страдала је много у ратовима када су Римљани ширили своју власт по Италији (самнитски ратови, 394 – 290. пре н. е.), а затим у дугим пунским ратовима (264 – 146. пре н. е.), посебно у другом пунском рату када је у борби код Кана пало толико Римљана да је, по Ливијевом писању, Ханибал запленио, после битке, читаву гомилу прстења скинутог са погинулих римских војника.

313 Песник жели да каже: заједно са осталима који су убијени код Чеперана где је сваки Пуљежанин (као напуљски поданик) издао, јер су Пуљежани пустили Карла I Анжујског да слободно прође у походу на Напуљ, а такође и са онима који су погинули код Таљакоца (1268), где је Алардо ди Валери, саветник Карла Анжујског, победио немачке Хоенштауфене без оружја, дајући драгоцене савете.

314 Мухамед је оснивач исламске религије, рођен 560. после н. е. у Мекси и умро 633. после н. е. у Медини, писац Курана. Он не види да је Данте жив човек, већ мисли да је грешник као и сви други.

315 Алија Ебн Абн Талиб, рођак и следбеник Мухамеда (570. до 660. после н. е.), није се слагао са Мухамедом у неким учењима, па је основао посебну секту.

с лицем расеченим од браде до перчина.Ту се суди свима онима које сада видиш ти,	33
који су сејали раздор и саблазни на све стране док су живи били, па су сада овако исечени сви.	36
Демон је иза нас и задаје нам ране тако окрутно мачем, брз попут корбача,	39
сваки пут када се пред њега стане, пошто обиђемо овај кружни пут плача,	
јер наше се ране нама увек затворе пре него опет станемо испред његовог мача.	42
Али, ко си ти што зуриш са гребена, одозгоре, можда зато да би казну избегао	
досуђену ти због грехова што те море?“	45
„Још није мртав нити је због греха дошао да га испашта,“ – учитељ њему одговори,	
„већ да би потпуно искуство стекао.	48
Ја који сам мртав, по пакленој гори, из круга у круг водим га сада,	
а истина је то што мој језик збори.“	51
Најмање стотину њих, сред онога јада, када то чу, око мене у јарузи се сјати и од чуђења на муке заборави тада.	54
„Ти који ћеш ускоро сунце угледати, реци фра Долчину ³¹⁶ да се снабде намирницама ако не жели да убрзо овде с нама пати,	57
јер ће, иначе, густе снег да га завеје у пећинама и онима из Новаре победу донесе тиме што је пао, коју они, свакако, не би лако стекли у борбама.“	60
И док је једну ногу са тла подизао, Мухамед ми је све то испричао,	
па када ју је спустио, од мене је отишао.	63
Један други који је прободено грло имао	

316 Фра Долчино из Новаре је јеретик и ученик фра Ђерарда Сегарелија из Парме, оснивача јеретичке секте апостолске браће. Он се повукао у планину Забело и одупирао војсци папе Клементa V, али је морао да се преда због nestaшице хране, па је жив спаљен 1307. године у Новари.

и нос одсечен до веђа над очима,
а само са једним ухом је ишао, 66
застаде зачуђен да ме гледа са осталима,
а онда је, пре свих, грло своје отворио
из кога је шикљала крв у млазевима, 69
па рече: „О ти који грех још ниси починио,
и кога сам ја видео у земљи Латина,
уколико се због сличности нисам преварио, 72
сети се ко је Пјер да Медичина³¹⁷–
ако се икада вратиш на лепу равницу
која води од Верчелија до Маркабоа и његових зидина³¹⁸ 75
Обавести у Фану ону најбољу двојицу,
господара Гвида и с њим Анђолела поштованог,
да, ако је тачно пророчанство пакла за обојицу, 78
биће бачени у воду са брода њиховог,
затворени у врећу, крај Католике на Јадрану,
због издајства једног тиранина подлога. 81
Између острва Кипра и Мајорке, на Медитерану,
не виде Нептун³¹⁹ да такве гадости икада
чине ни грчки гусари ни пирати на океану. 84
Тај ћорави издајник, владар једнога града,³²⁰
који, један што се овде са мношћу мучи,
не би желео да види више икада, 87
позваће их да се с њима договори и одлучи,
а онда учинити тако да им ни молитве ни завети
неће требати када ветар са Фокаре захучи.“³²¹ 90

317 Највероватније је реч о Пјеру да Медичини, утицајном и рђавом човеку из Медичине, градићу крај Болоње, који је стално сејао раздор између породица Полента из Равене и Малатеста из Риминија.

318 „... Која води од Верчелија до Маркабоа и његових зидина ...“ – Ломбардијска равница која иде од Верчелија у Пијемонту до замка Маркабо код Равене.

319 Нептун, бог мора у римској митологији, коме у грчкој митологији одговара бог Посејдон.

320 „... владар једнога града ...“ – Владар Риминија.

321 „... Када ветар са Фокаре захучи ...“ – Два угледна грађанина из Фана, Анђолело да Карињано и Гвидо дал Касеро, бачени су завезани у врећу у море и били су убијени пре него што су стигли до брда Фокаре, са кога дува олујни ветар, између Пезара и Католике, градића на јадранској обали, па им неће требати молитве да спрече буру. Бацили су их морнари на заповест „тиранина“ Малатестина који је имао једно око, а владао Риминијем.

А ја њему: „Покажи мени и реци, душе проклети,
 ако желиш да вест о теби однесем живима,
 ко је тај чији поглед ка граду горко лети?“ 93
 Он тада пружи руке ка чељустима
 једнога друга и уста му отвори
 вичући: „Он је тај,³²² гласа нема у устима. 96
 Тај је прогнаник, када сумња поче да мори
 Цезара, ту сумњу одагнао, јер га је убедио
 да губи онај ко је спреман, а оклева да се бори.“ 99
 Ох како ми се скрушен учинио,
 са језиком одсеченим у грлу до корена,
 Курије који је онако смео у говору био. 102
 А други, коме је и једна и друга рука била одсечена,
 подижући патрљке кроз ваздух паклени
 тако да му је по лицу шикљала крв из вена,
 повика: „И Моске се сети, тешко мени 105
 који рекох, јадан: 'Конац дело краси',³²³
 а то би зло семе за тоскански народ унесрећени.“ 108
 Ја додадох: „И твоме племену смрт се огласи“.
 Зато му се бол од казне због мојих речи удвостручи,
 па оде тужно као лудак који не може да се спаси. 111
 А ја остах да гледам ону гомилу пуну жучи
 и видех нешто што не бих помињао заиста,
 јер недостатак доказа за то мене мучи, 114
 да ми савест не налаже да не оклевам, јер иста
 сигурност улива када самопоуздање опада,
 пошто под оклопом својим носи осећања чиста. 117
 Видех, а чини ми се као да гледам сада,
 труп без главе како иде као
 што иду остали из тог тужног стада; 120
 труп је одсечену главу за косу држао

322 „... Он је тај ...“ – Мисли се на римског трибуна Курија за кога Данте верује да је подстакао Цезара на грађански рат, према Ликановом причању. Он је, наиме, пошто је прогнан из Рима, отклонио Цезарово оклевање код Рубикона, тврдећи да сваки припремљени подухват пропада ако се оклева.

323 „Конац дело краси“ – Ту реченицу је изговорио Моска Ламберти (види VI певање пакла), који је подстакао на неслогу породице Амиден и Буонделмонте, па је утицао на убиство Буонделмонтеа што је био почетак пропасти за Тосканце, јер су се, после тог убиства, Фирентинци поделили на Гвелфе и Гибелине.

носећи је као да је неку лампу носио, а она нас је гледала и говорила: „Тешко мени, јао!“	123
Сам је себи тако светиљка био, и били су двоје у једноме и једно у двоје: како то може бити зна онај ³²⁴ који је то наредио.	126
Када је стигао под мост на коме песници стоје, диже руку подижући високо главу своју да бисмо изблиза чули речи његове које	129
овако су гласиле: „Сада видиш мучну казну моју, ти што дишући међу мртве си пошао, па има ли веће казне задате људском соју?	132
А да би ти о мени нешто више знао, знај да Бертран де Берн ³²⁵ ја сам био, онај који је краљевића онако зло саветовао:	135
Авесалома и Давида нико није тако завадио нити икада икоме дао савете злобније, чак их ни Ахитофел ³²⁶ није више унесрећио,	138
него штоја раздвојих род да ближег рода није, па сада мозак носим одвојен тако од кичме која се у овом телу крије. Одмазда се нада мном врши овако.“	142

324 „... Он ...“ = Бог.

325 Бертран де Борн је чувени провансалски песник из друге половине дванаестог века. Прича се да је подстицао Хенрика, најстаријег сина енглеског краља Хенрика II (1154 – 1189) на мржњу против оца. Хенрика сина су савременици називали краљевићем, младим краљем.

326 Ахитофел је саветник краља Давида, а Авесалом син Давидов. Ахитофел је подстицао Авесалома да се побуни против оца.

ПЕВАЊЕ ДВАДЕСЕТ ДЕВЕТО
Круг осми (наставак) –
Девета зла јаруга (наставак): Сејачи неслоге и
шизме. – Десета зла јаруга: Кривотворци

Вергилије замера Дантеу што се толико задржао да гледа сејаче неслоге и шизме, а он се правда да је желео да ту пронађе једног свога рођака, Ђерија дел Еска. Вергилије каже Дантеу да је он и видео тог рођака испод моста како прети. Данте оправдава такво понашање, јер његова смрт није још освећена, а затим песници долазе над десету, последњу злу јаругу. У њој су кривотворци, наиме фалсификатори метала или алхемичари. Кажњени су болешћу, јер су у животу били морално болесни, па као што су изопачили злато, тако је и њихово тело изопачено губом и шугом. Данте говори са Грифолином из Арца и Капокијом из Сијене.

Толики свет и грозне ране разне
очи су моје тако замаглили сузама
да бих још гледао призор плачан због казне, 3
али Вергилије рече: „Зашто стојиш над дубинама?
Зашто ти око непрестано вири
доле ка оним измрцвареним сенама? 6
Ако желиш да их пребројиш, ти се смири,
јер ниси тако чинио над другим јаругама,
а ова се јаруга на двадесет и две миље шири. 9
И месец је већ под нашим ногама;³²⁷
још много треба да видиш, а ја се бојим

327 „... А месец је већ под нашим ногама ...“ – Месец је са хоризонта, на коме се налазио претходне ноћи доспео у надир, тачку која лежи супротно од зенита, односно у тачку где се налазе двојица песника, односно ка средишту земље, па је то време око један поподне.

да је мало времена остало нама.“	12
Одговорих: „Да си, у мислима твојим, обратио пажњу на разлог због кога сам гледао, можда би ми дозволио да још ту стојим.“	15
Док сам одговарао, вођа је већ пошао и ја сам за њим кренуо додајући: „Ја сам се загледао	18
у јаму, јер ми се учинило да сам чуо у њој плач сени мога соја због греха који тако кажњава пакао труо.“	21
Тада учитељ рече: „Нека мисао твоја не буде заокупљена њим и његовим јадом, нека њега ту где је свет мука без броја.	24
Видех га под мостићем над хадом када је показивао на тебе и прстом ти претио, а чух да је то Ђери дел Бело, ³²⁸ главом и брадом.	27
Ти се се тада веома заокупио био оним што је у Отфорту ³²⁹ владао и ниси тамо ни погледао, па се он изгубио.“	30
„О, мој вођо,“ – тада сам одговор дао, „насилна смрт која још није освећена ни од кога ко је за срамоту његову знао,	33
срди га, па је зато његова сена отишла, а да са мном не збори, како мним, па још више жалим због казне која му је намењена.“	36
Тако смо разговарали путем каменим све до места где би се нова јаруга видела да је светлије било у понорима тим.	39
А када је над последњу јаругу доспела наша нога тако да смо могли сени мученика да видимо, којих би пуна долина цела,	42

328 Ђери дел Бело, синовац Дантеова оца. Убио га је неки члан породице Сакети, због сејања раздора, вероватно, па је на Дантеовој породици остала обавеза освете, за коју Данте признаје да још није извршена.

329 „... У Отфорту ...“ – Мисли на Бертрама де Борна, господара Отфорта.

прострелише ме тако страшни крици тих јадника,
 чији су вапаји били самилошћу оковани,
 да сам уши запушио да не чујем ни крика. 45
 Као када би сва зла и болови били сабрани
 из болнице у Валдикијани,³³⁰ од лета до јесени,
 па и они из Мареме и са Сардиније придодани 48
 и у једну јаму били заједно сабијени,
 тако је било, такав је био смрад,
 као да трули удови шире тај смрад паклени. 51
 Сићосмо по задњој обали тад,
 дуж дугог гребена, левом страном стрмине,
 и већ сам могао боље да видим онај јад 54
 на дну где правда са своје висине,
 по налогу непогрешивог господара свевишњег,
 кажњава кривотворце за грехе њине. 57
 Не верујем да је било жалосније од овога свега
 гледати у Егини свет оболели часа онога
 када је ваздух кужни обавио њега, 60
 тако да и животиње, све до црва сићушнога,
 помреше, па су се стари народи,
 како тврде песници из извора поузданог, 63
 обновили из мрављег семена³³¹ које нови живот роди,
 него што је било жалосно у оној долини сена
 гледати кроз какве муке овде гомила душа броди. 66
 Неко је преко трбуха, неко преко рамена
 свога друга лежао, а неко се вукао
 потрбушке од једног до другог камена. 69
 Корак по корак смо ишли, а свако је ћутао
 гледајући и слушајући онај род напаћени
 у коме нико да устане није могао. 72

330 Валдикијана, долина реке Кијане, била је у Дантеово доба мочваран и нездрав предео где су у болницама примали болеснике од грознице и других болести. Исто су тако и тосканска Марема и Сардинија биле мочварне и нездраве, посебно у лето.

331 „... Обновили из мрављег семена ...“ – По писању Овидија у „Метаморфозама“ (VII, 523 – 660), Еак, краљ острва Егине, пошто је куга коју је послала Јунона, уморила сав народ осим њега, замолио је Јупитера да претвори у људе мраве са острва, па су нови становници добили име Мирмидонци (мрављи људи).

Видех двојицу како седе међусобно наслоњени, као што се наслоњен греје тигањ са тигањом, од главе до пете крастама су били прекривени.	75
И никада не видех да тако жустро чешагијом ради шталски момак кога господар чека, нити онај који коња увече спрема, а жуди за сном,	78
као што се овде гребу, осуђени довека, та двојица због великог свраба на њима, коме никада више нема лека	81
и љуштили су красте по својим телима као што се ножем чисте, са црвенперке, крљушти, или са неке друге рибе која их још веће има.	84
„О ти што нокат твој тако красте љушти,“ обрати се мој вођа једном од двојице, „да прсте у клешта претвараш, дај одговор сушти,	87
има ли кога Латина сред ове тмице, међу вама, тако ти нокти вечито били на услузи да чешеш твоје крастице.“	90
„Ми смо Латини, ми које видиш, роде мили, обојица,“ – одговори један који је плакао, „а ко си ти што питаш, рекао нам би ли?“	93
А вођа одговори: „Ја сам овде сишао идући са овим живим, од круга до круга, са намером да му покажем пакао.“	96
Тада се одмаче друг од друга и дрхтећи ка мени се окренуше те сени као и друге кад чуше говор од кога одјекну јаруга.	99
Добри вођа се сасвим примаче мени говорећи: „Реци им што желиш, песниче мили.“	
А ја почех, пошто је тако хтео вођа вољени:	102
„Нека сећање на вас никада не ишчили са земнога света и из људских умова, већ годинама у њима ви живи били,	105
реците ми ко сте и од којих витезова; нека вас та мучна казна пуна јада	

не спречава да ми дате одговор на питања ова. 108

„Ја сам из Арца,“ – одговори један тада,
 „а Алберо из Сијене³³² ме је на огњу спалио,
 али нисам због тога овде сада. 111

Тачно је да сам у шали говорио:
 'Могао бих кроз ваздух да летим лако.'
 Али, он је глуп и радознао био 114

и да му покажем ту вештину желео је свакако,
 па пошто га у Дедала претворити нисам могао,
 спалио ме је онај³³³ што га је као сина волео јако. 117

У последњу од десет злих јаруга ја сам дошао
 због алхемије коју сам за живота практиковао,
 по пресуди непогрешивог Миноса, ако ниси знао.“ 120

А ја рекох песнику: „Да ли има, би ли рекао,
 сујетнијих на свету од ових из Сијене?³³⁴
 Чак ни Французима не бих већу сујету признао!“ 123

Тада други губавац, када чу мене,
 одврати на те речи: „Стрика изузимам свакако,
 јер је знао да троши своте умерене, 126

и Николу који је први открио како
 с каранфилом скупим може да се слади
 у башти³³⁵ где његово семе клија лако; 129

и дружину с којом онолики виногради
 Кача д' Ашана одоше и онолике шуме,

332 Душа која говори је душа Грифолина из Арца, алхемичара, кога је за јерес оптужио Алберо из Сијене. То је учинио, јер је био љут што му је Грифолино, шалећи се да може да га научи да лети, а он то схватио озбиљно, није томе и научио. Грифолино је спаљен по наређењу бискупа из Сијене који је волео Албера као сина.

333 „... Онај ...“ – Песник мисли на бискупа из Сијене.

334 Данте каже да су Сијенежани још сујетнији од Француза. Онај други грешник, који седи крај Грифолина, потврђује Дантеове речи говорећи пронично, да треба изузети Стрику и Николу Буонсињора. За првога се не зна тачно па кога песник мисли, вероватно је реч о Стрика ди Ђовани Салимбени, који је био управник у Болоњи 1276. и 1286, а неки сматрају да је реч о Стрики Толомеји, похотном братру који је био још жив 1294. Никола Буонсињори, по некима је то био и Никола Салимбени, Стриков брат, жив још 1311. Кажу да је овај потоњи увео у Сијену обичај да се пеку фазани на ватри од каранфила, тада скупог зачина.

335 „... У башти ...“ = У Сијени.

а Абаљато свој ум сасвим ојади. ³³⁶	132
Али, да би знао ко те овако служити уме против Сијенежана, погледај ме пажљиво ти, тако да то твој ум добро разуме,	135
па да сам Капокиова ³³⁷ сен ти ћеш видети: ја сам помоћу алхемије метале кривотворио и сетићеш се, ако те добро препознајем, очију ми, да сам као мајмун добар имитатор природе био.	139

---

336 „... Абаљато свој ум сасвим ојади ...“ – Кача д’Ашано, је као распикућа и бонвиван проћердао своје богатство које се састојало од винограда и шума, а Бартоломео деи Фоакијери, звану Абаљато, све страћио пијући до бесвести. Они су били чланови дружине из Сијене, састављене од богатих младих људи, који су због раскошног живота, скоро сви, спали на просјачки штап.

337 Капокио из Сијене је био познати алхемичар, кога је Данте и лично познавао. Он је спаљен 1289. у Сијени.

ПЕВАЊЕ ТРИДЕСЕТО
Круг осми (наставак) –
Десета зла јаруга (наставак): Кривотворци:

- кривотворци особа
- кривотворци новца
- кривотворци речи

После прве групе кривотвораца из претходног певања, оних који су кривотворили метале, друга група кривотвораца је она која се лажно представљала, трећа фалсификатори новца, а четврта они који су лагали. Кривотворци особа односно они који су се лажно представљали, своје грехе су починили лежећи, па сада морају да испаштају бежећи и грешили су устима, па морају да гризу. Фалсификатори новца су били жедни блага, па су сада жедни воде, а кривотворци речи су лагали и измишљали преваре, па им глава гори у грозници. За сваки грех Данте наводи казну која је у највећој супротности са уживањем због кога се греша.

У доба када је Јунона била љута,
због Семеле, на тебанско племе,
као што је то показала више пута, 3
у Атаманту проклија лудо семе
када виде да двоје деце носи жена,
по једно на свакој руци, као бreme, 6
па повика: „Нека мрежа буде раширена
да бих лавицу и лавиће на прелазу похватио.“
Затим је руком, која је у канцу била претворена, 9
дохватио једнога који се Леарх звао
и разбио му главу о камен клисурине,

а жену је са другим вртлог прогутао ³³⁸	12
А када коб покрену низ стрмине охолост Тројанаца, која је свима пркосила, тако да и краљ са краљевством гине,	15
Хекаба ³³⁹ јадна када је робиња била, па видела Поликсену ³⁴⁰ без даха у грудима, а затим и Полидора ³⁴¹ приметила	18
да мртав лежи на обали запљуснут таласима, сва на себе као псето залаја, толико је полудела пред тим призорима.	21
Али, ни у Теби ни у Троји пуној сјаја, не би таквог беса да гризе звери уплашене или да удове људске черечи и раздваја,	24
као што видех две бледе и голе сене које су уједале и брзо трчале као свиња када из свињца крене.	27
Једна дохвати Капокија за потиљак, па к'о од шале, зубе му зари и повуче га тако да је гребао стомаком тло тврдо вучен од те сени подивљале.	30
А Аретинац, ³⁴² који је дрхтећи ту стајао, рече мени: „Тај лудак је Ђани Скики ³⁴³ и друге мучи тако подивљао.“	33
„Ох!“ – рекох њему, – „Ако ти није проблем велики,	

338 Јунона је прогонила Тебанце због Јупитерове љубави према Семели, кћери тебанског краља Кадма. Атамант краљ, Тебе и муж Ине, сестре Семелине, толико је полудео да је, када је видео жену Ину како држи на рукама два сина, помислио да је то лавица са два лавића, па је наредио да се ухвате у мрежу, а онда пружио руке које су постале канџе животиње и дохватио сина Леарха и разбио му главу о стену. Јадна Ино, избезумљена од очаја, бацила се у воду са другим сином Меликартом.

339 Хекаба је жена Пријама, последњег краља Троје, коју су заробили Грци.

340 Поликсена је Хекабина кћи.

341 Полидор је Хекабин син.

342 Аретинац = Грифолино из Арца.

343 Ђани Скики деи Кавалканти, фирентинац из XIII века, који се прерушио у Буоза Донатија да би, уместо њега, издиктирао лажни тестамент. Када је у Фиренци умро Буозо Донати, без остављеног тестаmenta, његов син се забринуо за имовину, јер је Буозо имао много поверилаца. Лукави Ђани Скики му је помогао, јер је знао да имитира Буоза. Они су сакрили мртваца, а Скики је легао у кревет и одглулио Буоза оставивши бележнику опоруку. Диктирајући тестамент, он је сам себи записао велику своту новца и најлепшу Буозову мулу коју су називали краљицом ергеле.

а нека ти друга сен зубе не зарије,
 реци ко је она пре него оде у ад свеколики. 36
 А он мени: „То је душа оне змије,
 безумне Мире³⁴⁴ која је могла противприродно
 са оцем у грешну љубав да се слије. 39
 Она је на грех навела биће сродно
 прерушавајући свој лик, та Мира,
 као што учини, сасвим неприродно, 42
 и онај други,³⁴⁵ што хода пун немира,
 да би добио краљицу ергеле, гле грешника,
 узео лик Буоза Донатија да тестамент издиктира.“ 45
 Пошто прођоше крај нас она два несрећника
 које сам пажљиво до тада посматрао,
 окренух се да гледам друге гомиле јадника. 48
 Видех једног што би као гитара изгледао
 само да одсечен део тела му је
 од места где је труп са ногама срастао. 51
 Тешка водена болест³⁴⁶ удове тако распарује,
 због течности што кроз тело неприродно тече,
 да лице несразмерно трбуху је, 54
 а усне су отворене, због жеђи која их пече,
 као што их отвара човек јектичави,
 једна на горе, друга на доле, жеђ да излече. 57
 „О ви који сте некажњени у овој страви,
 а не знам зашто сте у овом свету пакла,“
 рече нам, „гледајте и видећете јад прави 60
 којим је мајстор Адама³⁴⁷ правда такла;
 док жив бејаш, све што сам хтео ја сам имао,
 а сада жедном и последња кап воде ми је измакла. 63

344 Мира (по некима Мирика), кћи кипарског краља Кинира, која се заљубила у свога оца, па је била претворена у биљку тамарис.

345 „... Други ...“ = Ђани Скики.

346 Водена болест чини, због нерегулисане течности, да су удови до те мере несразмерни да глава није у сразмери са трбухом, па приморава болесника да држи отворена уста.

347 Мајстор Адам, алхемичар из XIII века је, за рачун, господара замка Ромена у Казентину, ковао лажни златни новац. Тадашњи фирентински новац је имао са једне стране лик Јована Крститеља.

Сплет поточића који је увек текао низ брежуљке Казентина, па се ка Арну слива, и цели предео је својом водом освежавао,	66
увек ми је пред очима, али то залуд не бива, јер ми та слика још више грло суши због болести која ми мршави лик прекрива.	69
Строга правда таквом казном се на мене обруши користећи оно место на коме сам грешио да би што више патњи задала мојој души.	72
Тамо је Ромена где сам кривотворио новац који лик Крститеља краси, због чега сам на ломачи душу испустио.	75
Али када би могла овде да се скраси јадна душа Гвида, Александра и брата с њима, за то бих дао извор Бранде ³⁴⁸ који може да ме спаси.	78
Један би требало да је већ ту, ако истине има у речима гомиле бесних сени која овуда гази, али шта ми то вреди, куда бих са одузетим удовима?	81
Да сам још толико покретан и у снази да могу за сто година и педаљ напред са њима, већ бих кренуо по пакленој стази	84
да их потражим међу овим гадовима, иако једанаест миља дуга је ова јаруга, а мање од пола миље у ширину има.	87
Због њих се налазим сред овог јадног луга: они су ме навели да кујем много златника са три карата бакра уместо из златних полула.“	90
А ја њему: „Ко су она два јадника што се као мокре руке зими пуше сада а леже десно тик до тебе, ко су та два несрећника?“	93
„Ту их нађох – не окренуше се више никада“ – одговори – „када сам доспео у овај јад и не верујем да ће се окренути икада.	96

348 Два су извора Бранда, један крај Сијене, други крај замка Романа, а вероватно је мајстор Адам имао на уму овај последњи.

Једна сен је лажљивица која Јосифа оптужи некад;
 друга је душа Грка Синона из Троје;³⁴⁹
 грозница из њих истерује толики смрад.“ 99
 Ваљда му је криво било, па један од двоје,
 љут што ружне речи о себи чује,
 у надути трбух му наби песнице своје. 102
 Трбух одјекну као да бубњеви брује,
 а мајстор Адам му зари, у лице искривљено,
 песницу која се сручи на њега попут олује, 105
 па му рече: „Ако ми није дозвољено
 да покрећем ноге, јер су отежале,
 рукама мојима то још није забрањено.“ 108
 Други му одговори: „Кад су те лизале
 ватрене змије на ломачи, ниси тако брз био,
 али твоје су руке лажни новац хитро ковале.“ 111
 А хидропс³⁵⁰: „Истину ти си изговорио,
 али када су те за њу питали код Троје,
 ниси тако истинито њима сведочио.“ 114
 „Лажан новац си ковао, па нек су лажне речи моје,
 рече Синон – „Ја сам због једне преваре доспео амо,
 али нема демона који може да премаши преваре твоје.“¹¹⁷
 „Сети се, проклетниче, коња³⁵¹ онога само,
 одговори онај што му је трбух надут био,
 „мучи се још више знајући да сви то знамо!“ 120
 „А ти се никада више воде не напио!“ –
 рече Грк, – „Нека ти језик од жеђи испуца, изроде,
 а стомак ти се од затроване воде до носа узвисио!“ 123
 А ковач новца: „Ти си такав, проклетни роде,
 па збориш зло као што си одувек навикао,
 али, ако сам ја жедан и отекао од воде, 126
 тебе грозница тресе и бол ти је главу испробадао;

349 Песник мисли на Путифарову жену која је окривила Јосифа, а Јосиф је уствари бежао од ње када је хтела да га заведе, и на Грка Синона, који се увукао у Троју и лажима навукао Тројанце да довуку у град дрвеног коња.

350 Хидропс је болесник од водене болести.

351 „... Коња ...“ = Песник мисли на тројанског дрвеног коња.

не би тебе требало много молити, слутим,
да би Нарцисово огледало³⁵² олизао.“ 129

Слушајући их, ја сам се занео призором тим,
па ми учитељ рече: „Само ти гледај,
али ја сам већ почео и да се љутим.“ 132

Када чух да је мени упућен говор тај,
окренух се ка њему пун таквога срама
да још увек памтим прекор онај. 135

Као када некога зло у сну слама,
па сањајући нада се да је то само сан
и то што бива жели да је тек варка сама, 138

тако сам се понео и ја не могавши говорити,
јер сам хтео да се извиним, па сам то чинио
ћутећи, али ми се чинило да то довољно неће бити. 141

„Већу грешку од твоје ти би отклонио,
рече учитељ, – „и мањим стидом, па заборави на њу,
не жали више да би се стида ти ослободио, 144

па се сети да сам уз тебе ја увек ту,
ако ти се опет деси да залуташ некуда
где се људи на овакав начин свађају.
Слушање таквих свађа пристаје људима ниских побуда.“ 148

---

352 Нарцисово огледало је вода у којој је Нарцис угледао своју слику и заљубио се у њу.

ПЕВАЊЕ ТРИДЕСЕТ ПРВО

Прелазак из осмог у девети круг: Гиганти

Пошто су прошли десету злу јаругу, песници стижу на ивицу осмога круга где се силази у огромни и дубоки бунар у коме се налази девети круг. Ту, околу, стоје огромни, страшни гиганти. Над ивицом бунара види им се тело до појаса. Један од њих, Антај ,спушта их на дно бунара. Гиганти су се као и Луцифер, пуни охолости, борили против Бога, па су зато осуђени да буду чувари најдубљег пакла.

Исти језик³⁵³ ми угризом бол зададе,
тако да ми се образи заруменеше од стида,
а затим ми он и лек даде. 3

Чух да Ахилово копље³⁵⁴ и да
копље његовог оца би тако сковано
да прво рани, а затим ране вида. 6

Остависмо иза нас то место јадом оковано,
па дуж литице што га окружује
без иједне речи ишли смо лагано. 9

Мрак не беше, већ светло праскзорја ту је,
тако да нисам јасно разазнавао ствари,
али тако јак звук рога могао је да се чује 12

да би заглушио и сам гром када удари,
а из смера одакле се чуо поглед ми је
привлачио ка једном месту у пустари. 15

Ни после болног пораза против силе надмоћније,

353 „... Исти језик ... – Метафорички мисли на Вергилија.

354 Легенда каже да је Ахилово копље, које је наследио од оца Пелеја, првим ударцем рањавало, а другим лечило рану.

када Карло Велики ³⁵⁵ изгуби своје витезове, Роланд тако јако у рог трубио није.	18
Мало сам још ишао пут звука куда ме зове када ми се учини да видим куле како стоје, па запитах: „Учитељу, чије су земље ове?“	21
А он мени: „Због те жеље твоје да издалека гледаш кроз тмину, погрешно ствараш закључке своје.	24
Видећеш, када дођеш у близину, колико поглед вара из далека. Зато пожури да савладамо даљину.“	27
Затим ми руку благо ухвати његова рука мека, и он рече: „Пре него што тамо стигнемно ти и ја, да те би изненадило оно што нас чека,	30
знај да то нису куле, већ гиганти, па стоје на ивицама тог бунара, утонули од свог појаса до његовог дна.“	33
Као када се магла раствара, поглед је мало по мало разазнавао оно што је скривала паклена пара,	36
па тако када сам кроз ваздух густо прогледао, приближавајући се све више бунару оном, варка је нестајала, а страх све више растао,	39
јер као што на бедему свом Монтеређоне ³⁵⁶ се кити кулама, тако су на отвору пакленом	42
сваки с пола тела вирили ка нама страшни гиганти којима Зевсова стрелица још прети ³⁵⁷ када са неба загрми муњама.	45

355 У „Песми о Роланду“ се пева о томе како су надмоћнији Сарацени изненадили Роланда у кланцу Ронсевалу у Пиринејима, а он, видећи своје витезове како гину, затрубио у рог Олифант тако јако да га је чуо Карло Велики, али је његова помоћ стигла прекасно.

356 Монтеређоне је сијенски замак у Вал д'Елса, чији су округли зидови имали четрнаест кула.

357 Зевс и даље прети Гигантима, јер су хтели да се попну на Олимп, па их је Зевс казнио на разне начине.

А ја сам већ једноме разаберао црте лица,
 рамена, груди, велики део трбуха
 и дуж ребара линију снажних мишица. 48
 Заиста је природа имала правог слуха
 када је престала да ствара такве скотове
 и лишила Марса тих ратника без духа, 51
 па ако се не каје што је слонове и китове
 створила, онај ко то посматра пажљивије,
 зато ће праведнијом и опрезнијом да је зове, 54
 јер тамо где се разум ума свије
 са зловољом и снагом, онда зацело,
 ту нико од људи још спас нашао није. 57
 Лице његово је изгледало издужено и дебело
 као шишарка Светог Петра усред Рима,³⁵⁸
 а сразмерно томе сво његово тело. 60
 Изнад руба бунара који као прегачу има
 од појаса надоле, толико се уздигао,
 да би било драго и Фрижанима³⁵⁹ 63
 да тројица могу, кад би један на другог стао,
 да му досегну теме, јер видех да је, у висину,
 од грла до пупка, тридесет педаља имао. 66
 „Рафел мај амех заби алми“,³⁶⁰ кроз тишину
 глас му загрме из дивљих уста
 којима слађе речи нису пристајале, уистину. 69
 А мој вођа њему: „Душо што против Бога уста,
 у рог дуну, на њему се искали и љути,
 када те бес сколи или друга страст пуста! 72
 Потражи на врату ремен затегнути
 о који рог се веже, па ћеш видети, у пакленој мори,

358 „... Шишарка Светог Петра усред Рима ...“ – То је велика бронзана шишарка која се у Дантеово доба налазила пред старом ватиканском базиликом Светог Петра, а висока је четири метра.

359 Фрижани, становници Фризије, били су на гласу по својој висини.

360 Ове речи је Данте измислио (неки тврде да их је саставио од искварених хебрејских речи, али нема доказа) и немају смисла, већ треба да алудирају на неразумљивост и на то да их изговара Јеврејин.

рог и како ти велика прса стеже каиш крути. 75
 Затим рече мени: „Сам себе оптужује када збори,
 то је Нимрод³⁶¹ због чије зле намере,
 цели свет разне језике говори. 78
 Остави га и не причајмо без мере,
 јер он не разуме језик ничији,
 као што ни његов нико не може да разабере.“ 81
 Продужисмо даље наш ход, све опаснији,
 идући на лево, па на стреломет пута,
 наиђосмо на другог који је био већи и одвратнији. 84
 Не знам ко би мајстор да га тако спута,
 али му је лева рука била с преда свезана,
 а десна позади ланцем утегнута, 87
 па му је ланчина била завезана
 од врха на доле да је, колико се видело,
 телесина била њиме пет пута обмотана. 90
 „Тај охоли се усудио да смело
 навали на Зевса узвишенога,
 – рече мој вођа, – „па је зато овако кажњен, зацело. 93
 Ефијалт³⁶² се зове и би махнит до зла бога,
 онда када гиганти навалише на богове,
 па га зато видиш овако свезанога.“ 96
 А ја њему: „Услиши речи ове,
 ако се може, од жеље срце ми гори,
 да видим грдосија Бријареј³⁶³ има ли окове?“ 99
 Он одговори: „Ти ћеш видети Антаја³⁶⁴ који збори
 разумљиво и близу нас се налази,

361 Нимрод је син Хусов, унук Хамов, легендарни оснивач Вавилонског царства и градитељ Вавилонске куле. Градњом Вавилонске куле је проузроковао пометњу у језицима, јер је хтео преко ње да се попне на небо, а Бог га је казнио створивши конфузију у језицима, тако да градитељи нису могли више да се споразумевају, па нису ни завршили своје дело. Зато је Данте замислио да Нимрод има сметен ум и неразумљив језик.

362 Ефијалт је Нептунов син, који се, са осталим гигантима, борио против Зевса и других богова.

363 Бријареј је син Урана и Земље. Имао је сто руку.

364 Антај је син Нептуна и Земље из које је црпео снагу, па га је Херкул, када се побио са њим, једва савладао, тако што га је подигао у вис, па задавио. Антај је становао у пећини у долини крај Заме, ловећи лавове и хранећи се њима.

а спустиће нас на дно у пакленој гори.	102
Онај кога желиш да видиш, даље је на стази, везан је као и овај што је у ланцима, али подивљао у лицу и у већој снази.“	105
Још никада таквим потресима не би уздрмана нека кула града као када Ефијалт затресе оковима.	108
Никада се не уплаших смрти као тада и страх би ме већ био усмртио да нисам видео у ланцима тога гада.	111
Затим сам се са вођом даље запутио и стигосмо до Антаја, који је тако стајао да је десет лаката, не рачунајући главу, из бунара вирио.	114
„О ти који си у кобној долини знао, оној која прослави Сципиона ³⁶⁵ и његове када се Ханибал са својима у бег дао, тако вешто да ловиш лавове, ти који да си био у рату силноме ³⁶⁶	117
са својом браћом, уз другове, синови земље би и победили, мисле неки о томе, спусти нас доле, нека ти не буде жао, тамо где Кокит ³⁶⁷ лежи у леду вечноме.	120
Немој да идемо Титију ни Тифону, ³⁶⁸ кроз пакао: мој друг ти може дати оно за чим се овде жуди, зато се сагни и не буди према нама зао.	123
Он ти још може славу дати на свету живих људи, јер он је жив и дуго ће још живети, осим ако му божја милост другачије не пресуди.“	126
Тако учитељ рече, а онај, ко лук затегнути,	129

365 У тој истој долини је Сципион Афрички победио Ханибала.

366 „... Ти који да си био у рату силноме ...“ – Антај није учествовао у бици против Зевса, јер се родио после битке код Магре. Али Вергилије, да би га одобровољио, каже да би, по мишљењу света, победили Гиганти код Флегре да је он био са њима.

367 Река плача у подземљу, рукавац Стикса, који се заједно са Пирифлегетонтом, улива у Ахеронт.

368 Титије је син Зевсов кога је убио Аполон, јер је силовао Латону. Тифона је, као једног од бунтовника, Зевс убио громом и покопао под вулканом Етном.

пружи руке и вођу мога дохвати
 оном руком која, некада, и самом Херкулу запрети³⁶⁹ 132
 Вергилије, када је осетио да га див ухвати,
 рече мени: „Приђи да те ухватим и ја.“
 Затим ме у чврсти загрљај прихвати. 135
 Као када се посматра Гаризенда³⁷⁰ та
 са стране на коју је накошена, док облаци као
 птице над њом лете, па изгледа да је насупрот нагнута, 138
 тако је Антај изгледао мени док сам га чекао
 да се савије и тада бих за свој спас
 радије неким другим путем пошао. 141
 Али, на дно он сасвим лако спусти нас
 тамо где се Луцифер са Јудом лиже
 и не задржа се на дну, већ у тај час
 он се као јарбол на броду подиже. 145

---

369 Види белешку под 12.

370 Гаризенда је познати нагнути торањ у Болоњи (не онај у Пизи). Када се стоји испод нагнуте стране и гледа у небо, преко кога прелазе облаци, чини се као да ће пасти.

ПЕВАЊЕ ТРИДЕСЕТ ДРУГО
Круг девети (Кокит): Издајници –
Први појас (Каина): Издајници родбине –
Други појас (Антенора): Издајници отаџбине

Дно деветог круга је дебели лед паклене реке Кокит. Цело дно деветог круга је подељено на четири појаса – Каину, Антенору, Толомеу и Јудеку. Супротно ватреној љубави ближњег је хладно, прорачунато издајство. Зато су издајице кажњене у леду. Љубав је награђена на највишем небу, а издајство кажњено у најдубљем паклу. Што је већа кривица, то је грешник у дубљем леду.

Да су мени оштри и храпави стихови
какви приличе овој тужној јами
над којом се уздижу остали кругови, 3
могло би изобиље стихова да се измами
из мога ума, али, пошто их немам, свакако,
са страхом ћу певати о пакленој тами, 6
јер то није дело за шалу и не може тек тако
да се опише дно целог света у аду,
није то ни за језик што 'мама' и 'тата' тепа лако, 9
али нека ми музе помогну у моме раду
оне које су помогле Анфиону,³⁷¹ па Тебу опаса,
тако да моје речи и ствари буду у складу. 12
Ох, бедни свете издајничког гласа,
који си на месту где је мучно и да се збори,
боље да си живео као овчја или козја раса! 15
Када ми се дубље у мрачном бунару нога створи,

---

371 Анфион је, када се градила Теба, звуком своје лире привлачио, с брда Китерона камење за бедеме града.

много ниже од места где је гигант стајао,
 а ја још посматрао високо стење које га твори, 18
 зачух речи: „Пази како ходиш кроз пакао,
 иди тако да не газиш по главама
 јадне и уморне браће, пази где си стао!“ 21
 Ја се на то окренух и видех пред нама,
 под стопама, језеро које је тако било залеђено
 да је личило на огледало, а ни трага водама. 24
 Није ток Дунава у зимско време ледено,
 у Аустрији, никада тако прекрила ледена белина,
 нити Дон над којим је небо слеђено, 27
 као што овде бива, па и да се Товарник³⁷² планина
 ту сручила или Пијетрапана³⁷³ на ледену кору,
 не би ни на најтањем делу било напуклина. 30
 И као што жаба, да би кркетала у зору,
 подигне главу, па вири из воде
 док жетву сања сељанка на одмору, 33
 тако су помодреле, без моћи да се ослободе,
 све до грла биле укопане у леду сени
 и цвокотале зубима као што кљуном клепећу роде. 36
 Свака је погнуте главе зурила у сјај ледени,
 уста су о хладноћи зборила гласно,
 а туга срца огледала се у сузној зени. 39
 Када сам око себе све разазнао јасно,
 погледах ниже и видех двојицу који су били
 тако стиснути да су им се косе мрсиле ужасно. 42
 „Реците ми ви који сте прса тако спојили,
 – рекох, – „ко сте?“ А они окренуше вратове,
 па када су лица ка мени усправили, 45
 видех да, иако пре само влажне беху очи њихове,
 сада из њих капље низ образе, па је тада
 лед сузе ледио у ледене окове. 48

372 Данте, да би представио дебљину леда, узима реке Дунав и Дон, те помишља и на Фрушку гору (Товарник). Има оних који сматрају да је, можда, у питању и Јаворник код Постојне, али за ту тезу нема ослонца у Дантеовим речима.

373 Пијетрапана је Пијетра Апуана, планина у Гарфањину изнад луке.

Даска са даском тако се не може спојити никада
 пречагом и као када би јарац на јарца ударио
 судараху се главама, пуна беса та два гада. 51
 Један што је због хладноће без оба уха био,
 и лице окренуто ка леду држао, рече:
 „Зашто си се ти на нас намерио? 54
 Та двојица ко су, ако ти је да знаш прече,
 знај обојица су Албертови³⁷⁴ синови били,
 њихова је долина из које Бизанцио тече. 57
 Из једнога тела они су се родили,
 у целој Каини нећеш наћи несрећнијег света,
 ни оних који су ледену муку више заслужили: 60
 ни онај коме Артур,³⁷⁵ пре много лета,
 проби мачем груди да ни сенке не оста, авај,
 нити Фокача,³⁷⁶ па ни овај што ми смета 63
 тако да од његове главе не видим даље, а знај,
 да Сасол Маскерони³⁷⁷ он се звао,
 ако си Тосканац, знаш ко је био тај. 66
 А да ми даље питања не би постављао,
 Камичон де' Паци³⁷⁸ – ја сам био
 и чекам Карлина да би мој грех мањи изгледао.“ 69
 Затим видех хиљаду лица која је мраз заледио,
 па ме и сада ужас од тога обузима

374 То су браћа Александар и Наполеон, синови Алберта ди Мангона, господара два замка у долини Бизенција и Мангоне. Наполеон је био гибелин, а Александар гвелф. Дошло је до сукоба и брат је убио брата. Али су обојица умрла у тој борби. Каина је први од четири појаса деветог круга и Данте му је дао име по Каину, убици свога брата Авеља.

375 Мордрет, незаконити син краља Артура, хтео је да приграби благо и краљицу Биневру, које му је Артур поверио на чување када је пошао у Француску да ратује против краља Ланселота. Краљ Артур је тако пробо мачем Мордрета да је сунчани зрак прошао кроз рану, па Данте каже да му је и сенку пробо.

376 Фокача Канчелијери из Пистоје је из политичке освете убио свога рођака, који је, као и Данте, припадао белим Гвелфима.

377 Сасол Маскерони, родом из Фиренце, убио је свог нећака, да би се дочепао имовине. За казну су га ставили у буре са ексерима и котрљали градом, а онда му одсекли главу.

378 Алберто Камичон де Паци је убио свога рођака Убертина из користољубља. Његов рођак Карлино је био још гори од њега и издао је Фирентинцима, за новац, замак Пиантравиње, па су Црни из Фиренце, противници Белих, којима је припадао и Данте, заузели замак начинивши покољ у њему. Зато Алберто Камичон де' Паци каже да чека Карлина, који је издајца своје странке и свога рода, пошто ће тако његов грех изгледати мањи у поређењу са Карлиновим.

и увек ће када будем по леду газио.	72
И док смо ишли ка средиштима где се све што је тешко збира од давнина, а ја ту од зиме цвокотао зубима,	75
да ли воља, случај или судбина, не знам, али идући између глава, баш једној запех ногом за лице сред оних белина.	78
Плачући викну она мени: „Како то ходаш осим ако ниси дошао да би у овој невољи осветио Монтаперти ³⁷⁹ зашто ме удараш?“	81
А ја: „Сачекај ме овде, учитељу најбољи, да једну сумњу могу да разјасним, па ме онда пожуре колико ти по вољи.“	84
Вођа стаде и ја могах да се обратим ономе што је још ружно псовао: „Ко си ти што ме грдиш речима гадним?“	87
„А ко си ти што си се по Антенори прошетао, – одговори – „па нас удараш по лицима да јаче не би и да си жив овде дошао?“	90
„Жив сам и можда ће ти лакше пасти ова зима, – одговорих – „ако си жељан земне славе, па и твоје име ставим између мојих рима.“	93
А он мени: „Не желим да се мноме људи баве, склањај се, дакле, немој ми више додијавати, јер твоја ласкања су лоша сред ове страве!“	96
На то га моја рука за затиљак ухвати, па рекох: „Боље да ми кажеш ко си, или ћу ти сву косу са главе почупати.“	99
А он мени: „Залуд претиш мојој коси, нећу ти рећи ко сам нити бих ти се показао, па да ме хиљаду твојих удараца покоси.“	102
Ја сам већ његову косу у руци држао и ишчупао му више праменова док је он, с лицем ка леду, страшно урлао,	105

379 Данте мисли на битку код Монтапертија. Види следећу напомену, под 381.

када један други викну: „Бока,³⁸⁰ сто му врагова,
зар ти није доста цвокотања зубима,
већ и лајеш? Шта ти је, сто му громава?“ 108
Рекох: „Сада нећу да ме лажеш речима,
гадна издајнице, о твојој срамоти, јао,
праву истину ћу рећи у мојим стиховима.“ 111
„Одлази!“ – одговори, – „Причај шта будеш знао,
али не прећути, ако изађеш одавде икада,
ни овога који ме је тако спремно одао. 114
Он је због француског новца кажњен сада,
а ти можеш рећи: 'Видех оног из Дуере³⁸¹ с онима
грешницима што леже у леду ада.' 117
Ако те питају: 'Па кога тамо још има?'
знај да је крај тебе Бекерија³⁸² издајница,
кога заклаше због зла нанетог Фирентинцима. 120
Ђани де Солданијер³⁸³ је између оних лица,
тамо даље, мним, са Ганелоном³⁸⁴ и Тебалделом,³⁸⁵
који Фаенцу предаде да се освети због пошалица.“ 123
Већ смо даље кренули по путу злом,
када видех слеђену двојицу да у једној рупи седе,
тако да је глава једног била капа другом, 126
па као што се хлеб због глади једе,

380 То је Бока дељи Абати који се у бици код Монтапертија (1260) борио на страни фирентинских гвелфа против гибелина из Сијене, али је био у дослуху са противницима, па је, усред битке, одсекао руку барјактару фирентинских коњаника Јакопу де' Паџију у којој је држао заставу. Фирентинци су се поколебали када је застава пала. То је Бока дељи Абати који се у бици код Монтапертија (1260) борио на страни фирентинских гвелфа против гибелина из Сијене, али је био у дослуху са противницима, па је, усред битке, одсекао руку барјактару фирентинских коњаника Јакопу де' Паџију у којој је држао заставу. Фирентинци су се поколебали када је застава пала.

381 Буозо из Дуера је примио мито од Француза у време Шарла I Анжујског, па им је отворио пут у средњу Италију.

382 Бекерија из Павије опат у Валомброзу, био је легат пале Александра IV у Фиренци. Фирентинци су га оптужили да је потајно шуровао са гибелинима и одрубиле су му главу.

383 Ђани де Солданијер, из отмене гибелинске куће, стао је на чело грађанских гвелфских цехова и упропастио своју странку, па га зато Данте ставља међу издајце.

384 Ганелон је познати издајник из „Песме о Роланду“ и других француских епова.

385 Тебалдело Замбрази, из града Фаенце, хтео је да се освети, због неке свађе, својим суграђанима, па је издао свој родни град Болоњезанима, пославши им отисак кључа градске капије, што је омогућило овима да освоје град.

онај горњи у оног доле зубе је зарио тамо где се спајају мозак и вратне жиле бледе.	129
Ни Тидеј ³⁸⁶ није жешће зубе забио у Меланипове слепоочнице, пун беса јака, него што је овај лобању и остало љуштио.	132
„Ох, ти кога мори мржња тако опака према ономе кога глођеш зубима, реци зашто,“ – рекох – „дај ми знака, па ако с правом бесниш над његовим неделима, знајући ко сте и шта је он згрешио, ја ћу се теби одужити на свету пред свима, ако ми се језик којим зборим не буде осушио.“	139

---

386 Тидеј је један од седморице који су опседали Тебу. Тебанац Меланип га је смртно ранио, али је он и тако рањен убио свога противника. Затим је замолио своје другове да му донесу његову главу коју је, умирући, тако почео да гризе да су му је једва отргли из зуба.

ПЕВАЊЕ ТРИДЕСЕТ ТРЕЋЕ

Круг девети (Кокит – наставак): Издајници – Други појас (Антенора): Издајници родбине (наставак) – Трећи појас (Толомеа): Издајници својих пријатеља и гостију

Тридесет и треће певање се дели на два дела. У првом делу песници су у Антенори, другом појасу деветог круга. Назив је дат по тројанцу Антенору кога Хомерове песме приказују као мудрог човека и доброг говорника. Он је предложио да се Јелена врати Грцима и склопи мир. Можда је из тога проистекло мишљење да је Антенор издао домовину. У Антенори су кажњени издајници домовине или странке. Песници затим прелазе у трећи појас деветог круга Толомеу где су кажњене издајнице пријатеља, а добио је име по библијском Птоломеју, који је позвао у госте Шимуна Макабејца и његова два сина, а онда, после гозбе, наредио да их убију.

Са хране ужасне уста је подигао
онај грешник чистећи је косама
са главе оног коме је потиљак гризао. 3
Затим рече: „Зар би ти да ме слама
очајни бол што ће ми срце сломити
и на саму помисао, пре него што реч буде на уснама? 6
Али, ако моје речи могу семе бити
које ће осрамотити издајницу кога сам глодао,
онда ћу ти причати и сузе ронити. 9
Не знам ко си и како си дошао
у паклене дубине, али си ми се учинио
као Фирентинац, по речима које си рекао. 12

Треба да знаш да сам гроф Уголино³⁸⁷ био,
 а ово је надбискуп Руђери³⁸⁸
 и рећи ћу ти што сам према њему зао. 15
 Познато је како ме он изневери
 искористивши поверење које сам имао,
 а затим ме на превару убио, али разабери, 18
 оно што да сазнаш ниси могао,
 како ме окрутна смрт покоси немилице,
 па ћеш сада чути и сазнати како ме је вређао. 21
 Мали прозор на кули где се митаре птице,³⁸⁹
 коју је по мени кулом глади свет прозвао
 и где ће још многи бити мучени нештедимице, 24
 већ ми је кроз свој отвор више пута показао
 лик месеца када сам зао сан уснио,
 који ми је моју будућност прорекао. 27
 Као вођа и господар он ми се учинио
 док је у планини, која Луку и Пизу
 дели, вука и вучиће прогонио 30
 са мршавим и ревносим псима³⁹⁰ спремним да гризу,
 а Сизмонди и Лафранки су били
 са породицом Гваланди испред свих у низу. 33
 После кратког трка уморни су ми се учинили
 отац и синови, а са оштрим зубима

387 Гроф Уголино дела Герардеска је припадао моћној пизанској породици и био гибелин. Био је нелоуздан политичар и увек седео на две столице. У великој поморској бици код Мелорије против својих љутих противника Ђеновљана, Уголино се понео издајнички и побегао је са трећином бродова којима је заповедао, па је присвојио власт над Пизом. Ту је поделио власт са унуком Нином Висконтијем, али се, потом, удружио са гибелинима против Нина. Уз помоћ надбискула Руђерија и породица Гваланди, Сизмонди и Ланфранки. Уголино је протерао Нина, али су се, затим, његови дотадашњи савезници окренули против њега и ухватили га са синовима Гадом и Угућонеом, као и унуцима Бригатом и Анселмућом. Затворили су их у кулу породице Гваланди 1289. године и осудили на смрт глађу, заковавши врата и бацивши кључеве у Арно.

388 Руђери дељи Убалдини, један од вођа гибелина, правио се пријатељ Уголину у борби против унука Нина Висконтија, али је успео да их се реши обојице 1288. године, а Руђери је постао начелник града.

389 „... Мали прозор на кули где се митаре птице...” – Прозор на кули Гваланди у којој су држани општински орлови у време митарења.

390 Надбискуп је имао испред себе племићке гибелинске породице Гваланди, Сизмонди и Лафранки, а пси је раздражена гомила народа који су ове породице предводиле.

пси су им слабине черечили.	36
Када сам се пробудио са јутарњим зрацима, чух да у сну плачу моји синови	
који су били са мном питајући да ли хлеба има.	39
Окрутан си ако те не пробадају болови на помисао шта се са мном збивало	
и зашто плачеш ако те не гану јади ови?	42
Већ су били будни и време се приближавало у које су нам обично храну давали,	
али се зло из сна свакоме у души привиђало	45
и ја чух како су доња врата закуцавали на ужасној кули, па сам погледао	
у лице моје синове, али реч нисмо проговарали.	48
У срцу сам се скаменио, али нисам плакао, већ су плакали они, а Анселмућо ³⁹¹ који је с нама био	
рече: „Шта ти је, оче, зашто си се тако загледао?“	51
Нисам више сузе ронио ни говорио целог дана нити следеће ноћи целе,	
све док се нови дан није родио.	54
А када је трачак светлости беле у болну тамницу ушао и ја угледао	
да се са мога на њихова четири лица слутње селе,	57
обе руке сам од бола загризао, па, мислећи да отац не може да одоли,	
жељи да једе, сваки од њих је устао	60
и рекао: 'Оче, нас ће много мање да боли ако будеш јео нас, ти си нам дао	
ово бедно месо, па нам и узми живот голи.'	63
Смирих се тада да их не бих растуживао, васцели дан као и следећи у тишини мину;	
ах, црна земљо, што те не отвори удес зао?	66
А када нам и четврти дан сину, Гадо се баци пред ноге моје	

391 Анселмућо је био унук Уголина дела Герардеска.

говорећи: 'Оче, зашто не помогнеш сину?' 69
 Он умре и, као што мене гледају очи твоје,
 гледах сву тројицу како умиру, једног по једног,
 између петог и шестог дана и већ очи моје 72
 беху слепе, па сам пипао тела рода свог
 и два дана после њихове смрти их дозивао,
 а глад би јача од бола и ја се опростих од живота мог.“ 75
 Када је то рекао упери поглед зао
 на ону лобању, па је зубима као у псета,
 који су ломили кости, ону главу гризао. 78
 Јао Пизо, ругло целога света,
 у земљи где људи италијански зборе,
 пошто те суседи не казнише, ти проклета, 81
 нека се Капраја и Горгона ³⁹² оборе
 на Арно и на ушћу му се брана створи,
 па нека воде све у теби поплаве и поморе! 84
 Јер, иако свет о грофу Уголину збори
 да је издао тебе и твоје дворове,³⁹³
 ниси смела допустити да глад децу умори. 87
 Премлада су и невина била за такве болове,
 о нова Тебо,³⁹⁴ Угућоне и Бригата
 као и друга двојица из песме ове. 90
 Пошли смо даље³⁹⁵ тамо где лед хвата
 љутим оковима сени других грешника,
 који наузнак леже, а не погнутог врата. 93
 Баш због плача не плачу очи тих мученика
 и болови који на очи не могу да избију
 враћају се унутра и појачавају муке јадника, 96
 јер прве сузе се у ледену кору свију,
 па као неки визири стаклени

392 Капраја и Горгона су два острва у Тиренском мору близу ушћа Арна који тече кроз Пизу.

393 „... Твоје дворове ...“ – Песник мисли на замкове које је Уголино дела Герардеска уступио Фирентинцима и Луканцима.

394 Песник назива Пизу Тебом, због грађанских сукоба и убистава као у Теби.

395 Песници улазе у Толомеу.

испуњавају сву шупљину очију.	99
Иако је, као да је неки жуљ на мени, због хладноће, са мога образа сву осетљивост одузео мраз паклени,	102
чинило ми се као да дуж ледених стаза неки ветар дува: „Учитељу мој, ко га креће? Зар има испарења сред овога мрза?“	105
А он мени: „Брзо ћеш стићи тамо где ће одговор да се укаже погледу твоме када види ко тај ветар покреће.“	108
А један од оних у окуву студеном повика: „О окрутне душе у пакленом мору, којима је грех доделио место у срцу пакленом, скините ми са лица залеђену кору да ми се смањи бол који ми цепа груди, пре него што ми зене навуку болну одору.“	114
А ја њему: „Ако ти душа за тим толико жуди, реци ми ко си, па ако ти муке не будем олакшао, нека и мене окује тај лед худи.“	117
Он одговори: „Ја сам се фра Албериго ³⁹⁶ звао, познат по воћу из злог врта које сам понудио, па сам тако терао лисицу, а вука истерао.“	120
„Ох! Зар си већ умро?“ – ја сам му одговорио. „Не знам како моје тело,“ – тада он рече, – „још може да буде на свету који сам напустио.“	123
Ова Толмеа ту предност има да кад зајече трубе издајства, душа се сјури у пакао пре него што јој Атропос ³⁹⁷ нит живота пресече, па да би ми ти са више воље помогао и скинуо ледене сузе са мојих зена, знај да када је неко као ја издао,	129

396 Албериго деи Манфреди из Фаенце је спадао међу „веселе братре“ из јаруге лажова. Због шамара који је добио од рођака, одлучи да га убије, иако је овај молио за опроштај. Привидно се помирио са њим и позвао га са сином на ручак. Пред крај ручка Албериго је наредио: „Донесите воће“. На ту наредбу ушла су друга два рођака и убила госте.

397 Атропос је једна од три Парке чији је задатак био да пресече нит живота и тако раздели душу од тела.

тело му одмах узме, за сва времена, ђаво који после њиме влада	
све док га не умори смрт паклена.	132
Душа у овај бунар казнени пада и зато може бити да тамо горе	
још живи тело сени која се иза мене јада.	135
Ако си тек сада стигао у ово ледено море, знај да је то Бранка д'Орија, ³⁹⁸ а много година већ је прошло од када је испод ледене коре.“	138
„Верујем,“ – рекох, – „да то није истина, јер Бранка д'Орија још мртав није пао, једе, пије, спава и носи одела фина.“	141
А он ће: „У јаругу Злоканџи, то ниси знао, тамо где кључа смола врела, још није Микеле Занке ни стигао,	144
а овај је већ облик свога тела оставио ђаволу као и његов рођак покварени који с њим издају почини, истина је цела.	147
Али, сада пружи руку ка мени и очи ми отвори. „Ја то нисам учинио, јер је било уљудно не помоћи тој сени.	150
Ах, Беновљани, ти народе који си научио да се понашаш ружно и пун си мана, зашто се са земље још ниси раселио?	153
Јер са најгорим духом ³⁹⁹ Ромање и из тих страна, нађох међу вама једног који почини такво недело да је са душом већ у Кокиту патио, док по земљи још шета његово живо тело!	157

398 Бранка д'Орија је био зет Микелеа Занкеа, господара Логодора (види певање ХХII). Он је позвао свога таста у госте и убио њега и целу његову пратњу да би се дочепао његовог богатства.

399 Песник мисли на Алберига.

ПЕВАЊЕ ТРИДЕСЕТ ЧЕТВРТО
Круг девети (Кокит – наставак): Издајници –
Четврти појас (Јудека): Издајници добротвора
и Луцифер

Песници улазе у Јудеку, последњи појас деветог круга, који је добио име по Јуди. Ту су, под дубоким ледом, издајници својих добротвора. Усред леденог дна, које је у средишњој земаљској кугли, налази се Дис односно Луцифер. Име Дис је Данте дао по узору на Вергилија који је тако назвао владара пакла. Из леда се види Луциферов горњи део тела, а ноге се протежу у другу половину Земље. Данте описује страшног оца свег зла на Земљи. Вергилије, кога је Данте загрлио, спушта се са Дантеом, низ Луциферову длаку у другу половину Земље и ту песници излазе, кроз пећину, у којој тече поток, на површину друге половине планете. Од свих грехова најтежи је када поданик изда господара као што је Јуда издао Исуса. Зато су Јудине муке најтеже. Брут и Касије, који су издајнички убили свога императора и добротвора, издржавају нешто блажу казну од Јуде, јер су се огрешили о представника световне власти, док се Јуда огрешио о врховну црквену власт. На те две власти се ослања поредак света. Луцифер је у свему супротан Богу. Он има три лица да опонаша свето тројство: ружан је као што је Бог леп, таман је као што је Бог светао, а некада најсјајнији и најлепши анђеоло је, сада, најгрознија наказа. Луциферова три лица имају различите боје: његово предње лице је црвено, јер је на тој страни кажњен Јуда зато што је починио издајство из љутине; друго лице је црно јер је Брут убио Цезара из глупости; треће лице је беличасто-жуто, што симболизује немоћну загриженост која је навела Касију на издају и убиство. Љутња, глупост и загриженост су извори најтежег греха и воде у Луциферове чељусти. Луцифер плаче, јер иако зли анђеоло мучи друге и њега мучи жалост што је тако дубоко пао. Вергилије води Дантеа до извора греха да сазна куда води грешан живот, а тада му само зло помаже да се душа окрене добру и нађе пут спасења.

„Заставе паклени цар неверни ⁴⁰⁰ вије ка нама, па гледај напред, када ти нога креће, ако видиш у тами“ – рече учитељ верни.	3
Као када се густа магла сусреће или ноћ нашу полулопту сустиже, па се види млин који ветар окреће,	6
тако ми се учини да видим неко здање да се диже, а онда се због ветра заклоних иза вође мога, јер другог заклона није било ближе.	9
Стигосмо и са страхом то кујем у риме пева овога, тамо где су сени биле испод леда залеђене, па су изгледале као сламке испод слоја стакленога.	12
Неке леже, неке стоје испод коре ледене, неке наглавачке, неке на ногама, неке с лицем ка стопама, у лук савијене.	15
Када смо се приближили злу пред нама и моме вођи се свидело да ми најави биће које је некада било лепота над лепотама,	18
он се испред мене уклони и мене заустави, па рече: „Ево Диса ⁴⁰¹ и ево места јада где је потребно да будеш јунак прави.“	21
Како сам се следио и занемео тада, не питај, читаоче, не тражи то од пера мог, јер нема речи којима бих то описао икада.	24
Нисам умро, а ни жив нисам био трена тог, ти сам просуди, ако у стању будеш био како ни жив ни мртав бејаш спрам цара леда вечног.	27
Цар тог чемерног царства је из леда вирио од пола груди и у висину стремио, а ја бих више на неког гиганта лично	30

400 „... Заставе паклени цар неверни ...“ – У оригиналном тексту овај Дантеов стих гласи „*Veyilla regis prodeunt inferni*“ и значи, „заставе пакленог краља иду“, а то је, у ствари, први стих химне који је написао бискуп Поатјеа, Фортунато Венанцио, приликом откривања крста на дан Светог петка, а коме је Данте додао реч „*inferni*“. Под заставама песник подразумева Луциферова крила која се нејасно оцртавају у полумраку.

401 Дис је Луцифер, а име је Данте преузео од Вергилија.

него гигант када би се са његовом руком поредио:
сада схваташ колика је била грдосија та
када је толики само део који лед није крио. 33

Ако је леп био колико је гадан сада,
па против свога творца побуну дигао,
праведно је да буде узрок сваког зла. 36

Ох, како сам се од чуђења у месту укопао,
када видех да су му три лица на глави стајала!
Једно напред и њега је црвеног имао, 39

док су се друга два са њиме спајала
на средини поврх свакога рамена,
а међусобно тамо где би певцу креста стајала. 42

Десно лице ми се чинило бледо жутог тена,
лево је изгледало као они који стижу⁴⁰²
оданде где се на Нилу беласа пена. 45

Испод сваког лица два огромна крила се дижу,
таква каква таквој птичурини и приличе;
никада не видех да се толика једра на мору уздижу. 48

Нису имала перја, већ бих рекао да личе
на крила шишмиша, а он је њима тако махао
да је троструки ветар стварао када њима миче 51

и на тај начин у Кокиту лед је стварао.
Са три ока је плакао и са троструког лика,
низ три браде, млаз суза и слина се сливао. 54

У свакој чељусти је држао по једног грешника
и млео га зубима као конопљу трлица
да бол истовремено трпе сва три несрећника. 57

Ономе напред није тако грозан био угриз вилица
колико гребане када га канцама дохвати,
па му је сва леђа прекривала сукрвица. 60

„Тај који највећу казну мора да плати,“
– рече учитељ, – „а, Јуда Искариот⁴⁰³ име му је,

402 „... Као они који стижу ... – Лево лице је мрко као лице Етиопљана који долазе оданде где тече Нил.

403 Јуда Искариот, ученик Христов, починио је подло издајство и издао Христа за тридесет сребрњака, па је по њему настао и појам искариотизам.

главу има у устима, а ногама напољу млати.	63
Од друге двојице којима глава из уста провирује, онај што виси из црног ждрела, Брут се зове и видиш како се грчи, али ни речи не казује,	66
а други је Касије ⁴⁰⁴ који има тако снажне удове. Али ноћ опет пада и сада су дошла времена да одемо, јер видесмо све паклене кругове.“	69
По жељи његовој свих му руке око врата и рамена, а он сачека згодан час и место одреди горе, па када су крила била довољно раширена,	72
ухвати се за длаци на ребрима рутаве одоре, затим се низ прамење спусти у луку између густе длаци и залеђене коре.	75
Када смо стигли тамо где се на куку свија стегно на ширини бедара, ту је стао мој вођа, па уз велики напор и муку	78
окрену главу онамо где је са ногама стајао, ухвати се за руно и поче да се пење по длакама, а мени се учинило да се враћа у пакао.	81
„Добро се држи, јер по таквим лествицама, – задихан од умора, рече учитељ вољени, – „треба да напустимо свет где влада тама.“	84
Затим изађе кроз рупу на једној стени, мене постави да седим на рубу провалије и сигурним кораком приђе тада мени.	87
Подигох очи и мишљах да ћу као и раније видети Луцифера онако како сам га оставио, али видех да сада ноге у висину вије,	90
па колико сам у том трену сметен био нека замисли онај чије то нису виделе очи и коју сам тачку ја тада прекорачио, ⁴⁰⁵	93

404 Брут је Марко Јуније Брут, један од завереника који су убили Цезара настојећи да обнове републику, а други завереник је био Касије Лонгинус.

405 „... И коју сам тачку ја тада прекорачио ...“ – Данте је прешао средиште земље и пео се према другој хемисфери.

„Хајде,“ – рече учитељ, – „на ноге ти скочи! Пут је дуг и пун тешкоћа, па схвати да ће сунце већ ка осмом сату да крочи“ ⁴⁰⁶	96
Није то био пут широк као сале у палати, већ смо кроз теснац подземног пролаза, мрачан и тегобан, морали корачати.	99
„Пре него што се растанемо од амбиса мрза, учитељу мој,“ – рекох када сам устао, – „да не грешим, упути ме пут правих стаза:	102
Где је лед? И како се сада тај ⁴⁰⁷ укопао наглавачке? И како је пут од вечери ране до јутра, сунчани диск тако брзо прешао?“	105
А он мени: „Ти мниш да си још са оне стране средишта где сам се за длаку ухватио оног црвљивог ниткова који свету зададе ране.	108
Док сам се низ длаку спуштао, тамо си боравио, а када сам се окренуо, кроз тачку си прошао којој тежи сваки терет ма колики био.	111
Под полулопту сада си ти дошао супротну од оне која велико копно има и под чијим теменом ⁴⁰⁸ је издисао	114
човек ⁴⁰⁹ који је безгрешан био: „са стопалима стао си на мали круг који се тако шири да насупрот Јудеки он место заузима.	117
Када овде сване, тамо се ноћ смири, а овај који нам је као лествице послужио забијен је у средиште света из кога вири.	120
Са ове стране се са неба стровалио, а земља која се раније туда пружала, морем се прекри, толики је страх од њега био	123
и на нашу полулопту дође, и можда је остала	

406 Време је око пола осам ујутру.

407 „... Тај ...“ = Луцифер.

408 „... Под чијим теменом ...“ – Под теменом песник подразумева Јерусалим.

409 „... Човек ...“ = Исус Христос.

ова шупљина само да се од њега бежи, а земља коју видиш уздигла се даље од зала.“	126
Толико то место далеко од Белзебуба ⁴¹⁰ лежи колико је велика његова паклена гробница, не може се оком разабрати, већ по звуку што свежи	129
поточић ствара и кривуда овуда као змијица низ пукотину стене коју је нагризао својим током, па тече крај ње, дуж литица.	132
Вођа и ја по скривеном путу који је вијугао запутисмо се тамо где влада дан светао и ниједан од нас није више за одмор знао,	135
већ смо се пели, он први, а ја сам за њим ишао све док не видех да пред нама језде лепе небеске ствари, кроз један отвор округао куда изађосмо да опет угледамо звезде.	139

---

410 „... Земља ...“ – Песник мисли на земљу која је, изван мора, формирала брег Чистилишта.

РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ И ПОЈМОВА

У овом речнику наведене су само мање познате речи и појмови из предговора и поговора. У самом преводу су такве одреднице детаљно објашњене у одговарајућим фуснотатама и уводним текстовима пре сваке песме.

Сви цитати и топоними из Библије верно су пренети из издања *Библија или Светио писмо Сипароџа и Новоџа завјетна*, у преводу Ђуре Даничића и Вука Стефановића Караџића. Ова напомена је значајна због тога што ће читалац наћи имена која су у преводу другачије транскрибована од уобичајеног свакодневног говора (нпр. Навуходоносор уместо уобичајеног Набукодоносор).

антропоцентризам – средњовековни поглед на свет према коме је човекова судбина у средишту свих космичко-историјских збивања

галицизам – француска реч у неком туђем језику

дидактички – поучан; дидактичко дело – врста књижевног дела чији аутор на занимљив начин настоји да подучи читаоца

доктринаран – идеолошки, учен; доктрина – скуп појмова или учења једног филозофског или књижевног правца, политичког или економског система

етерички – етеричан, небески чист, одуховљен, духован, нежан; који има својства етра

етика – наука о моралу, односно о критеријумима за просуђивање добра и зла

фондус – тло, земља, основа, имовина, фонд

херкулови стубови – Гибралтарски мореуз на чијим је обема обалама, по веровању старих, Херкул подигао по један стуб као ознаку докле је у својим путовањима на запад најдаље стигао

канцонијер – песмарица, збирка песама

контемплација – мисаоно посматрање, размишљање, мисаоно удубљивање

Коперник – Никола Коперник (1473–1543), пољски астроном; доказао двоструко кретање планета – око Сунца и око сопствене осе, успоставио хелиоцентрични систем света, односно систем у коме је Сунце у средишту кретања планета

латинизми – особености латинског језика, нарочито у реду речи, односно у примени латинског реда речи у неком другом језику

лексика – свеукупност речи које улазе у састав неког језика или дијалекта

лингвистика – наука о језику

метафизика – филозофска дисциплина која се бави основним принципима оног што прелази реалност, што се налази иза просторно-временске стварности

неологизми – нове речи направљене по угледу на стране језике, кованице, старе речи с новим значењем

плурилингвизам – знање и/или употреба више језика

плуристилизам – знање и/или потреба више стилова

ренесанса – покрет препорода и обнове у књижевности, уметности и науци који се јавио у Европи у XIV, XV и XVI веку; ренесансна књижевност тежи ка људској срећи, пева о овоземаљској љубави, негује култ лепоте

реторика – вештина лепог говорења и техника беседништва

секстина – строфа од шест стихова

сицилијанска школа – прва званична школа у италијанској књижевности основана у првој половини XIII века на двору краља Фридриха II Хохенштауфена; лирика писана по узору на провансалску трубадурску поезију, пречишћеним и елегантним језиком, али често извештаченим и конвенционалним стилем; она је први покушај стварања италијанског књижевног језика и стила

тосканска школа – више покрет или струја, односно лирика која се ослањала на искуства сицилијанске школе под провансалским утицајем; најпознатији представници су били Гвитоне д'Арецо и Бонађунта Орбићани

транскрибован – пренет преписивањем из једне књиге у другу, пренет са једне азбуке на другу, на пример са латинице на ћирилицу

трансценденција – прекорачивање граница искуства, несазнатљивост искуством; оно што је с оне стране искуства

ИЗБОР ИЗ ЛИТЕРАТУРЕ О ДАНТЕУ

Dante Alighieri – *La Divina Commedia a cura di Natalino Sapegno*, La Nuova Italia, Editrice, Firenze, 1970.

La Divina Commedia di Dante Alighieri commentata da Eugenio Camerini, Eurodiffusione Editoriale SAS, Milano, 1987

Dante Alighieri – *La Divina Commedia*, Bietti, Milano, V edizione, 1966.

Данте Алигијери – Божанствена комедија, ЦИД, Подгорица, 1996.

Cesare Segre – Klelia Martignoni, *Testi nella storia*, Edizioni scolastiche Bruno Mondadori, Milano, 1991.

Francesco Mascialino, *La letteratura italiana*, Societa' editrice Vannini, Brescia, 1954.

Francesco Mascialino, *Storia della letteratura italiana*, Volume I, Societa' editrice Vannini, Brescia, 1946.

Disegno storico della letteratura italiana di Natalino Sapegno, XXV ristampa, La Nuova Italia, Firenze, 1969.

Франческо де Санктис, *Повијестī италијанске књижевностии*, Матица хрватска, Загреб, 1955.

Giuseppe Petronio, *L'attivitа' letteraria in Italia*, X edizione, Palumbo, Palermo, 1969.

Данте Алигијери
ПАКАО
Прво издање, 1998. година

Издавач
ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ
И НАСТАВНА СРЕДСТВА
Београд, Обилићев венац 5

Ликовни уредник
АИДА СПАСИЋ

Лектор
СЕЛМА ЧЛОВИЋ

Графички уредник
ДУШАН КНЕЖЕВИЋ

Коректор
ТАТЈАНА ЗОРИЋ

Компјутерски слог
Компјутерско-графички биро Завода

Обим: 14 ¹/₂ штампарских табака

Формат: 12,9 x 20 cm

Тираж: 5.000 примерака

Рукопис предат у штампу децембра 1997. године.

Штампање завршено јануара 1998. године.

Штампа „Бирографика“, Суботица

САДРЖАЈ

Предговор.....	5
– Данте Алигијери (Био-библиографски подаци)	7
– Божанствена комедија (наслов, настанак и основна структура).....	19
Пакао	35
Речник мање познатих речи и појмова	227
Избор из литературе о Дантеу	229

9 788617 320063

ISBN 86-17-05039-X